

**T.C.
SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI**

**NASİHATNÂME-İ SIDKÎ
(İNCELEME-METİN)**

**İsmail AK
1130205512**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**DANIŞMANLAR
Yrd. Doç. Dr. Melek DİKMEN
Doç. Dr. Selami TURAN**

ISPARTA-2012

T.C.
SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS JÜRİ RAPORU

SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

İsmail AK tarafından hazırlanan “**Nasihatnâme-i Sıdkî (İnceleme-Metin)**” başlıklı bu çalışma, 13/12/2012 tarihinde *Süleyman Demirel Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği*'nin ilgili maddesi uyarınca yapılan **Tez Savunma Sınavı** sonucunda **başarılı** bulunarak, jürimiz tarafından Türk Dili ve Edebiyatı bilim dalında yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

İMZA

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Melek DİKMEN

Danışman: Doç. Dr. Selami TURAN

Üye: Prof. Dr. Menderes COŞKUN

Üye: Yrd. Doç. Dr. Mehmet ÖZÇELİK

Üye: Yrd. Doç. Dr. Aliye YILMAZ

Prof.Dr.Süleyman SEYDİ
Enstitüsü Müdürü

T.C.
SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

YEMİN METNİ

Doktora tezi olarak sunduğum “Nasihatnâme-i Sıdkî (İnceleme-Metin)” adlı çalışmanın, tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadar ki bütün süreçlerde bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Bibliyografya’da gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve onurumla beyan ederim.

İsmail AK
12.12.2012

(AK, İsmail, Nasihatnâme-i Sıdkî (İnceleme-Metin), Yüksek Lisans, Isparta, 2012)

ÖZET

Türk edebiyatı nasihatnâme türü açısından zengindir. Dinî-tasavvufî muhtevalı nasihatnâmelerden biri de, 19. asırda kaleme alınmış olan Nasihatnâme-i Sıdkî adlı eserdir. Tek nüsha olan eser, Sıdkî Baba tarafından Bektaşî tarikat erkânını öğretmek amacıyla yazılmıştır. “Dört kapı kırk makam” ilkesinden hareketle dinî ahlâkî öğütler yer almaktadır. Şair çok sayıda ayet ve hadisten istifade etmiştir. Bu çalışmada Nasihatnâme'nin metni transkribe edilmiş, Eski Türk Edebiyatı sahasının uzmanlarının istifadesine sunulmuştur. Sadece metin neşri yapılmamış, eserin şekil, muhteva, dil üslup özellikleri üzerinde durulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Nasihatnâme, Bektaşî, Dört kapı kırk makam

(AK, İsmail, Nasihatnâme-i Sıdkî (Analysis-Text), Master Thesis, Isparta, 2012)

ABSTRACT

Turkish Literature is rich in terms of nasihatnâme genre. Nasihatnâme-i Sıdkî was written in 19th century and it is one of the nasihatnâmes that contains religion and sufism. The book has a single copy. It was written by Sıdkî Baba for the purpose of teaching the Bektashi rules. It contains religious and moral admonitions that are based on “The Four Gates and The Forty Stages” principle. The poet benefited from numerous verses of Koran and hadiths. In this study, Nasihatnâme-i Sıdkî was transcribed and provided to the benefits of the Old Turkish Literature experts. Not only the text publication was done, but also the form, content and literary style of the book were emphasized.

Key Words: Nasihatnâme, Bektashi, The Four Gates and The Forty Stages

İÇİNDEKİLER

YÜKSEK LİSANS TEZ ONAY FORMU	i
YEMİN METNİ	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
İÇİNDEKİLER	v
KISALTMALAR	vi
METİNDE KULLANILAN TRANSKRİPSİYON SİSTEMİ.....	vii
ÖN SÖZ	viii
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

SİDKÎ BABA'NIN HAYATI ve EDEBÎ ŞAHSİYETİ

1.1. HAYATI.....	4
1.1.1. Adı ve Mahlası	4
1.1.2. Doğum Tarihi.....	7
1.1.3. Doğum Yeri	8
1.1.4. Öğrenimi	9
1.1.5. Soy ve Ailesi	10
1.1.6. Mesleği ve Tarikatı.....	11
1.1.7. Savaş Yılları.....	13
1.1.7.1. Birinci Dünya Savaşı	13

1.1.7.2. Kurtuluş Savaşı.....	14
1.1.8. Ölüm Tarihi ve Kabri	15
1.2. ESERLERİ.....	17
1.2.1. Divan	17
1.2.2. Nasihatnâme-i Sıdkî	17
1.2.3. Mersiyeler	17
1.2.4. Hürriyet ve Müsâvât Destanı	18
1.2.5. Sulh Destanı	18
1.2.6. Kerbelâ Şehitleri ile On İki İmam Hakkındaki Kaside ve Mersiyeler	18
1.3. EDEBİ ŞAHSİYETİ	18

İKİNCİ BÖLÜM

NASİHATNÂME-İ SIDKÎ'NİN İNCELENMESİ

2.1. Şekil Özellikleri.....	23
2.2. Dil ve Üslup Özellikleri	25
2.3. Muhteva Özellikleri	30
2.3.1. Tertibi	30
2.3.2. Asıl Konu	35
2.3.3. Ayetler ve Hadisler.....	48
2.3.3.1. Ayetler	50
2.3.3.2. Hadisler.....	58
2.3.4. Atasözleri ve Deyimler	65

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

METNİN İNCELENMESİ

3.1. Nüsha Tavsifi	66
3.2. Metin Transkripsiyonunda Takip Edilen Yol	66
3.3. Transkripsiyonlu Metin	68
SONUÇ	257
KAYNAKÇA	259
ÖZ GEÇMİŞ	264

KISALTMALAR

agb.	Adı Geçen Bildiri
age.	Adı Geçen Eser
agmd.	Adı Geçen Madde
agm.	Adı Geçen Makale
b.	Bin
Bkz.	Bakınız
c.	Cilt
CBÜ	Celal Bayar Üniversitesi
Çev.	Çeviri
DİA	Diyanet İslam Ansiklopedisi
Haz.	Hazırlayan
M.	Miladî
R.	Rumî
S.	Sayı
s.	Sayfa
ss.	Sayfa Sayısı
SDÜ	Süleyman Demirel Üniversitesi
TDEA	Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi
TDK	Türk Dil Kurumu
Tsz.	Tarihsiz
vd.	Ve diğerleri
vr.	Varak
Yay.	Yayımları
Y.	Yıl

METİNDE KULLANILAN TRANSKRİPSİYON SİSTEMİ

ا	A, E	ص	Ä
آ	Ā	ض	Ž, Đ
ب	B	ط	Ṭ
پ	P	ظ	Ẓ
ت	T	ع	‘Ā
ث	Ṭ	ض	Ā
ج	C	ج	F
چ	Ç	ق	Ḳ
ح	Ḥ	ك	K
خ	Ḥ	ك	G
د	D	ك	Ñ
ذ	Ẓ	ل	L
ر	R	م	M
ز	Z	ن	N
ژ	J	و	V; o, ö, u, ü, ū
س	S	ه	H
ش	Ş	ی	Y; I, İ, Ī

ÖN SÖZ

Din, toplumları sosyal, kültürel, estetik, sanat, edebiyat gibi çok yönlü etkileyen ve dönüştüren bir unsurdur. Bu anlamda İslam dini ve medeniyeti, Türk milletini tesiri altına almıştır. İslamiyet'in temel prensiplerini ve inceliklerini insanlara anlatmak ve öğretmek amacıyla kaleme alınmış olan nasihatname türü de bunun göstergesidir. Türk edebiyatı nasihatname türü açısından zengindir.

İncelememize esas olan eser de bir nasihatnamedir. Alevî Bektaşî kültürüne mensup bir şair olan Sıdkî Baba, tarikat ilkelerini sonraki nesillere aktararak hayatlarında istifade etmelerini hedeflemiştir. Bu anlamda önemli bir eser olan *Nasihât-nâme*'yi edebiyat dünyasına tanıtmak amacıyla bu çalışma yapılmıştır. Sıdkî Baba hakkında çeşitli araştırmalar yapılmış olmakla birlikte bu çalışmalar, Hayrettin İvgin ve Muhsin Gül esas alınarak hazırlanmıştır. Konuyla ilgili derli toplu bilimsel bir çalışmanın olmayışı bizi bu incelemeye sevk etmiştir. Çalışmada epey ilerleme kat ettiğimiz süreçte aynı konunun Halil Sercan Koşık tarafından da çalışıldığı öğrenilmiştir.

Çalışma, giriş ve üç ana bölümden oluşmaktadır. Girişte Nasihatname türü ve Türk edebiyatındaki yeri hakkında bilgi verilmiştir. Birinci bölümde Sıdkî Baba'nın hayatı, eserleri edebi şahsiyeti, etkilediği ve etkilendiği kişiler anlatılmıştır. İkinci bölümde *Nasihât-nâme-i Sıdkî* şekil, muhteva, dil ve üslup özellikleri açısından incelenmiş, şairin istifade ettiği ayet, hadis ve atasözleri tespit edilmiş; Alevî Bektaşî kültürü açısından önemli bir erkân olan dört kapı kırk makam hakkında inceleme yapılmıştır. Üçüncü bölümde ise nüsha tavsifi yapılmış ve transkripsiyonlu metin ortaya konmuştur. Bu çalışmamın daha sonraki araştırmalara ışık tutmasını ve edebiyat alanına katkı sağlamasını temenni ediyoruz.

Bana bu çalışma sürecimde destekleri olan kişilere teşekkürü borç telakki ediyorum: Öncelikle tezimin başından sonuna kadar mümkün olan her zaman ve zeminde hiçbir yardımını esirgemeyen Hocam Yrd. Doç. Dr. Melek DİKMEN'e, desteğini hissettiğim diğer danışmanım Doç. Dr. Selami TURAN'a, manevî desteklerinden ötürü kıymetli zamanlarını aldığım, öncelikle eşim Aylin ve kızım Erva'ya, katkılarından ötürü Gökmen ARSLAN, Atila GÖKDEMİR ve bana destek olan isimlerini sayamadığım, tezimi merakla bekleyen herkese teşekkür ediyorum.

GİRİŞ

NASİHAT ve NASİHATNÂME-İ SİDKÎ

Nasihat sözlükte “bir şey saf, halis olmak, kötülük ve bozukluktan uzak bulunmak; iyi niyet sahibi olmak ve başkasının iyiliğini istemek”¹ anlamlarındaki Arapça “nush” kökünden türemiştir. Başkasının hata ve kusurunu gidermek için gösterilen çaba; iyiliği teşvik, kötülükten sakındırmak üzere verilen öğüt; başkasının faydasına ya da zararına olan hususlarda bir kimsenin onu aydınlatması ve bu yönde gösterdiği gayret anlamı vardır. Nasihatın Farsça karşılığı pend, Türkçe karşılığı ise öğüttür.²

Arapça bir kelime olan “nasihat” kelimesinin bahsi geçen anlamları yanında “tavsiye, mev’ize, ibret verici ders”³, akıl öğretme, yol gösterme anlamlarıyla da karşılaşmaktayız. Ayrıca nasihat, edebiyatta öğretici, öğüt verici şiir türünün de adıdır.⁴

Türk edebiyatının ilk yazılı eserlerinden olan Orhun Yazıtlarından itibaren nasihatın varlığını edebiyatımızda görmekteyiz. İslamî Türk Edebiyatı’nın ilk mahsullerinden olan Kaşgarlı Mahmud’un *Divanü Lügati’t-Türk* adlı eserinde “öğüt” kelimesinin karşısında şu beyit yer almıştır:

Algıl öğüt mindin ogul erdem tile

Boyda ulug bilge bolup bilgin güle

(Ey oğul benden öğüt al ve erdem dile, böylece halkın şefi olursun ve onlara bilgelik ve erdem dağıtırsın.)⁵

“Nasihat” ve “pend” kelimelerinin sonlarına gelen Farsça “nâme” ekiyle bu kelimeler genel anlamıyla İslamî edebiyatta ahlâki eserlere verilen bir isim haline

---

1 İbn Manzur, Lisânü’l-Arab Dâr Sâdır, Beyrut, c.2, s.617.

2 *Türkçe Sözlük*, TDK Yay., Ankara 2005, s. 1534.; Mehmet Doğan vd., *Büyük Türkçe Sözlük*, Rehber Yay., Ankara 1990, s.842.; Mustafa Çağrırcı, “Nasihat”, *DİA*, İstanbul 2004, c.XXXII, s.408.; Ali Püsküllüoğlu, *Arkadaş Türkçe Sözlük*, Arkadaş Yay., Ankara 1994, s.765.; Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*, Aydın Kitabevi, Ankara 1986, s.967.; Seyit Kemal Karaalioglu, *Edebiyat Sözlüğü*, İnkılap ve Anka Kitabevleri, Ankara 1969, s.495.

³ Tuğba Aydoğan, “Bektaşî Şairi Sıdkî Baba’nın Nasihatnâmesi”, *CBÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, c.IX S.2, Manisa2011, s.299.

⁴ Mehmet Doğan vd., age., Ankara 1990, s.842.

⁵ Kaşgarlı Mahmud, *Divan-ü Lügati’t-Türk*, çev. Seçkin Erdi-Serap Tuğba Yurteser, Kabcacı Yay., İstanbul 2003, s. 372.

gelmiştir.⁶ Türk edebiyatına İnan ve Arap edebiyatından geçen nasihat-name türü didaktik, öğretici nitelikte bir tür olup bu bağlamdaki eserlerin büyük çoğunluğunun ahlâkî⁷ konulu olduğu görülmektedir. Nasihatnâmelerde daha çok ahlâkın pratiği üzerinde durulmuş, yapılması ve yapılmaması gerekenler Kur'an ve hadis esasıyla birlikte mahalli gelenek ve davranışlarla doğrudan açıklanmış; İslam toplumları da bu tür kitapların telifi konusunda çaba sarf etmişlerdir.⁸ Öğretici nitelikte olan nasihatnâmelerin içinde atasözleri, deyimler, ayet ve hadisler, kelâm-ı kibarlar, din ulularının sözleri, darb-ı meseller bulunmaktadır.⁹

Nasihatnâmelerin İslamî bir temele dayanan ahlâk ve âdab kaidelerini kısa formüller halinde gençliğe aşılama maksadıyla yazılmış eserler olduğu söylenebilir.¹⁰ Böylece İslamî temellere dayalı ahlâki davranış kurallarını özlü formüller halinde gelecek kuşaklara aktarmak amaçlanmıştır. Bu türün örnekleri güçlü fikir ve yaşanmış tecrübelerden hareketle mutluluk bilgisini öğretmeyi, ferdin ruh ve ahlâk eğitimini esas alır.¹¹

Türk edebiyatında nasihatnâmeler manzum, mensur ve manzum-mensur karışık olmak üzere üç tarzda kaleme alınmıştır. Eski Türk Edebiyatında kullanılan hemen hemen bütün nazım şekilleriyle nasihatnâme yazıldığı görülür. Bu eserler ya müstakil mesnevi biçiminde ya da kaside, gazel, terci-i bend gibi biçimlerde divanların içinde yer almıştır.¹²

Edebiyatımızda “nasihatnâme” türünün ilk örnekleri, İlk İslamî dönem ürünleri olarak bilinen öncü eserlerden Yusuf Has Hacib'in *Kutadgu Bilig*, Edip Ahmet Yükneki'nin *Atabetü'l-Hakâyık*, Ahmet Yesevî'nin *Divan-ı Hikmet* adlı eserleriyle verilmiştir.

⁶ H. İbrahim Şener-Alim Yıldız, *Türk İslam Edebiyatı*, Rağbet Yay., İstanbul 2002, s.242.

⁷ “Nasihatnâme”, *Meydan Larousse*, Meydan Yay., İstanbul 1979, c.IX, s.237.

⁸ Mahmut Kaplan, “Türk Edebiyatında Manzum Nasihatnâmeler”, *Türkler Ansiklopedisi*, Yeni Türkiye Yay., c. XI, Ankara 2002, s.791.; İskender Pala, “Nasihatnâme”, *DİA*, İstanbul 2004, c.XXXII, s.409.

⁹ Mustafa Kutlu, “Nasihatnâme”, Dergah Yay., İstanbul 1986, *TDEA Devirler/İsimler/Eserler/Terimler* c.6, s. 522.; Mustafa Kutlu, “Pendnâmeler” *TDEA Devirler/İsimler/Eserler/Terimler*, c.VII, İstanbul 1990, s.241-242.

¹⁰ Arslan Tekin, *Edebiyatımızda İsimler ve Terimler*, Bilgeoğuz Yay., İstanbul 2010, s.193.

¹¹ Metin Akkuş, *Klasik Türk Şiirinin Anlam Dünyası Edebî Türler ve Tarzlar*, Fenomen Yay., Erzurum 2007, s.188-189.

¹² Mahmut Kaplan, agmd., s.792.

Anadolu sahasında ilk nasihatnâme örneği diyebileceğimiz Yunus Emre'nin *Risaletün Nushiyye* adlı eseri de yukarıdaki eserlere eklenebilir. Daha sonra XIV. yüzyılda Ahmed Fakîh, Hoca Mes'ûd, Süleyman, Müridî; XV. yüzyılda Refî'î, Ahmed-i Dâî, Arif, Gülşenî, Dede Ömer Rûşenî, Yetimî; XVI. yüzyılda Cemalî, Şemsî, Hüseyinî, Askerî, Hızrî, Zâtî, Zâ'ifi, Gûbarî, Behiştî, Azmî, Meşâmî, Keşfi, Emîrî, Şemseddin Sivasî; XVII. yüzyılda Mustafa İlmî, Muhyiddin Kadirî, Cevrî, Adnî, Üveysî, İshak Tokadî; XVIII. yüzyılda Nâbî, Sâfi, Nesib Dede, Abdî, Ahmed Sûzî, Temiştârî, Zarîfi; XIX. yüzyılda Sünbülzâde Vehbî, Şerîfi, Vak'a-nüvis Esad Efendi, Şeyh Mehmed Nuri, Yozgatlı Hüznî vb. şairler nasihatnâme örnekleri vermişlerdir.¹³

Mahmut Kaplan, neşrettiği *Hayriye-i Nâbî* adlı eserinde; Nâbî'den önce kırk üç nasihatnâme yazılmış olduğundan ve bu nasihatnâmelerin içeriklerinden kısaca bahsetmektedir. Manzum nasihatnâmelerde işlenen konuları, "Dinî-Tasavvufî Konular, Genel Ahlâkla İlgili Konular, Sosyal Hayatla İlgili Konular, İlimle İlgili Konular ve Sosyal Eleştiri" olmak üzere beş ana başlık altında toplamıştır.

"Dinî-Tasavvufî Konular" nasihatnâmelerde genellikle ibadetler, ahrete hazırlık, heva ve hevesi terk etme, nefis, riya, ucb, ihlâs, tevbe, şükür, zikir, kazaya rıza, zühd ve takva, dünyayı terk etme, uzlet, İlahî aşk, adâvet ve seyr ü sülûk ile ilgili konular işlenmekte ve hadislerle İslam büyüklerinin sözlerine dayalı öğütler verildiğini ifade etmektedir.¹⁴

İncelememize konu olan *Nasihatnâme-i Sıdkî*'nin de bu doğrultuda değerlendirebileceğimiz bir eser olduğu görülmektedir. Bir halk ozanı olan, medrese eğitimi görmüş, Arapça ve Farsçaya hâkim olan Sıdkî Baba, müstakil bir nasihatnâme ortaya koymuştur. Bu nasihatnâme, yukarıdaki tasnif göz önünde bulundurulduğunda "Dinî-Tasavvufî Konulu nasihatnâmeler"e dâhil edilebilir. Mesnevi tarzındaki bu eserde şeriat, tarikat, hakikat ve marifet konuları işlenmiş olup bu hususta uyulması gereken kurallar ve yapılması gereken davranışlar üzerinde durulmuş; seyr ü sülûk yolcularına öğütler verilmiştir.

¹³ Mahmut Kaplan, *agmd.*, s.792-797.

¹⁴ Mahmut Kaplan, *Hayriye-i Nabi*, Atatürk Kültür Merkezi Yay., Ankara 1995, s.23.

BİRİNCİ BÖLÜM

SİDKÎ BABA'NIN HAYATI ve EDEBÎ ŞAHSİYETİ

Sıdkî Baba'nın hayatı hakkında çeşitli çalışmalar yapılmış olmakla birlikte yaşamı hakkında tam bir bilimsel çalışma yapılmamıştır. Şairin *Nasihatnâme* isimli eserini incelemenden önce şairin hayatı hakkında bilgi vermek yerinde olacaktır.

1.1. HAYATI

1.1.1. Adı ve Mahlası

XIX. yüzyıl Alevî-Bektaşî şairlerinden olan Sıdkî'nin ismi bazı kaynaklarda "Abidin"¹⁵, bazılarında ise "Zeynel Abidin"¹⁶ olarak geçmektedir. Hasan Avni Yüksel ise bir yazısında Sıdkî Baba'nın asıl adının bilinmediğinden bahsetmektedir.¹⁷ Müellifin hayatıyla ilgili bölümde birinci elden kaynak olduğu için Sıdkî Baba'nın torunu Muhsin Gül'ün derlediği *Şeyh Cemaleddin Efendi'nin Aşığı Sıdkî Baba* adlı eserini esas aldık. Buradan hareketle biz de dedesinin adının "Zeynel Abidin"¹⁸ olduğunu ifade edebiliriz.

Köyündeki medresede okuma yazmayı öğrenirken saz çalmayı da öğrenen Zeynel Abidin'in, deyişlerinde/şiirlerinde kullandığı ilk tapşırması "Pervâne"dir. 12 yaşlarında iken bir kış günü Hacıbektaş'a gidip dergâha giren Pervâne, şiir yazmayı ve

¹⁵ Rasim Deniz, "Âşık Sıtkı Üzerine", *Erciyes*, Y.7, S.73, Ocak 1984, s.14.; İbrahim Aslanoğlu, "Tarsuslu Sıtkı'nın Yayımlanmamış Deyişleri", *Türk Folkloru*, S.7, Şubat 1980, s.12.; Hayrettin İvgin, "Âşık Sıtkı(Pervane) ve Şimdiye Kadar Hakkında Yazılanlar", *Türk Folkloru*, Y.1, S.9, Nisan 1980, s.12.; Hayrettin İvgin, *Âşık Sıtkı Baba (Pervane)*, Emel Matbaacılık, Ankara 1976, s.7.

¹⁶ M. Adil Özder, "Baba-Oğul Âşıklar-2: Âşık Sıtkı (Pervane)", *Türk Folkloru*, Y.1, S.45, Nisan 1983, s.13.; Müjgan Cunbur, "Mutasavvıf Halk Şairlerimizden Sıtkı Baba", *Folklor* Y.1, S.10-11-12, Şubat-Mart-Nisan 1970, s.8.; Muhsin Gül, *Şeyh Cemaleddin Efendi'nin Aşığı Sıdkî Baba*, Kadioğlu Matbaası, Ankara 1984, s.7.; Muhsin Gül, "Pir Sultan Abdal ve Sıdkî Baba", *Türk Folkloru*, Y.5, S.50, Eylül 1983, s.27.; İsmail Özmen, *Alevî-Bektaşî Şiirleri Antolojisi*, Kültür Bakanlığı Yay., c.4, s.559.; İlhan Başgöz, *İzahlı Türk Halk Edebiyatı Antolojisi*, Ararat Yayınevi, İstanbul 1968, s.85.; İhsan Işık, *Resimli ve Metin Örnekli Türkiye Edebiyatçıları ve Kültür Adamları Ansiklopedisi*, c. VIII, Ankara 2006, s. 3201.

¹⁷ Hasan Avni Yüksel, "Âşık Sıtkı ve Üç Deyişi", *Milli Kültür*, Y.3, S.40, Haziran 1983, s.26.

¹⁸ Muhsin Gül, age., s.7.

saz çalmayı da bilmektedir¹⁹. Pervâne mahlası ile yazdığı şiirler çocukluk ve ilk gençlik yıllarının şiirleridir²⁰. Aşağıda Pervâne mahlaslı şiirlerinden örnekler verilmiştir:

Pervâne'yim yandım bir hüsn-i maha
Düştüm leyl ü nehar ah ile vaha
Yaşım on ikide geldim dergâha
Hamdülillah can canana kavuştu.²¹

Kul Pervâne'm eder yâre maşallah
Nurundan halketmiş tebarekallah
Hüblar serfirazı şahı Feyzullah
Taht-ı Süleymana değer kaşların²²

Fakir Pervâne'yim bir dolu içtim
Mürşid-i kâmile sırrımı açtım
Malımdan, serimden, canımdan geçtim
Zebh et İsmail tek kurbanı geldim²³

Âşık Sıdkî, örneklerde de görüleceği üzere “Pervâne” mahlasıyla yazdığı şiirlerinde “kul, âşık, fakîr, bî-çâre” gibi sıfatları mahlasıyla birlikte kullanmaktadır. Zeynel Abidin, kendisine verilen görevleri yerine getirme hususundaki çalışkanlığı ve dürüstlüğüyle dikkat çeken bir kişidir. Bu tutumu ve Hacıbektaş Dergâhına yaptığı hizmetleri sebebiyle²⁴ Şeyh Feyzullah Efendi'ye olduğu gibi Şeyh Cemaleddin

---

¹⁹ İsmail Özmen, age., s.559.

²⁰ Hayrettin İvgin, age., s.11.

²¹ Muhsin Gül, age., s.29.

²² Muhsin Gül, age., s.50.

²³ Muhsin Gül, age., s.52.

²⁴ Müjgan Cunbur, agm., s.9.

Efendi'ye de sadakatle bağlandığı ve Sır Kâtipliği²⁵ ni yaptığı²⁶ için “Sıdkî” mahlası verilmiştir. Şeyhi Cemaleddin Efendi;

Sıdk u sadakatin²⁷ unutmam Sıdkı

Yevmü'l-kıyamette unutmam Sıdkı

diyerek m.1890'da kendisine bu mahlası vermiştir.²⁸ Şair, mahlasını çok beğenerek benimsemiş ve bu adla pek çok şiir yazmıştır.²⁹

Cemaleddin hünkâr dil-i şadıma

İrşad ile Sıdkî dedi adıma

Hâsılı yetirdin her muradıma

Ya Rabbena şükür Elhamdülillah³⁰

Er ceminde agâh oldum bu sırra

Yüküm cevahirdir çözmem her yere

On dört sene hizmet ettim bir Pîr'e³¹

Bu Sıdkî mahlasın kazandım yeter³²

İlhan Başgöz, Pervâne'nin “Âşık Hakkı” adıyla tanındığından³³ bahsederken, Hayrettin İvgin “Âşık Hakkı” olamayacağını eserinde açıklamıştır.³⁴ İsmail Özmen ise kullandığı mahlaslardan birinin “Sâre” olduğundan bahsetmektedir³⁵. *Nasihatnâmesi*'nde bu mahlas hiç geçmemektedir. Muhsin Gül'ün eserinde verilen

---

25 Sır kâtipliği, bir kimsenin bütün gizli işlerini söylediği ve yazdırdığı kimse hakkında kullanılan bir terimdir. Bkz. İlhan Ayverdi, *Büyük Misalli Türkçe Sözlük*, Kubbealtı, İstanbul 2011, s.1103.; Mehmet Zeki Pakalın, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, c.III, MEB Yay., İstanbul 2004, s.206.

26 Rasim Deniz, agm., s.14.

27 Mehmet Yardımcı, agm. s.24. Makalede “Sıtkı sadakatin” ifadesi geçmekle birlikte “sıdk u sadakatin” şeklinde okunması daha uygundur.

28 Müjgan Cunbur, agm., s.9.

29 Mehmet Yardımcı, agm. s.24.

30 Muhsin Gül, age., s.10.

31 Muhsin Gül'de bu şekilde geçen ifade bazı kaynaklarda “yedi sene hizmet ettim” şeklinde geçmektedir. Bkz. Hasan Avni Yüksel agm. s.26.; Rasim Deniz, agm., s.14.

32 Muhsin Gül, age., s.172.

33 İlhan Başgöz, age., s.85.

34 Hayrettin İvgin, age., s10.

35 İsmail Özmen, age., s.559.

bilgiye göre Sâre, İstanbullu bir kadın olup Cemaleddin Efendiye mektup yazarak şeyhin fotoğrafını istemiş; Cemaleddin Efendi de bu mektubu Sıdkî Baba'ya göndererek mektubu nazma almasını söylemiştir³⁶. Bu mahlasın böylelikle ortaya çıkmış olduğu kanaatindeyiz. Sıdkî mahlaslı şiirler, şairin olgunluk çağıının şiirleri³⁷ olmuştur

On dört yıl dolandım Pervânelikte

Sıdkî ismim buldum divanelikte

Sundular aşk meyın mestanelikte

Kırkların ceminde dâra düş oldum³⁸

İncelemeye esas olan Sıdkî Baba'nın *Nasihatnâme* adlı eseri olgunluk dönemine aittir. Eserde "Sıdkî " mahlası yirmi yedi yerde geçmektedir. Bu mahlasını da "gedâ, fakîr, kul" gibi sıfatlarla birlikte kullanmaktadır.

Sıdkî'nin Sivas yöresinde ünü oldukça yaygın olup Şarkışla ve Gemerek taraflarında "Tarsuslu Sıdkî " diye³⁹ anılmaktadır. Bazı yörelerde ise Âşık Sıdkı, Sıdkı Efendi, Sıdkı Baba, Cemaleddin Efendi'nin Aşığı Sıdkı Baba, Adanalı Sıdkı diye tanınmıştır. Yaşadığı yere nispetle Merzifonlu (Harızlı) Sıdkı Baba denildiği de olmuştur.⁴⁰

1.1.2. Doğum Tarihi

Şairin doğum tarihi ile ilgili olarak kaynaklarda 1863⁴¹, 1864⁴² ve 1865⁴³ tarihleri geçmektedir. Muhsin Gül'ün eserinde R.1293 yılının Hacıbektaş Dergâhına intisap ettiği yıl olduğu ve şairin o dönemde 12 yaşında olduğu ifade edilmektedir. Dolayısıyla dedesinin doğum yılı olarak R.1281 (M.1865) yılına işaret etmiştir. Şairin aşağıya alınan şiirlerinden örnekler de bunu desteklemektedir.

---

³⁶ Muhsin Gül, age., s. 150.

³⁷ Hayrettin İvgin, age., s.11.

³⁸ Muhsin Gül; age., s.10.

³⁹ İbrahim Aslanoğlu, "Tarsuslu Sıtkı'nın Yayınlanmamış Değişleri", s.12.

⁴⁰ Muhsin Gül, age., s.12.

⁴¹ Rasim Deniz, agm. s.14.; M. Adil Özder, "Baba-Oğul Âşıklar-2: Âşık Sıtkı (Pervane)", s.13.; İbrahim Aslanoğlu, "Tarsuslu Sıtkı'nın Yayınlanmamış Değişleri", s.12.; Hayrettin İvgin, age., s.7.; İlhan Başgöz, age., s.85.

⁴² Müjgan Cunbur, agm., s.8.

⁴³ Muhsin Gül, age., s.7.; İsmail Özmen, age., s.559.; Rıza Zelyut, *Halk Şiirinde Başkaldırı*, Sosyal Yayınlar, İstanbul 1989, s.113.

Bin iki yüz doksan üç oldu yıllar⁴⁴

Aktı gözlerimden kan oldu seller

Erişti nevbahar açıldı güller

Can bülbülü gülistana kavuştu⁴⁵

Sene bin iki yüz doksan üçünde

İçirdiler aşk badesin düşümde

Bir güzelin sevdası var içimde

Ya Rabbena şükür Elhamdülillah⁴⁶

Buradan hareketle Sıdkî Baba'nın doğum tarihinin R.1281/M.1865 yılı olduğu tespit edilmektedir.

1.1.3. Doğum Yeri

Sıdkî Baba'nın doğum yeri Tarsus'un Yenice köyüdür.⁴⁷ Şiirlerinde de buna işaret etmektedir.

Gör neyledi Sefil Sıdkîyi Hüda

Bir zaman şah etti bir zaman geda

Evvel Tarsus kazasında bî-nevâ

Yenice'de iskân etti aşk beni⁴⁸

Sıdkî Baba, Harız (günümüzdeki adıyla Gümüştepe) köyüne isteyerek gitmesi, ilk defa başını soktuğu evinin olması, çocuklarının orada doğması, nüfus kaydının orada bulunması dolayısıyla kendisini Merzifonlu (Harızlı) saymıştır.⁴⁹ Şiirlerinde Harız köyü ile ilgili ifadeler de sıkça yer almaktadır.

⁴⁴ Bu ifade Hayrettin İvgin'de "1295 oldu yıllar" şeklindedir. Bkz. Hayrettin İvgin, age., s.24.

⁴⁵ Muhsin Gül, age., s.9.

⁴⁶ Muhsin Gül, age., s.9.

⁴⁷ Muhsin Gül, age., s.9.; Mahmut Işıttan, Sıdkî Baba'nın Osmancıklı olduğunu belirtmiş ise de bu bilgi doğru değildir. Mahmut Işıttan, "Değiş ve Deyişat", *Türk Folklor Araştırmaları*, Y.29, S.346, Mayıs 1978, s.8333.

⁴⁸ Sefil Sıdkî, "Aşk Beni", *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, S. 47, Ankara 2008, s.136.

⁴⁹ Muhsin Gül, age., s.12.

Âşık oldum kaşlarının yayına
Serim verdim ben Ali'nin soyuna
Sene bin üç yüz on Harız köyüne
Geldi de bir âşık Pervâne gitti⁵⁰

Benim intizarım Ali soyunda
Aşkım belli lam be ile ayında⁵¹
Sefil Sıdkî kaldım Harız köyünde
Bağlıdır kismetim emr-i Yezdana⁵²

1.1.4. Öğrenimi

Şair öğrenimine Yenice köyündeki medresede, köy hocası eliyle okuma yazmayı öğrenerek⁵³ başlamıştır. Evinden kaçıp Hacıbektaş'ta Bektaşîliği kabul ederek dergâha girdikten sonra da öğrenimini güçlü ve sistemli bir şekilde sürdürmüştür⁵⁴. Bektaşîlikteki elli bir yılının on iki yılını bu öğrenim hayatı oluşturmuştur. Hacıbektaş Dergâhında o dönemde değerli hocaları olan bir medrese vardır. Bu hocalardan biri de Şeyh Feyzullah Efendi'nin İstanbul'dan medreseye takviye amacıyla getirttiği Yozgatlı meşhur Dede⁵⁵ unvanıyla tanınan “Velayet-nâme” nâzımını Ali Nihanî Hoca'dır.⁵⁶ Sıdkî Baba, burada Şeyhi Feyzullah Efendi'nin oğulları Cemaleddin ve Veliyeddin Çelebilerle birlikte uzun süre medrese tahsili görmüş⁵⁷, zamanının bilgileriyle Arapça ve Farsça'yı iyi derecede öğrenmiş; hatta bu iki dilde şiir söylemiştir.⁵⁸

---

⁵⁰ Muhsin Gül, age., s.49.

⁵¹ “lam ye ayın” şeklinde okunması muhtemeldir. Zira bu harfler “Ali” ismini akla getirmektedir.

⁵² Muhsin Gül, age., s.119.

⁵³ M. Adil Özder, “Baba-Oğul Âşıklar-2: Âşık Sıtkı (Pervane)”, s.14.

⁵⁴ Hayrettin İvgin, age., s.8.

⁵⁵ Müjgan Cunbur, agm., s.9.

⁵⁶ Muhsin Gül, age., s.7.

⁵⁷ Muhsin Gül, “Pir Sultan Abdal ve Sıdkî Baba”, s.27.

⁵⁸ Müjgan Cunbur, agm., s.9.

1.1.5. Soyu ve Ailesi

Sıdkî Baba'nın soyu Oğuz Türklerinin Bozok koluna bağlı Dedekargın aşiretine⁵⁹ dayanmaktadır. Dedekargın aşireti Anadolu'nun çeşitli yerlerine dağılırken bir grup Malatya'nın Tohma çayı yakınlarındaki Çerme köyüne yerleşmiştir. Uzun yıllar bu köy ve çevresinde yaşayarak hayatlarını devam ettirirken zamanla arazi ve mülk sahibi de olmuşlardır. Bu grup içerisinde Hacı Ahmetler namıyla bilinen aile Sıdkî Baba'nın dedesinin de bulunduğu ailedir.

Osmanlı İmparatorluğu'nun gerileme dönemlerinde devlet otoritesinin zayıflaması neticesinde bölgede Kürt aşiretlerle sürtüşmeler başlamış; yörede Kürt aşiretler üstünlük sağlayınca da Çerme köyü halkı zulüm ve işkenceye maruz kalmamak için Silifke taraflarına yerleşmişlerdir. Bu ilk kafilede Hacı Ahmetler de bulunmaktadır. Hacı Ahmetler ailesi bir ara durumu hazmedemeyerek Çerme'ye geri dönmek için yola çıkmışsa da Tarsus'un Yenice köyü yakınlarında karşılaştıkları diğer bir kafileden aldıkları olumsuz haberleri duyunca cesaretleri kırılmıştır. Bu sırada kolera salgını da baş göstermiştir. Ailenin bütün erkekleri koleradan ölmüştür. Erkek olarak at sırtında heybe gözündeki yolculuk yapan Mehmet adında bir bebek kurtulmuştur. Koleradan kurtulan kadınlar ile kundaktaki bebek, bu zorlayıcı sebeplerle köye yerleşmiştir. Mehmet, şair Sıdkî'nin babasıdır. Mehmet, on sekiz yaşına geldiğinde, Osmanlı Devleti'ne isyan eden Kavalalı Mehmet Ali Paşa'nın, Kütahya'da yenilip Mısır'a dönüşü esnasında orduya toplayıp zorla Mısır'a götürdüğü orduya elverişli gençler arasındadır. Mehmet Mısır'a vardıktan bir süre sonra bir arkadaşıyla kaçmayı başararak köyüne dönmüştür. Köyünden Eşeli adında bir kızla evlenmiş, iki erkek çocukları olmuştur: Ahmet ve Zeynel Abidin (Sıdkî Baba).

Hizmet görmesi için Çorum'un Alaca ilçesi İmad Höyüğü köyünden Hatice, Hacıbektaş Dergâhına bırakılmıştır.⁶⁰ Cemaleddin Efendi, Sıdkî Baba'nın Hatice ile evlenmesini uygun görmüş ve teklif kabul edilerek evlenme töreni yapılmıştır. Dört gün süren şenlikler tarih ve gün adları (28-31 Temmuz) verilerek Sıdkî Baba tarafından deftere kaydedilmiştir.⁶¹ Bu evlilikten oğlu Ali Baki ve yedi kızı olmuştur⁶².

⁵⁹ Mustafa Kutlu, "Sıdkî Baba", *TDEA Devirler/İsimler/Eserler/Terimler*, Dergah Yay., c.VIII., İstanbul 1990, s.1.

⁶⁰ Muhsin Gül, age., s.11.

⁶¹ M. Adil Özder, "Baba-Oğul Âşıklar-2: Âşık Sıtkı (Pervane)", s.14.

⁶² Müjgan Cunbur, agm., s.9.

1897 yılında Harız köyünde dünyaya gelmiş olan Ali Baki, babasının izinden giderek öğrenimini Hacı Bektaş Tekkesinde yapmıştır. Şiirle meşgul olmuş, istinsah ettiği Türebî Baba Divanı'nın sonuna elli bir sayfalık kendi divanını eklemiştir. Babasının vefatından sonra da Harız köyünde imamlık görevini yerine getirmiştir. 24 Aralık 1956'da vefat etmiştir. Mezarı Harız köyünde Göğce Dede ziyaretgâhının bulunduğu tepededir. Ali Baki, kendisini bir şiirinde,

Bin üç yüz on üçtü dünyaya geldim

On iki yaşında ben öksüz kaldım

Yaşım on yedide bir mahlas aldım

Şuaradan Sıtkı Baba oğlyam⁶³

şeklinde tanıtmaktadır. Buradan da anlaşılacağı üzere Sıdkî Baba'nın eşi Hatice Hanım, Harız köyüne yerleşmelerinden 16 yıl sonra, 1909'da ölmüştür. 1912'de Harız köyünden Naciye Hanım ile ikinci evliliğini yapmıştır⁶⁴. Bu evliliğinden de oğlu Hamdullah ve iki kızı olmuştur. Hamdullah Gül, 1914 yılında Harız'da doğmuştur. Kendisi de Bektaşî ozanı olup, şiirlerini bir araya toplamamıştır. Aynı köyde yaşamış, 13 yaşındayken yetim kalmış, önce köylerde imamlık yapmış sonraları farklı işlerle iştigal etmiş ve 1958 sonbaharında doğduğu köyde ölmüştür. Mezarı abisi Ali Baki'nin mezarının bulunduğu Göğce Dede ziyaretgâhının olduğu tepededir.⁶⁵

Ali Baki de Hamdullah Gül de en az babaları kadar sevilen, saygı gösterilen ve değer verilen şairler olmuşlardır.

1.1.6. Mesleği-Tarikatı

Şair, küçük yaşta Hacıbektaş dergâhına gelerek Feyzullah Efendi'ye intisap etmiştir:

⁶³ Hayrettin İvgin, "Âşık Ali Baki", Türk Folkloru, Y.1, S.7, Şubat 1980, s.28.

⁶⁴ Müjgan Cunbur, agm., s.9.; Bazı kaynaklarda "bir daha evlenmemiştir." ifadesi geçmektedir. Bkz. Hayrettin İvgin, age. s.8., İsmail Özmen, age. s.560.

⁶⁵ İsmail Kasap-Y.Turan Günaydın, *Amasya Valiliği I. Amasya Araştırmaları Sempozyumu Bildirileri*, Amasya 2007, c. 2 s.828-837.

Sıdkîyâ maksudum ol Habibullah

Tarikim Bektaşî zikrim illallah

Pirim reşâdetlü Nur-ı Feyzullah

Ol âlicenabım bendegâniyim⁶⁶

İlerleyen dönemlerde Çelebi Cemaleddin Efendi'nin uzun yıllar Sır Kâtipliğini yapmıştır.⁶⁷ Cemaleddin Efendi tarafından kendisine halifelik beratı ve Baba unvanı⁶⁸ verilmiş, şeyhi adına tarikat hizmetlerini vekâleten yürütmüştür. Bu amaçla Anadolu'yu dolaşmış ve böylelikle tarikatın ikinci adamı⁶⁹ konumuna ulaşmıştır.

Harız ve civarında Bektaşîlik mensuplarına önderlik etmiştir.⁷⁰ Ayrıca Merzifon Pîrî Baba Medresesi'nde geçici hocalık yapmıştır.⁷¹ 1925'ten sonra Merzifon'un Harız köyünde ömrünün sonuna kadar imamlık görevini yerine getirmiştir.⁷² Alevî soydan gelen Sıdkî Baba, bir Bektaşî ozanı olup bunu da şiirlerinde açıkça ifade etmiştir:

Ey zahit sorarsan mezhebimizden

Merdan-ı tarik-i Bektaşîleriz

Bu bir numunedir meşrebimizden

Yaran-ı tarik-i Bektaşîleriz⁷³

Ayrıca Bektaşî olduğu için de övünmektedir. Bu durumu:

Boynumuzda teslim taşı

Er yolunda verdik başı

Siz Mervanî biz Bektaşî

Siz bir yana biz bir yana⁷⁴

---

⁶⁶ Muhsin Gül, age., s.186.

⁶⁷ İsmail Özmen, s.559.

⁶⁸ Muhsin Gül, "Pir Sultan Abdal ve Sıdkî Baba", s.27.

⁶⁹ Muhsin Gül, age., s.11.

⁷⁰ İhsan Işık, agmd., s. 3201.

⁷¹ İhsan Işık, agmd., s. 3201; Muhsin Gül; age.. s.16.

⁷² İsmail Özmen, age., s.559.

⁷³ Muhsin Gül, age., s.129.

⁷⁴ Muhsin Gül, age., s.205.

ifadelerinde de görmekteyiz. Oğlu Âşık Ali Baki Gül de babası Âşık Sıdkî'yi;

Tarik-i Bektaş Veliden bende-i âl-i âbâ

Hâce-i ilm-i Ledündür işte bu Sıdkî Baba⁷⁵

diyerek tanımlamaktadır. Bu arada Sıdkî Baba, Bektaşî yoluna öyle içten bağlıdır ki bunu bir şiirinde

Hacı Bektaş emirimdir

Velayet şahı pirimdir

Dese Sıdkî Kıtımirimdir

Şöhret ü şanı neyerim?⁷⁶

şeklinde ifade etmektedir.

Sıdkî'nin *Nasihât-nâmesi*'nde de "Tarîk-i Bektâş bendelerinden ve sülâle-yi meşârünileyh hazretleriniñ hizmetleriyle istiḥdâm olan El faḳîr-ül ḥaḳîr Şıdkî Babanıñ..." ifadesi⁷⁷yle bu gerçeğe yer verdiğini görmekteyiz.

1.1.7. Savaş Yılları

Tarikattaki aktif yaşantısı devam ederken, memlekette eli silah tutan herkese ihtiyaç duyulduğu o dönemde Sıdkî Baba da üzerine düşen görevin bilinciyle gerek askerliğini yaptığı Hama'da gerekse I. Cihan Harbinde ve İstiklal Harbi'nde üzerine düşeni yerine getirmiştir.

1.1.7.1. Birinci Dünya Savaşı

Âşık Sıdkî, Suriye topraklarında bulunan Hama'da askerlik hizmetini yerine getirmiştir.⁷⁸ Sıdkî Baba'nın, Birinci Dünya Savaşı'nda aktif bir role sahip olduğu görülmektedir. Birinci Dünya Savaşı ve daha önceki günlerde Şeyh Cemaleddin Efendi, Padişah Sultan Reşat'a başvurarak Gönüllü Mücahidîn Alayı oluşturmak istemiştir. Bu suretle memleketin kurtulması aşamasında kendilerinin de katkısının bulunmasını talep

---

⁷⁵ Muhsin Gül, age., s.1.

⁷⁶ Müjgan Cunbur, agm., s.13.

⁷⁷ (vr.48b-49a)

⁷⁸ Muhsin Gül, age., s.18.

ederek izin istemiştir.⁷⁹ Padişahın müsaadesiyle Gönüllü Mücahidîn Alayı kurulmuş olup Cemaleddin Efendi Alay Komutanı sıfatıyla Erzurum Askerlik Şubesi başında bulunurken Sıdkî Baba da yardımcısı sıfatıyla ve fahri yüzbaşı rütbesiyle⁸⁰ Erzincan Asker Toplama Şubesinin başına görevlendirilmiştir. Alevî ve Bektaşî gençlerden teşekkül etmiş⁸¹ bu alay, devlet kuvvetlerine yardımcı olmak üzere Doğu Cephesinde Ruslara karşı bir yıla yakın düşmanla savaşmıştır.⁸²

İstanbul Hükümeti, Cemaleddin Efendi'ye gönderdiği emirle Gönüllü Mücahidîn Alayı'nın lağv edilmesine karar vermiş⁸³ ve ikinci bir emre kadar Cemaleddin Efendi ve maiyetinin Sivas'ta beklemelerini istemiştir.⁸⁴ Çekilen bir telgrafla Sıdkî Baba da Sivas'a çağırılmış ve birkaç ay kadar orada bulunmuştur.⁸⁵

1.1.7.2. Kurtuluş Savaşı

Kurtuluş Savaşı'ndan önceki idareden memnun olmadığını ifade eden Sıdkî Baba, Divan'ında da bunu ortaya koyan iki kıta yazmıştır⁸⁶. Bir kurtarıcının geleceğine inanmış, içinde bulunduğu “çile”li günlerden kurtarmasını dört gözle beklemiş ve bu konudaki sabırsızlığını da aşağıdaki beyitlerde dillendirmiştir:

Gözlerimiz yolda kaldı ya İlahi kıl medet
Mehdi-i sahip zamanın gelmedi mi nevbeti
Budurur zannım yakında çıka bir sahip-huruc
Bilmezim lakin ola bu kangı merdin kısmeti⁸⁷

“Çile” diye nitelendirdiği savaş yıllarından sonra yeni Türk devletinin kurulmasını “maksat yerini buldu” diye ifade etmiştir:

⁷⁹ Muhsin Gül, “Ozan Sıdkî Baba-III”, *Halay*, Y.4, S.41, s.19.

⁸⁰ Konuyla ilgili olarak Bkz. Muhsin Gül, “Pir Sultan Abdal ve Sıdkî Baba”, agm., s.27.; Yusuf Turan Günaydın, “Amasyalı Bir Bektaşî Şairi Ali Baki Gül ve Balık Destanı”, *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, S. 45, Ankara 2008, s.155.; Müjgan Cunbur; agm., s.9.

⁸¹ Yusuf Turan Günaydın, agm., s.155.

⁸² M. Adil Özder, “Baba-Oğul Âşıklar-2: Âşık Sıtkı (Pervane)”, s.14.; Müjgan Cunbur, agm., s.9.

⁸³ M. Adil Özder, “Baba-Oğul Âşıklar-2: Âşık Sıtkı (Pervane)”, s.14.

⁸⁴ Muhsin Gül, “Ozan Sıdkî Baba-III”, s.20.

⁸⁵ Müjgan Cunbur, agm., s.9.

⁸⁶ Muhsin Gül, “Sıdkî Baba'dan Deyişler”, agm., s.22.

⁸⁷ Muhsin Gül, “Ozan Sıdkî Baba-III”, s.20.

Vakit tamam oldu çileler doldu

Gel gezelim bizim elleri şimdi

Elhamdülillah maksat yerini buldu

Seslendi muhabbet telleri şimdi⁸⁸

Kurtuluş Savaşı'nın kazanılmasından sonra da otuz beş beyitlik uzun bir “Sulh Destanı” yazmıştır. Sevincini anlattığı bu şiirinde memleketin selamete çıktığını, gam bulutlarının açılıp adalet güneşinin doğduğunu, söylemiştir:

Hamdülillah doğdu nur-ı hidayet

Şuleyâb eyledi kevn ü mekânı

Gelmesini Allah'tan talep etmiş olduğu kurtarıcıyı “başpehlivan” olarak nitelendirmiş,

Namıdır Mustafa kemal-i kudret

Sabr ü sebat ile buldu çok nusret

Dergâh-i âliden giyindi kispet

Oldu bu devranın başpehlivanı

dizelerinde bu kurtarıcının Mustafa Kemal olduğunu da açıkça ifade etmiştir.⁸⁹

1.1.8. Ölüm Tarihi ve Kabri

1925'te Tekke ve Zaviyelerin kapatılmasıyla Merzifon'un Harız köyüne gidip imamlık yapmaya başlayan şair⁹⁰ 3 yıl sonra 65 yaşında iken⁹¹ Hakk'ın rahmetine kavuşmuştur. Sıdkî Baba'nın oğlu Âşık Ali Baki (Gül), şiirlerinden birinde babasının ölüm yılını belirtmektedir:

Tarihin kırk dördü⁹² oldu çünkü sal

Baba Sıdkî dahi kıldı irtihal

Dört yıl sonra açıp gördüm resmini

⁸⁸ Hayrettin İvgin, age., s.9.

⁸⁹ Muhsin Gül, “Sıdkî Baba'dan Deyişler”, s.22.

⁹⁰ Hayrettin İvgin, age., s.9

⁹¹ İsmail Özmen, age., s.559.

⁹² R.1344 (M. 1928) yılını işaret etmektedir.

Dürüst buldum bozulmamış cismini⁹³

Sıdkî Baba'nın mezarı Amasya'nın Merzifon ilçesi Harız köyü mezarlığındadır.⁹⁴ Sıdkî Baba'nın medfun olduğu Harız köyünde her yıl ağustos ayında adına anma şenlikleri düzenlenmektedir.

Harız Köyü Mezarlığında bulunan kabri⁹⁵

Ayrıca doğum yeri olan Yenice'de de şairin tesiri devam etmekte olup Sıdkî Baba adıyla cemevi de açılmıştır.

Tarsus'un Yenice Beldesindeki Sıdkî Baba Cemevi⁹⁶

2011 yılında TRT tarafından "Ulu Ozanlar" adıyla Sıdkî Baba'nın hayatını anlatan bir belgesel de hazırlanmıştır.⁹⁷ Ayrıca Halk ve Divan edebiyatına hâkim olan Sıdkî Baba'nın şiirleri, deyişleri bugün bile söylenmektedir. Onun koşma, semah ve

93 M. Adil Özder, "Baba-Oğul Âşıklar-2: Ali Baki ve Hamdullah Gül" s.7.

94 Muhsin Gül, age., s.11.

95 <http://www.mersinyenice.bel.tr/haberdetay.asp?ID=448> (Erişim Tarihi: 09.11.2012)

96 <http://www.mersinyasam.com/news/31236.html> (Erişim tarihi: 09.11.2012)

97 http://www.youtube.com/watch?v=d2iV_W0u7Lk (Erişim Tarihi: 24.11.2012)

türkülerinin çoğu bestelenmiş olup halen cem törenlerinde zikredilmektedir. Bunlardan bazıları:

Cengiz Özkan'ın seslendirdiği “Siyah perçemlerin hatem yüzlerin”⁹⁸ isimli parça, Hüseyin ve Ali Rıza Albayrak tarafından seslendirilmiş olan “Bir zaman esen yeldim cihanda”⁹⁹ dizesiyle başlayan şarkı Sıdkî Baba'ya ait şiirlerdir. Ayrıca Ali Ekber Çiçek'in Erzincan yöresinden derlediği ve söylediği “Haydar Haydar” isimli türkü de, Sıdkî Baba'nın “nûra düş oldum” ayağıyla yazdığı şiiridir.¹⁰⁰

1.2. ESERLERİ

1.2.1. *Divan*

Sıdkî Baba, hayattayken şiirlerini bir defterde toplamamıştır. Ölümünden sonra da dağınık haldeki şiirleri oğlu Ali Baki tarafından bir defterde toplanmıştır. Bu defter Ali Baki tarafından Amasya'nın Kalecik köyünden Piroğlu Halil Efendi'ye okunup tekrar alınmak üzere gönderilmiştir. Ali Baki defteri almaya gittiğinde yapraklarının koparılıp eserin yarıya indirilmiş olarak bulmuştur. Ali Baki bu defterde kalanlara babasının bazı şiirlerini tekrar ekleyerek içerisinde 455 şiir bulunan yeni bir Divan oluşturmuştur. Sıdkî Baba'nın torunu Muhsin Gül de bu divandaki şiirleri bazı eklemelerle 540 şiire ulaştırmış ve tamamını eser olarak okuyucuya sunmuştur.¹⁰¹

1.2.2. *Nasihatnâme-i Sıdkî*

Sıdkî Baba'nın çalışmaya da konu olan mesnevi tarzıyla yazılmış olan eseri tezimizin II. Bölümünde detaylı bir şekilde incelenecektir.

1.2.3. *Mersiyeler*

Sıdkî Baba tarafından şeyhi ve medrese arkadaşı Cemaleddin Efendi'nin ölümü üzerine yazdığı otuz ikisi Sıdkî mahlasıyla yazılmış, ellisekizi ise Cemaleddin eşi, çocukları ve kardeşi kısaca bütün yakınlarının ağzından söylenmiş mersiyeler vardır. Aynı zamanda kuşlar, ağaçlar, taş ve toprak gibi canlı cansız varlıkların konuşturulduğu mersiye vardır. Bu mersiyeler toplamda doksan adet olup kırk sekiz sayfalık defterde

---

98 <http://www.youtube.com/watch?v=BEEnreaMIdDw> (Erişim Tarihi: 24.11.2012)

99 <http://www.youtube.com/watch?v=EUDDdweimfY> (Erişim Tarihi: 24.11.2012)

100 <http://www.youtube.com/watch?v=1fJw71ZJUy4> (Erişim Tarihi: 24.11.2012)

101 Muhsin Gül, age., s.18-19.

bulunmaktadır. Bu defter Milli Kütüphane’de olup 06 Mil Yz A 5296 nolu demirbaşa kayıtlıdır.

1.2.4. Hürriyet ve Müsâvât Destanı

1908 II. Meşrutiyetinin ilanına dair doksan altı beyitlik uzun bir destandır. II. Meşrutiyetin ilanını iyiye gidiş olarak kabul eden Sıdkî Baba, sevincini, duygularını bu destanla dile getirmiştir. Destan Muhsin Gül’dedir.¹⁰²

1.2.5. Sulh Destanı

Toplam otuz beş kıtadan oluşan bu kısa destan Sıdkî Baba’nın Kurtuluş Savaşı’nın kazanıldığını gördükten sonra yazdığı destandır. Destanda beklenen kurtarıcının Mustafa Kemal olduğunu ve vatanın selamete çıktığını sevinçle belirttiği görülmektedir. Söz konusu eser Muhsin Gül’dedir.¹⁰³

1.2.6. Kerbela Şehitleri ile On İki İmam Hakkındaki Kaside ve Mersiyeler

Bu eser hakkında Muhsin Gül’ün eserinde ve diğer kaynaklarda herhangi bir bilgi geçmemekle birlikte sadece adı geçmektedir.¹⁰⁴

1.3. EDEBÎ ŞAHSİYETİ

İlim ve irfanıyla devrinde büyük itibar görmüş bir şair olan Sıdkî Baba’nın, tarikat çevresinde; özellikle Çorum, Sivas, Amasya, Turhal, Erzincan yörelerinde çok iyi tanınan güçlü bir âşık olduğunu görmekteyiz. Divan şiirini de çok iyi bildiği aşıkâr olan aşğın deyişleri Anadolu’da bugün bile söylenmektedir. Türkü olarak da söylenen deyişleri ve semahları çok sevilmiştir. Örneğin “Güzelsin güzel” redifli altı dörtlükten oluşan şiiri Pertek türküsü olarak karşımıza çıkmaktadır.¹⁰⁵

Sıdkî Baba’nın şiirlerinde sadelik ve güzellik olduğunu, şiirlerinin yabancı sözcüklerden uzak olduğunu görmekteyiz. Dili halkın dili olup duygusu halkın duygusudur. İşlediği konularsa halkın derdi, neşesi, yaşamı, kısacası geleneksel halk şiirimizin konularıdır.¹⁰⁶

---

102 Muhsin Gül, age., s.19-24.

103 Muhsin Gül, age., s.24.; “Sıdkî Babadan Deyişler” s.22.; “Ozan Sıdkî Baba-III” , s.20.

104 Muhsin Gül, age., s.218.

105 Fikret Memişoğlu, *Harput Ahengi*, Matbaa Teknisyenleri Basımevi, İstanbul 1966, s.67.

106 İbrahim Aslanoğlu, “Sıdkî Tapşırma Saz Şairleri”, s.24.

Kul Pervâne'm eydür yolun gözettim
Geldiğin yollara güller bezettim
Öz yârimdir deyu elim uzattım
Hemen hatırımı yıktın savuştun¹⁰⁷

Dostun buyruğundan çıkar değilem
Su gibi her yana akar değilem
Cihan güzel olsa bakar değilem
Devletli sultanın kulu böyl'olur¹⁰⁸

Sıdkî Baba'nın bizi ilgilendiren asıl yönü şairliğidir. Onun birçok şiiri ellerde dağılmış, gazel, semai, divan, kalenderi, destan, peşrev ve koşma tarzında söylemiş olduğu deyişleri vardır. Bunlar yalnız dillerde dolaşmakla kalmamış, bazılarının başka şairler tarafından mîrî malı gibi paylaşıldığı görülmektedir. Şeyhi Çelebi Cemaleddin Efendi'nin terbiyesi ile yetişmiş olan şair, Allah'a, Hz. Muhammed'e, Hz. Ali'ye, On İki İmama, Hacı Bektaş-ı Veli'ye ve şeyhi Çelebi Cemaleddin Efendi'ye duyduğu muhabbeti söze dönüştürmüş ve şiirlerine yansıtmıştır.¹⁰⁹

Âşık Sıdkî'nin binlerce şiirinin olmasından hareketle rahat ve bol şiir yazabilen bir şair olduğunu söyleyebiliriz. Bununla birlikte şair, şiirlerini toplamadığından başka şairlerle özellikle de Sivaslı Sıdkî ile karıştırılmıştır. Halkın hafızasında kalabilenler dışındaki şiirleri yok olmuştur. Ölümünden sonra oğlu Ali Baki, dağınık yerlerde bulunan şiirlerini bir defterde toplamıştır.¹¹⁰ Bu defter bazı vukuatlar neticesinde Muhsin Gül'dedir.

Sıdkî Baba'da Alevî-Bektaşî halk edebiyatında temel şair kabul edilen Yunus Emre'nin ve Alevî-Bektaşî edebiyat geleneğinin izlerini görmekteyiz. “Meydan, talib, muhib, derviş, cem, ayn-ı cem, mürşid, meşreb, hakikat, tarikat, marifet” gibi terim ve sözcükler şiirinin yapısını oluşturmaktadır.

---

¹⁰⁷ Muhsin Gül, age. s.52.

¹⁰⁸ Muhsin Gül, age., s.184.

¹⁰⁹ İsmail Özmen, age., s.559.; Hayrettin İvgin, age., s.10.

¹¹⁰ Muhsin Gül, age., s.6-17.

Şeriat bağında bittik aşlandık
Tarikat narına yandık haşlandık
Marifetin dergâhında işlendik
Hakikatın hat çekilmiş teliyiz¹¹¹

Sıdkı'ya çeşmimin yaşları çağlar
Sarsalanır yerler, iniler dağlar
Halis muhip olan her saat ağlar
Ah Hüseynim ciğerpârem diyerek¹¹²

Dervişliğin yolun sorarsan derviş
Bir mürşid-i kâmil bulan dervîştir
Himmet-i pir görülür her iş
İzn ü icazetin alan dervîştir.¹¹³

Sıdkî Baba'nın şiirlerini yazarken etkisinde kaldığı bazı şairler bulunmaktadır. Bu bağlamda etkilendiği şairlerden biri ve en önde geleni şüphesiz, Yunus Emre'den sonra Hacı Bektaş Veli gelmektedir. Zira Sıdkî, Bektaşî tarikatının içinde yetişmiştir. Şairin nasihatnâme türündeki eserini yazarken dört kapı kırk makam öğretisindeki benzerlikler ve şairin işlediği konular açısından baktığımızda piri olan Hacı Bektaş'tan etkilendiği görülmektedir.

Sıdkî'nin etkilendiğini düşündüğümüz diğer bir isim olarak Pir Sultan Abdal gösterilebilir. İki şairin de ortak yönü çoktur: Aynı görüş ve inanca sahip olmaları, Ehl-i Beyt sevgisi, Hz. Hüseyin için iki ozanın da gözyaşı dökmesi bunlardan bazılarıdır. Sıdkî Baba'nın yetiştiği, mürid yetiştirdiği çevrede ve yönettiği cem törenlerinde Pir Sultan deyişleri okunmuştur. Bu deyişler okunurken Pir Sultan'ın ismi geçtiği anda

---

¹¹¹ Muhsin Gül, age. s.35.

¹¹² Muhsin Gül, age., s.115.

¹¹³ Muhsin Gül, age., s.111.

ellerin kalp üzerine konup selamlanması da saygı ve muhabbeti göstermektedir. Bu arada bu iki şairin şiirleri karıştırılmıştır. Muhsin Gül, dedesi Sıdkî Baba'nın yazdığı peşrev şiirin Pir Sultan Abdal'a mal edildiğinden bahsetmektedir¹¹⁴. Bu noktada Sıdkî Baba'nın “Gelin dostlar bir olalım” dizesiyle başlayan yedi kıtalık peşrev şiiri ile Pir Sultan Abdal'ın “Gelin canlar bir olalım” dizesiyle başlayan ve üç kıtası kayda geçen şiirinin karıştırıldığı görülmektedir.¹¹⁵Yaşadıkları asır itibariyle şiirlerin nazire geleneğinden dolayı karıştırılmış olması muhtemeldir.

Bu arada Sıdkî Baba'nın *Nasihât-nâmesi*'nde kullandığı bazı ifadelerin söyleyiş ve üslup yönünden Süleyman Çelebi'nin *Mevlid*'indeki söyleyiş ve üsluba yakın olması da dikkate değer bir husustur. Hatta *Nasihât-nâme*'den aldığımız aşağıdaki ifade *Mevlid*'de de aynen geçmektedir:

Râzî olsun ümmetinden ol Mu'în

*Rahmetullâhi 'aleyhim ecma'în*¹¹⁶ (vr.49b)

Ayrıca Sıdkî Baba'nın mesnevisinde de hemen hemen her bölüm sonunda nakarat gibi tekrarlanan ve eser sonuna kadar okuyucuya eşlik eden bir beyit bulunmaktadır:

Taḥṣîl-i rızâ-yı Ḥaḳ ise merâm

Ayrılma hiç şerî' atden ve's-selâm (vr.6a)

Bu beyit eserde yedi yerde bu haliyle geçmektedir. Aynı zamanda beyitin ikinci mısraı mesnevi boyunca yirmi üç yerde tekrarlanmaktadır. Süleyman Çelebi'nin *Vesiletü'n-Necât (Mevlid)* isimli eserinde her bölüm sonunda tekrar edilen:

Ger dilesiz bulasız oddan necât

Aşkile derdile idin es-Salât¹¹⁷

nakarat beyitini çağrıştıran bu beyit vasıtasıyla şair konular arasındaki bağlantıyı sağlamaktadır.

---

¹¹⁴ Muhsin Gül, “Pir Sultan Abdal ve Sıdkî Baba”, *Türk Folkloru*, Y.5, S.50, Eylül 1983, s.28.

¹¹⁵ Muhsin Gül, age., s.28.

¹¹⁶ Mehmet Akkuş - Uğur Derman, *Süleyman Çelebi Vesiletü'n-Necât (Mevlid)*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yay., Ankara 2008, s.74.

¹¹⁷ Mehmet Akkuş - Uğur Derman, age., s.58.

19. yüzyıl ortaları ile 20. yüzyıl başlarında aynı coğrafyada yaşamış “Sıdkî” mahlasını kullanan şairlerin¹¹⁸ şiirleri, deyişleri cönk ve mecmualarda karıştırılmıştır. Sıdkî Baba’nın yaşamış olduğu çevrede şiirlerinin en çok karıştırıldığı şairin asıl adı Yağcızade Ömer Sıdkı Efendi olan Sivaslı Sıdkî olduğu görülmektedir.¹¹⁹ Doğu Anadolu ve Sivas yöresinde ele geçen şiirlerinin bir kısmı Sivaslı Sıdkî adına yayınlanmıştır.¹²⁰

Sıdkî Baba, I. Dünya Savaşı’nda görev yaptığı Gönüllü Mücahidîn Alayı’nın lağv edilmesi neticesinde Sivas’ta bir süre ikamet etmiştir. Sivas’a daha sonraki dönemlerde de birkaç kez giden Sıdkî Baba’yı çekemeyen rakipleri, ona iftiralarda bulunmuşlardır. Şairin adı bazı olaylara karıştırılmış hatta bir ara şair hapse dahi atılmıştır. Bahsi geçen dönemlerde yazdığı şiirleri ve önceki şiirleri halk arasında yayılmış olup yakıştırma yoluyla Sivaslı Sıdkî’ye mal edilmiştir.¹²¹

20. yüzyılın ünlü âşıklarından Âşık Veysel’in, Sıdkî Baba hayatta iken Harız köyüne gelerek görüştüğü bilinmektedir.¹²² Ayrıca Âşık Veysel’e söylediği usta malı deyişlerin kaynağı sorulduğunda Sıdkî’den bahsetmiş, hatta bu Sıdkî’nin Sivaslı değil, “Merzifonlu Sıdkî Baba¹²³” veya “Tarsuslu Sıdkî¹²⁴” olduğunu ifade etmiştir.

---

¹¹⁸ İbrahim Aslanoğlu, “Sıdkı Tapşırma Saz Şairleri”, *Türk Folkloru*, Y.4, S.48, Temmuz 1983, s.22-24.; Hüseyin Avni Yüksel, “Âşık Sıtkı ve Üç Deyişi”, *Milli Kültür*, Y.3, S.40, Haziran 1983, s.26.; Kutlu Özen, “Yeniceli Âşık Sıtkı (Pervane) Hakkında Yapılan Çalışmalar”, *1. Uluslar arası Karacaoğlan ve Çukurova Halk Kültürü Sempozyumu Bildirileri*, 1990, Adana, s. 507-519.

¹¹⁹ İbrahim Aslanoğlu, “Sıdkı Tapşırma Saz Şairleri”, s.23.

¹²⁰ Muhsin Gül, “Pir Sultan Abdal ve Sıdkî Baba”, s.27.; Muhsin Gül, “Ozan Sıdkî -III”, s.19.

¹²¹ M. Adil Özder, “Baba-Oğul Âşıklar-2: Âşık Sıtkı (Pervane)”, s.14.

¹²² Muhsin Gül, “Ozan Sıdkî -III”, s.19.

¹²³ M. Adil Özder, “Baba-Oğul Âşıklar-2: Âşık Sıtkı (Pervane)”, s.14

¹²⁴ Muhsin Gül, age., s.21, “Ozan Sıdkî Baba-III”, s.19.

İKİNCİ BÖLÜM

NASİHATNÂME-İ SİDKÎ'NİN İNCELENMESİ

Sıdkî'nin *Nasihatnâme* isimli eserini, metni daha iyi anlamak ve daha iyi anlamlandırmak için şekilsel özellikler, dil-üslup hususiyetleri ve muhteva açısından inceledik.

2.1. ŞEKİL ÖZELLİKLERİ

Nasihatnâme, mesnevilerde sık kullanılan, aruzun remel bahrinin *Fâilâtün Fâilâtün Fâilün* kalıbıyla yazılmıştır. Eserde imâle ve zihâf gibi vezin kusurlarına sıkça rastlanmaktadır.

Daği Qur'ânile tekrâr eyledi

Mü'min-i kâmiller ikrâr eyledi (vr.29a)

Oğumaz Qur'ânı bilmez hicesin

Bir ucı yok sūka şalmış nicesin (vr.30b)

Olma gâfil ehline kııl iktidâ

Hem necât sefinesidir gir aña (vr.45a)

Nasihatnâme'de zaman zaman aruz kalıbının değiştiği, bazı beyit ve mısraların aruzun hezec bahrinin *Mefâilün Mefâilün Feûlün* kalıbıyla yazıldığı görülmektedir:

Anıñ neslinden itdi enbiyâyı

Çamudan kıldı eşref Muştafâyı (vr.2b)

Ki derc itdüm bu altmışdört maķāmi

Ĥudā ‘avniyle yazmışam kelāmi (vr.28a)

Ėapuņa geldi bu řıdķı faķırũñ

Bağışla cürmüni sen ol haķırũñ (vr.49a)

Cinānuñda bizi ‘arz it cernalũñ

Tecellı eyleyüb göster viřālũñ (vr.49b)

Nasihatnāme’deki bazı beyitlerde mısralar arasında farklı aruz kalıplarını da görmekteyiz. Beyitin ilk mısraı *Mefâilün Mefâilün Feûlün* iken ikinci mısranın *Fâilâtün Fâilâtün Fâilün* olduğu görölmektedir:

Bilenler özini bildi Ĥudāsın

Bilmeyen bulmaz haķıķat zıyāsın (vr.8a)

Üçünci etmek ufağın ey aķı

Ėor tütuben ciğneyüp başma daķı (vr.45a)

řehādet gelmesi yedinci(si) hem

Müdāvemem eyle aña dem-be-dem (vr.47a)

Eserde aruza uymayan bazı beyit ve mısraların olduğunu da görmekteyiz. Özellikle ayet, hadis veya kelām-ı kibar iktibaslarının olduğu beyitlerde bu uyumsuzluk göze çarpmaktadır:

Buyurılıbdur en-necāt fi’ş-řıddıķ

Baħr-i zıkre řıdķile olğıl ĝarıķ (vr.12b)

Altıncı oldu tevekkül bil hemîn

İnnallāhe yuḥibbū'l mütevekkilîn (vr. 13a)

Anlar-ile olmak isterseñ müdām

Ayrılma hiç şerîc atden ve's-selām (vr.47b)

2.2. DİL ve ÜSLUP ÖZELLİKLERİ

Nasihatnâme metninde pek çok yazım hatası ve imla yanlışları göze çarpmaktadır. Bu durum yazı ve imlâyı çok iyi bilmeyen bir müstensihin elinden çıktığı izlenimi uyandırmaktadır. Bilhassa Arapça ve Farsça kelimelerin yazımında sıkça yazım yanlışına rastlanmaktadır.

“ḥarām” kelimesi metinde “ḥarām” şeklindedir.

“lisān” kelimesi metinde “līsān” şeklindedir.

“rāzî” kelimesi metinde “rızā” şeklindedir.

“ḥaric” kelimesi metinde “ḥāric” şeklinde yazılmıştır.

“ḥuld” kelimesi metinde “ḥuld” şeklindedir.

“edeb” kelimesi metinde “ādab” şeklinde yazılmıştır.

“taḥşîl” kelimesi metinde “taḥaşşul” olarak geçmektedir.

“Ḥavādîş” kelimesi metinde “Ḥavādîş” şeklindedir.

“müşāhede” kelimesi metinde “müşāhīde” şeklindedir.

“yek-cihet” kelimesi metinde “yek-cihāt” şeklinde geçmektedir.

“şu'le” kelimesi metinde “şuğle” şeklindedir.

“tama'” kelimesi metinde “ṭamuğı” şeklinde yazılmıştır.

“teşbih” kelimesi metinde “teşebbüh” şeklinde yazılmıştır.

“fahşa” kelimesi metinde “faḥşaddan” şeklindedir.

“Dāmen” kelimesi “dāmān” şeklinde yazılmıştır.

“Ḳana‘āt” kelimesi “ḡana‘āt” şeklinde yazılmıştır.

“tevaẓu‘” kelimesi “tevaẓzu‘” şeklinde yazılmıştır.

“İlm” kelimesi “ilīm” şeklinde yazılmıştır.

“iṭā‘at” kelimesi “itā‘at” şeklinde yazılmıştır.

“avām” kelimesi “a‘vām” şeklinde yazılmıştır.

“riyāzet” kelimesi metinde “riyāzat” şeklinde yazılmıştır.

“sivā” kelimesi “sivā” şeklinde yazılmıştır.

Zaman zaman yanlış yazılmış kelimelerin üstlerinin çizilip üstüne veya yanına kelimenin doğrusunun yazıldığı görülmektedir.

“raḡş” kelimesi metinde “raḡş” şeklinde geçmekle birlikte metin üzerinde düzeltme vardır.

“tehi” kelimesi metinde “tehā” şeklinde yazılmış olup yanında “tehī” şeklinde düzeltme vardır.

“ṭuzaḡ” kelimesi metinde kelime üstünde “ṭusaḡ-tuzaḡ” şeklinde yazımı mevcuttur.

Bazı yerlerde de müstensihin şiiri aruz kalıbına uydurmak için birtakım değişiklikler yaptığı da düşünülmektedir.

“Uṭlubu’l- ‘ilm velev kāne bi’ş-şin” ifadesi metinde “Uṭlubu’l- ‘ilm velev kāne bi’r-rahin” şeklindedir.

“Bāṭıl” kelimesi metinde “Ḥaḡḡa uy bāṭılı terk it ey cüvān” şeklinde kullanılmıştır.

Nasihatnâme'yi incelendiğinde şairin kullanmış olduğu dilin açık, akıcı ve sade olduğunu görmekteyiz. Her kesimden insana hitap eden eser, samimi ve sade ifadelerle yazılmıştır. Tavsiye ve nasihat amacıyla yazıldığı için böyle bir üslup kullanmıştır:

Abdest al ol mü'minüñ şalâhıdır

Her cihetden gönül ferâhıdır (vr.5b)

Rızâsı olmayan yire ayağüñ

Başma şaşın tut sözime kulağüñ (vr.14b)

Rızâsız yerlere başma ayağüñ

Bî-vefâ sözlere tutma kulağüñ (vr.25b)

Oķu Çur'an ta'zîm it Peyğambere

Ėaķķa yol bul uyuben ol servere (vr.29b)

Şair Arapça ve Farsça terkiplere de yer vermiş olup daha çok ayet, hadis ve dinî terimlerde bu tamlamaları kullanmıştır.

Birdir Allâha inandım muĖaķķaķ

Leyse ke mişlihi şey'ün didi Ėaķ (vr.3a)

UĖlubu'l-ilm velev kâne bi's-şîñ

Ėün buyurdi ol Resûl-i Ėaķ mübîn (vr.4a)

Eserinde Eski Anadolu Türkçesine ait bildirme eki olan –durur sıkça kullanılmıştır.

Sen kimüñ emri ile kıılmañ namāz

Fetvācuñ şeytān-durur ey bī-namaz (vr.33b)

Bu dünyāda olan beş fā'idesi

Diñle cānım bu-durur kıā'idesi (vr.42a)

19. yüzyıl sonlarında yazılmış olan *Nasihāt-nâme*'de Eski Türkçeye ait kelimeler çok fazla kullanılmamıştır. “kankı, yayka-, epsem, irgür-, kog, ugru...” gibi günümüzde pek fazla kullanılmayan arkaik kelimelere rastlanmaktadır.

Ƙankı Ƙavme beñzedirseñ öziñi

Ol Ƙavimden şayıldıñ aç göziñi (vr.6b)

Umuruñda tevekkül it Hudāya

HıaƘ muhabbet eyler öyle gedāya (vr.13a)

Cemī' -i mü 'minān (ü) mü 'mināta

Luř it fażluñla irgürdür necāta (vr.49b)

Eserinin özellikle tarikata yeni intisap etmişler başta olmak üzere herkese hitap etmesini arzulayan Sıdkî Baba, edebî sanatlara pek fazla yönelmemiş; süslü, sanatlı ve ağdalı bir dil kullanmamıştır. Şairin kullandığı belli başlı edebî sanatlar olarak iktibas, nida, telmih sanatlarını sayabiliriz.

Didiñ *Lā Ƙakneñ min raħmetillāh*

Bunuñla var ümīdim saña billāh (vr.49b)

Hem haḳīkat ma‘rifetsiz ey püser

Kesb olunmaz eylegil nuḳka naḳar (vr.2b)

Sen de İblīs gibi olma ta‘inād

Emr-i Haḳ her ne ise ḳıl inḳıyād (vr.23b)

Şair eserinde tasavvufi fikir ve görüşlerini yaymak, benimsetmek ve bu yolla ahlâkî esaslara uygun bir biçimde sâlikleri de terbiye etmek düşüncesindedir. Amacı insanları bilinçlendirmek olan şair, bu amaçla eserinde birçok yerde “ey” ünlemiyle “yigit, püser, ogul, cüvan, ahi, can” gibi kelimelerle terhib yaparak daha çok nida sanatını kullanma yoluna gitmiştir.

Beru gel ac cān ḳulağın sâlikā

Nuḳ-ı Haḳdan söyleyem ḳıl iḳtidā (vr.2a)

Aña uyan kāmiliñ ardınca git

Cehliyetden ḳıl ferāgat ey yigit (vr.12a)

İhlāşdır altıncı ey cān muḳliş ol

Ki bulasñ ḳurb-ı Haḳka ḳoğru yol (vr.15b)

Nasihatnâme'de şairin yer yer tekrara düştüğü söylenebilir. Birbirinin aynı olmasa da aynı manayı veren beyitler epey vardır.

Uḳlubu'l-‘ilm velev kâne bi’ş-şin

Çün buyurdı ol Resül-i Haḳ mübîn (vr.4a)

Uḡlubul ʿ ilm velev kâne bi'ş-şīn

Buyurubdur ol Resūl-i Ḥaḡ mübīn (vr.13b)

Abdestsiz itmekden abdestli evlā

Abdestli abdestsiz zıkr it dā'ima (vr.17a)

Zıkrı abdestsiz de itmek hem revā

Abdestsiz itmekden abdestli evlā (vr.41a)

2.3. MUHTEVA ÖZELLİKLERİ

2.3.1. Tertibi

Nasihathnâme-i Sıdkî, klasik mesnevi tertibine uygun olarak kaleme alınmış olup besmele ile başlamaktadır. Şair, kişinin işinde berekete ve muvaffakiyete ulaşması için Allah'ın adı ile başlamanın gerekliliğini vurgulamaktadır:

Bismillāh ile söze bed' idelim

Sālik olub rāh-ı Ḥaḡḡa gidelim

Evvelā kim ide *bismillāh* yād

Ola ol ḡul her işinde ber-murād (vr. 1b)

Sıdkî Baba'nın eserinde Allah'a hamd ü senanın yer aldığı hamdele ve Hz. Peygamber'e salāt u selam edildiği salvele de bulunmaktadır:

Sıdkî bulmaḡ ister iseñ ger necāt

Vir Muḡammed Muḡtafā-rā şalavāt

Berü gel aç cān kulağın sālīkā

Nuṭk-ı Hāḫdan söyleyem kıl iktidā

‘Ademden bizleri ḫalk etdi Allah

Diyelim Ḫālīka *el-Ḫamdü lillāh* (vr.2a)

Nasihatnâme'nin ilk otuz beş beytini tevhid, münacat ve naat bölümü teşkil etmektedir. Sıdkî Baba özellikle münacat bölümünde kul olarak kendi acizliğinden bahsederek Cenab-ı Hak'tan yardım istemekte ve bağışlanma talebinde bulunmaktadır. Allah'tan istediği yardım ve başarı dileklerini Hz. Peygamber ve onun “Çehar-yar-ı Güzin” diye adlandırılan dört güzide dostunun hürmetine istemektedir:

Sā'ilem bâbuña geldim acıñam

Ḫün-ı ‘aşkuñla toyur muhtâciñam

Teslīm oldum ḫavl senüñ fermān senüñ

Ḫıl mu‘āf ‘işyânımı gufrān senüñ (vr. 2a)

Ḫabībüñ ol Muḫammed Muṣṭafānuñ

Ḫürmet(î)çün elin al ben gedānuñ

Çehār yāruñ yüzi nūrı ḫürmeti

Tevfīḫ it bendeñe ‘izz u rif‘ati (vr.1b)

Âşık Sıdkî'nin bu bölüm içinde eseri niçin kaleme aldığını ifade etmektedir. Sebeb-i telif kısmında halkı Hak yoluna isteklendirmek, bu yolda şevklendirmek için aşkı kendisine rehber etmesi yönünde Allah'a niyazda bulunmakta, O'nun yardımıyla

yoldaşlarına ve kardaşlarına yadigâr olarak bir hediye bırakmak arzusunda olduğunu belirtmektedir.

İstedim bir tuḥfe kılam yādigār

Dest-g̃irim sen ol ey Perverdigār

Eyle rehber ‘ aşkıñı ben kuliña

Ḥalkı teşvīk eyleyeyim yoluña (vr. 1b)

Bir hediye yazayım yoldaşlara

Yādigār olsun gelen kardaşlara (vr. 2a)

Şair eserin giriş kısmında dört kapı kırk makam olarak bilinen şeriat, tarikat (bünyâd-1 tarikat, ahkâm-1 tarikat, erkân-1 tarikat, asl-1 tarikat), marifet ve hakikati işlemektedir.

Sālike evvel şerī‘ atdır maḳām

Ḳıl sülük ehli iseñ aña devām

Şerī‘ ate şol kim itmezse kıyām

Ṭarīḳatde olmaz işleri tamām

Ṭarīḳatsiz daḫi ma‘ rifet işi

Bitmez imiş gāfil olma ey kişi

Hem ḥaḳīḳat ma‘ rifetsiz ey püser

Kesb olunmaz eylegil nuḫḳa naḳar (vr.2b)

Bunların dışında şeriatın öneminden, dinî vecibeleri yerine getirmenin gerekliliğinden ve devamında İslam'ın şartları, şeriat, sureti insan sireti şeytan olanlar, namazın faziletleri, cennetin katları, ahlâk-ı hamîde ve ahlâk-ı fâside, kelime-i tevhid, dört cevher, dört nesne, şehadetin faziletleri, elli dört farz, yoksulluk sebebi yirmi dört fiil, müminin mümindeki yedi hakkı, hayırlı müminin beş hasleti, cennetin beklediği dört kimse, yedi farz, yaratılmışların sınıfları ve fırka-i nâciye konularından bahsetmektedir.

Nasihatnâme'de son otuz beyit eserin sonuç bölümünü oluşturmaktadır. Sözlerinin sonunda Sıdkî Baba Allah'a şükrederek O'nun inayet ve yardımıyla eserini tamamladığını ifade etmektedir. Eserini kısa tuttuğunu belirterek eksikliklerinin tamam sayılmasını Allah'tan istemiştir ve yine O'na niyazda bulunarak eserinin dostlar eline düşmesini cahillerin eline geçmemesini istemektedir:

Ḥamdül'illāh bu kitāb oldu tamam

Ḥudāniñ 'avniyle buldı ḥitām (vr. 48b)

“İşbu pendî muhtaşar kıldım nişār

Rabbenā noqşanı mı eyle sitār

Temennā eylerem ey Perverdigār

Ḳala iḥvāna bu benden yādigār

Düşür bu pendimi yārān eline

Yā İlāhî virme nādān eline” (vr.49a)

Şair bu son bölüm içinde kendisi ve bütün müminler için günahlarının affedilip kurtuluşa erenlerden, cennette Cemalullah'ı görenlerden olmaları için niyazda bulunmakta, dua etmektedir:

‘ Āşīler içindür ‘ afvũñ yā Ġanī

Cümle ihvānile mağfūr it beni (vr.49a)

Cemī‘i mü ’minīn (ü) mü ’mināta

Luṭf it fazluñla irgürdür necāta

Cinānuñ da bize ‘ arz it cemalũñ

Tecellī eyleyüb göster vişālũñ (vr.49b)

Ayrıca Sıdkî Baba, eserinin sonunda;

‘ Avn-ı Hakkıla tamām oldı kelām

Ol Hābībũñ rūḥuna yüz biñ selām

diyerek Hz. Peygambere salāt u selam ederek eserini okuyanlardan, eserinden istifade edenlerden Fatiha okumaları temennisiyle sözlerini bitirmektedir:

Rāzı olsun ümmetinden ol Mu‘īn

Raḥmetullāhi ‘ aleyhim ecma‘ īn

Fātiḥa ile kim iderse bizi yād

Ḥalığı nārından eylesün azād (vr. 49b)

2.3.2. Asıl Konu

Burada dört kapı hakkında bilgiler verilecek, *Nasihāt-nâme*’de bu bölümlerin nasıl ortaya koyulduğu açıklanacak ve son olarak da Hacı Bektaş Veli’nin *Makâlât* isimli eseri ile Sıdkî Baba’nın *Nasihāt-nâme* mesnevisinin karşılaştırması yapılarak Sıdkî Baba’dan örnekler verilecektir.

Bektaşîlik tarikatının esaslarını anlatmak üzere yazılmış olan mesnevîde öncelikle şeriat, tarikat, marifet ve hakikat konularını kapsayan dört kapı kırk makam ilkesi işlenmiştir. Bektaşî inancında dört kapı kırk makam, tarikat mensubunun geçeceği maddî ve manevî aşamaları¹²⁵ oluşturmaktadır. Dört kapı kırk makam anlayışı tasavvufta da mutasavvıfların insan-ı kâmil olma yolunda kat ettikleri dört kapıyı ve bu kapıların her birine açılan kırk makamı ifade etmektedir.¹²⁶ İlk Türk sufisi olan Ahmet Yesevî’de bu sistemin varlığı görülmekte, Hacı Bektaş Veli’ye atfedilen *Makâlât* adlı eserde de bu öğreti devam etmektedir.¹²⁷

Dört kapı ile kastedilen dört esas; şeriat, tarikat, marifet ve hakikat’tir. Bunların her biri de onar bölümden oluşmakta olup toplamı kırk makamdır. Hacı Bektaş Veli’ye göre kul, Çalab Tanrı’ya “kırk makam”da erer.¹²⁸ Allah’a ulaşmanın yolu dört katlı bir binadan geçmektedir. Bu binanın ilk katı şeriat, ikinci katı tarikat, üçüncü katı marifet ve dördüncü ve son katı ise hakikat’tir.¹²⁹ Bektaşîlik bu dört kapı üstüne bina edilmiş olup içerisindeki kırk makam da Bektaşîliğin hem dünya hem de ahiret hayatını düzenleyen kurallar bütünü olarak karşımıza çıkmaktadır.

Şeriat kapısı, dört kapının ilki olup sufinin süluk yolunda uğradığı ilk konaktır.¹³⁰ Bu kapı kutsal emri bildirmektedir.¹³¹ Sıradan insanlar için olan bu kapı Kur’an’ın dış anlamı diyebileceğimiz sözel anlamına denk gelmekte, İslam’ın başlangıç noktasını ifade etmektedir.¹³² Bu kapıda İslam’ın temel esasları öğretilmektedir.

Sıdkî de *Nasihâtname*’de ilk kapı olarak “şeriat”ı zikretmektedir:

Sâlike evvel şerî^c atdır maqâm

Qıl sülûk ehli iseñ aña devâm (vr.2b)

Sıdkî Baba’nın bab-1 şeriat adı altında zikrettiği on makam şunlardır:

¹²⁵ Hüseyin Özcan, *Alevî/Bektaşî Kültürüne Bakışlar Canların Nefesinden*, Horasan Yay., İstanbul 2003, s.73

¹²⁶ Abdurrahman Güzel, “Ahmet Yesevî, Hacı Bektaş Veli, Yunus Emre ve Kaygusuz Abdal’da Dört Kapı Kırk Makam”, *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Araştırma Dergisi*, S. 41, Ankara 2007, s.19.

¹²⁷ Esad Coşan, *Makâlât Hacı Bektaş Veli*, Sadeleştiren: Hüseyin Özbay, TC. Kültür Bakanlığı Yay., s.XXII, Ankara 1996, s.8.

¹²⁸ Hüseyin Özcan, age., s.73–74

¹²⁹ Abdurrahman Güzel, agm., s.19

¹³⁰ Abdurrahman Güzel, agm., s.19

¹³¹ Hüseyin Özcan, age., s.77

¹³² Rıza Zelyut, *Anadolu Alevîliğinin Kültürel Kökeni Türk Alevîliği*, Kripto Kitaplar, Ankara 2011, s.70-71.

- 1.Amentü Billâh,
- 2.İlim,
- 3.İslam'ın şartları (savm, salât, hacc, zekât ve kelime-i şahadet),
- 4.Kesb-i helal u rızık,
- 5.Nikâh,
- 6.Hayız ve nifası bilmek,
- 7.Farz ve sünnetleri eda etmek,
- 8.Şefkat ve merhamet,
- 9.Me'kulat ve meşrubat-ı tayyibat,
- 10.Siyâbı tathir (elbiseyi temizlemek) ve abdest, gusl, taharet.

Mesnevideki tarikat kapısı, Hacı Bektaş Veli'nin *Makâlât*'ı ile mukayese edildiğinde sadece onuncu makamda farklılık görülmektedir. *Makâlât*'ta, onuncu makam “emr-i bi'l ma'ruf nehy-i ani'l-münker”¹³³ iken Sıdkî Baba'nın *Nasihatnâme*'sinde “siyabı tathir ve abdest gusl taharet” şeklindedir.

Nasihatnâme'de Şeriat kapısının sekizinci makamı olan “şefkat ve merhamet”ten bahseden birkaç beyiti örnek olarak verebiliriz:

Çün sekizinci maķâmıñ merħamet
Hem olmak şâhib-i şefkat u riķkat

Merħamet şefkat mürüvvet ehli ol
Sülük it var bu tarīķle Ĥaķķı bul

Gel bulasüñ selâmet vaħdet gencin

Ne incit kimseyi ve ne sen incin (vr.5b)

---

¹³³ Ali Yılmaz vd., *Makâlât Hümkâr Hacı Bektâş-ı Velî*, Türkiye Diyanet Vakfı, Ankara 2011, s.75.

Tarikat kapısı, Kur'an'ın İslamiyet'in gerçek anlamına ulaşmak için tutulan özel yolun adı olup şeriatı geride bırakarak daha derine dalışı ifade etmektedir. Tarikatte hedef olan dinin özüne ulaşmak için bir mürşide ihtiyaç vardır.¹³⁴ Aynı zamanda kulluğa bel bağlanan¹³⁵ bu kapıda Bektaşîliğe girme yolları ve bir mürşide bağlanma kaideleri anlatılır.

Nasihathnâme'de ikinci kapı “tarikat”tır. Tarikatın on makamı şu şekilde sıralanmıştır:

1. Bir mürşidden el tutmak,
2. Mürid-i has (iyi mürid) olmak,
3. Kişi özin ve kisvesin Ehlullaha benzetmek,
4. Nefisle cihad (etmek),
5. Hizmet (etmek),
6. Havf u reca (korku ve ümit),
7. Kişi kendi özin bilip masivadan (Allah'tan gayrı her şeyden) el çekmek,
8. Tac-ı edeb ve hırka-i ahret,
9. Nasihat ehli olmak,
10. Aşk ve şevk”tir.

İkinci kapı olan “tarikat” bölümünde, birinci makam *Makâlât*'ta “tevbe etmek”¹³⁶ iken *Nasihathnâme*'de “bir mürşidden el tutmak” şeklinde; üçüncü makamı *Makâlât*'ta “saç kesmek-tıraş olmak”¹³⁷ iken *Nasihathnâme*'de “kişi kendi özin bilip masivadan el çekmek” şeklinde; yedinci makam *Makâlât*'ta “reca sahibi olmak-ümit”¹³⁸ iken *Nasihathnâme*'de “kişi kendi özin bilip masivadan el çekmek” şeklindedir.

Tarikat kapısının ilk makamı olan “bir mürşidden el tutmak” başlığının nasıl anlatıldığına dair birkaç beyit örnek verelim:

---

¹³⁴ Rıza Zelyut, *Anadolu Aleviliğinin Kültürel Kökeni Türk Aleviliği*, s.71.

¹³⁵ Hüseyin Özcan, age., s.77.

¹³⁶ Ali Yılmaz vd., age., s.75.

¹³⁷ Ali Yılmaz vd., age., s.77.

¹³⁸ Ali Yılmaz vd., age., s.77.

Bu bâbdan evvelki maḳām ey cüvān

Ṭutmalı bir mürşidden dest (ü) dāmān

Ol mürşidde bed şifātlar olmaya

Hırşa nefse hem ṭama‘a uymaya

Bulunmaya kin kibir buḡz (u) ḥased

Tevḥid ide gice gündüz bī-‘aded (vr.6a)

Bir mürşidden el tutmayı anlatırken aynı zamanda ittiba edilmesi gereken mürşidin özelliklerini de sıralamaktadır. Bu bölümün devamında bünyad-ı tarikat, ahkâm-ı tarikat, erkân-ı tarikat ve asl-ı tarikat alt başlıklarıyla Tarikat-ı Âliye'nin 24 farz unsurları işlenmektedir.

İlk olarak “bünyad-ı tarikat”ın (tarikatin esasları) makamları sırasıyla:

1.Tevbe,

2.Bir mürşid-i kâmile erişmek,

3.Pak olmak,

4.Kalb-i selim olmak,

5.Uzlet eylemek,

6. Kanaat'tir.

Burada ikinci makam olan “bir mürşid-i kâmil'e erişmek” başlığından bazı beyit örnekleri veriyoruz:

İkinci bir mürşid-i kâmil ere

İrübēn yüz sürmeli ol servere

Mürşid kimdir söyleyem nişânını

Evvelâ ol bula ‘ilmüñ kânını (vr.9b)

Devamında “ahkâm-ı tarikat” (tarikatin hükümleri) hakkında bilgi verilmektedir.

Sıdkî Baba’ya göre tarikatin hükümleri sırasıyla şunlardır:

- 1.“Marifet,
- 2.Merd olmak,
- 3.Hakka yakınlık,
- 4.Sıdk,
- 5.Tefekkür,
- 6.Tevekkül.

Burada dördüncü makam olan “sıdk” başlığından örnek beyitler vereceğiz:

Eyle ihlas şıdkı Hâkdan kıl taleb

Şıdk-ile buldı bulanlar Hâkķı heb

Şıdk-ile kıl evliyâ hizmetini

Ki alasuñ anlaruñ himmetini

Hâk u bâtıl beynini fark idegör

Ṭoğruca tarīķ-i Hâkķa gidegör (vr.12b)

Akabinde altı makamdan oluşan “erkân-ı tarikat” anlatılmaktadır. Bu makamlar sırasıyla:

- 1.İlm,
- 2.Hilm,
- 3.Sabır,

4.Rıza-yı İlahi,

5.Ahlâk-ı hamîde,

6.İhlâs'tır.

Bu makamlardan üçüncü makam olan “sabr” başlığında yer alan beyitlerden birkaç örnek verelim:

Şabr idenler urdı devlet tâcını

Şabr ile buldılar derd ' ilâcını

Şabr eyle kim şüret-i Raḥmân budur

Emrine bil bağla kim sulṭân budur(vr.14b)

Tarikat-ı Âliye'de yer alan son bölüm “asl-ı tarikat”tir. Asl-ı tarikat'in makamları da şunlardır:

1.Hayr,

2.Zikr,

3.Arzuların terkin kılmak (terk etmek),

4.Terk-i heva,

5.Havf u reca,

6.Aşk (u) şevk'tir.

Bunların içinde dördüncü makam olan “terk-i heva” bölümünde şair, hevalardan uzaklaşmak isteyenlerin yapması gerekenleri şu şekilde sıralar:

Terk-i hevâ olmaḡ isterseñ eger

Kâmilân meclisine var ey püser

Câhilân meclisine olma yaḡîn

Anlara beñzetme kendüñi şaḡın

Taşra basma şerî' atden bir qadem

Ki hevâlar gide dilden ey dedem (vr.17b)

Tarikat-ı Âliye'nin bu yirmidört makamından sonra Marifet kapısı gelmektedir. Marifet kapısı insanın hem dış (zahirî) hem de iç (batınî) bilgiyle donanması, bu donanıma uygun davranması sürecidir.¹³⁹ Gönül gözünün açıldığı mana sarayının yükseldiği kapıdır.¹⁴⁰ Bu kapıda kâinatın sırlı bilgilerine ulaşılır.¹⁴¹

Sıdkî Baba eserinde, üçüncü kapı olan “bab-ı marifet”i anlatmaktadır. Bu kapıdaki on makam sırasıyla şöyledir:

- 1.Pak olmak,
- 2.Tevazu ve lutf u kerem,
- 3.Menahiden perhiz olmak,
- 4.Sabr,
- 5.Edeb,
- 6.Shavet(Cömertlik),
- 7.İlm,
- 8.Fakr-hal(Fakîr halli) olmak,
- 9.Marifet tahsil etmek,
- 10.Özin bilmek.

Üçüncü kapı olan “marifet” bölümünde, birinci makam *Makâlât*'ta “edeb sahibi olmak” iken *Nasihatnâme*'de “pak olmak” şeklinde; İkinci makam, *Makâlât*'ta “korku sahibi olmak” iken *Nasihatnâme*'de “tevazu ve lutf u kerem” şeklinde; beşinci makam *Makâlât*'ta “utanmak” iken *Nasihatnâme*'de “edeb” şeklinde ve son olarak sekizinci makam *Makâlât* “miskinlik” iken *Nasihatnâme*'de “fakr-hâl olmak” şeklindedir.¹⁴²

¹³⁹ Rıza Zelyut; *Anadolu Aleviliğinin Kültürel Kökeni Türk Aleviliği*, s.76.

¹⁴⁰ Hüseyin Özcan, age., s.76.

¹⁴¹ Tuğba Aydoğan; agm., s.299.

¹⁴² Ali Yılmaz vd., age., s.78. Bu bölümdeki zikredilen başlıklar aynı sayfadadır.

Burada sekizinci makam olan “fakr-hâl olmak” başlığı altındaki beyitlerden bazıları şöyledir:

Cem‘ -i dīnār eylemekden kıl hāzer

Kefāfuñ fazlası nārdır ey püser

Kıl kânā‘ at hem Hāḫkuñ virdigine

Faḫrı iḫsān eyler ol sevdigine

Faḫrıñı itme şikāyet ğayrıya

Ol şikāyet eyü gelmez Tañrıya (vr.21b)

Hakikat kapısı ise dinin gerçek anlamına ulaşmak için son kapı, son aşama¹⁴³ olarak karşımıza gelir. Simgesi toprak olup bu grupta yer alan kimselere “muhib” denilmiştir. Bu makama ulaşan ere eksik bakılmayıp bu makama ulaşmanın gündüzü bayram olarak nitelendirilmiştir.¹⁴⁴ Bu kapıdaki insan Allah’a ulaşarak varlığın sırrına erer.

Sıdkî Baba, son kapı olan “bab-ı hakikat”te on makam halinde şunları sıralamıştır:

- 1.Toprak olmak,
- 2.Cümle mahlûkatı hoş görmek,
- 3.Rıza,
- 4.Emin,
- 5.Makbul-ı Hak olmak,
- 6.Muhabbet-i Hak,
- 7.Sabr,

¹⁴³ Rıza Zelyut, *Anadolu Aleviliğinin Kültürel Kökeni Türk Aleviliği*, s.71.

¹⁴⁴ Hüseyin Özcan, age., s.76–77.

8.Setr,

9.Şükr ,

10. Müşahede.

Dördüncü ve son kapı olan “hakikat” bölümüne baktığımızda; üçüncü makam *Makâlât*’ta “hayırsever olmak”¹⁴⁵ iken *Nasihatnâme*’de “rıza” şeklinde; beşinci makam *Makâlât*’ta “mülk sahibine yüz sürüp yüz suyunu bulmak” iken *Nasihatnâme*’de “makbul-i hak olmak” şeklinde; yedinci makam *Makâlât*’ta “seyr-i sülûk sahibi olmak” iken *Nasihatnâme*’de “sabr” şeklinde ve son olarak dokuzuncu makam *Makâlât*’ta “münacat sahibi olmak” iken *Nasihatnâme*’de “şükr” şeklindedir.

Sıdkî Baba’nın sekizinci makam olarak zikrettiği “setr” başlığı altındaki beyitlerinden birkaçını nakledeyim:

Oldı setr sekizinci maķām

Ehline var eyle āniñ kıyām

Gördiğñ ‘ ayıbları örtmeñ gerek

Evliyālar yolına gitmeñ gerek

Maķām-ı setr didiler çün aña

Velidir ehl-i setr kı l iķtidā (vr.26b)

Şeriat, âlem-i nasut; tarikat, âlem-i ceberut; marifet, âlem-i melekût; hakikat âlem-i lâhut’tur. Ayrıca şeriat, yel; tarikat, ateş; marifet, su; hakikat ise topraktır.¹⁴⁶ Bektaşîlik açısından yine şeriatın anadan doğmak, tarikatın ikrar vermek, marifetin nefsini bilmek, hakikatın ise Hakk’ı kendi özünde bulmak olarak işlendiği de görülmektedir.¹⁴⁷

---

¹⁴⁵ Ali Yılmaz vd., age., s.78.

¹⁴⁶ Ethem Ruhi Fığlalı, *Türkiye’de Alevilik ve Bektaşîlik*, Selçuk Yay., Ankara 1990, s.293.

¹⁴⁷ Bedri Noyan Dede Baba, *Bektaşîlik Alevilik Nedir*, Ardıç Yay. c. 2, Ankara 2001, s.219.

Hacı Bektaş Veli'nin *Makâlât*'ındaki "dört kapı kırk makam" kuramı sadece Allah'a ulaşma aşamalarını ortaya koymamaktadır. Aynı zamanda toplumsal hayatın değerler sistemini, ideal davranış kalıplarını ortaya sunmakla birlikte kırk makamda belirtilen ilkeler birbiriyle ilişkili olduğundan insan bunları yaşamak durumundadır. Bu ilkeler insanın olgunlaşmasına, insan-ı kâmil olma yolunda ilerlemesine katkıda bulunacak aşılması zor ilke/kural ya da engellerdir.¹⁴⁸ Bu ilkeler arasındaki ilişkide kilit nokta şeriattır. Şeriata bağlılığı mükemmel olmayan kimsenin tarikat, marifet ve hakikat mertebeleri de kapanır.

Bu makam ve mevkilerle ilgili eser telif eden pek çok İslam sufisi gibi Sıdkî Baba da eserinde dört kapı kırk makam içerisinde yukarıda belirttiğimiz şekilde salıklere öğütler vermektedir. Sıdkî Baba aynı zamanda *Nasihât-nâmesi*'nde dört kapının birbiriyle ilişkili ve ayrı düşünülemez olduğunu şu şekilde ifade etmektedir:

Şerî'at kavli tarîkat fi'lidir

Ma'ârifle haqîkat hem 'aqlıdır

Şerî'ate şol kim itmezse kıyâm

Tarîkatde olmaz işleri temâm

Tarîkatsiz dahi ma'rifet işi

Bitmez imiş gâfil olma ey kişi

Hem haqîkat ma'rifetsiz ey püser

Kesb olunmaz eyle gel nuçka nazar (vr.2b)

Ayrıca Sıdkî Baba, yine *Nasihât-nâme*'sinde bu dört kapı ile ilgili olarak şunları söylemektedir:

---

¹⁴⁸ Hüseyin Bal, *Alevî-Bektaşî Kültürü*, Fakülte Kitabevi, Isparta 2002, s.174.

Şerī‘at hem ʃarīḳat hem ma‘rifet

Ayrı degil birbirinden yek-cihāt

Zāhirinde dördür ismi ānlaruñ

Ḥaḳīqatde yekdir cismi ānlaruñ(vr.18b)

Sıdkî Baba'nın *Nasihât-nâme*'sinde sıraladığı dört kapı kırk makam ile Hacı Bektaş Veli'nin *Makâlât*'ında sıraladığı dört kapı kırk makam temelde aynı olmakla birlikte yukarıda değindiğimiz farklılıkları göstermektedir. İki eser arasında toplam olarak on iki farklılık göze çarpmaktadır.

Sıdkî Baba dört kapı kırk makam hakkında verdiği detaylı bilgilerde öncelikli olarak İslam dininin gerektirdiği ibadetlerin yerine getirilmesi üzerinde hassasiyetle durmuştur. Bunların “Kur'an ile boynumuza farz oldu”ğuna yer yer dikkat çekmiş, bu ibadetlerin dolayısıyla Allah'a karşı birer yükümlülük olduğunu vurgulamıştır. Allah'a karşı yükümlülüklerimizi de ayet, hadis, kelâm-ı kibar iktibaslarıyla güçlendirmiştir. Sıdkî Baba'nın *Nasihât-nâme*'sinin kaynağını Kur'an-ı Kerim, hadisler ve sünnet oluşturmaktadır. Aynı zamanda İslamın şartları olan namaz, oruç, zekât, hacc gibi ibadetlerin öneminden, faziletlerinden ve yerine getirilmesinin gerekliliğinden bahsetmektedir. Şair, mesnevisinde namaz ibadetini özellikle vurgulayarak Hz. Muhammed'in yolundan gidilmesinin gerekliliğini ifade etmektedir:

Muḥammedür müḳtedāmuz ey oğul

İḳtidā it gel aña olma füzül

Nebīmizden ol emānetdür bize

Oldı farz Ḳur'ānile cümlemize

Geldi mi hiçbir nebî kılmaz namâz

Bir velî gördüñ mü sen hiç bî-namâz (vr.33a)

Hz. Ali'nin çok namaz kıldığını, on iki imamın da “gece kâim, gündüz sâim” olduğunu söylemekte ve namazla Cenab-ı Hakka yakınlık kazandıklarını belirtmektedir. Namazın önemini vurgulamak adına söylediği “namazı kılmayanların boynuna Hz. Ali'nin kılıcı olan zülfikârın çalınacağı” ifadesi manidardır:

Bu namâzı kılmayana zü'l-fikâr

İzn-i Haqla çaldı Haydar-ı Kerrâr (vr.33b)

Sıdkî Baba, cennet ehli olmanın yollarını anlatırken güzel ahlâk sahibi olmanın önemine vurgu yapmaktadır:

Cennet ehli olmak istersen oğul

Ahlâk-ı hamîdedür cennete yol

Ahlâk-ı hamîdeden gel söyleyem

İzn-i Haqla ânı ta'rif eyleyem

Yetmiş yedi ahlâk-ı hamîdeyi

Nazm ideyim diñle gel şasideyi

Mürşid-i kâmilden almışım ânı

Bulardır ihyâ iden bu cihânı (vr.36b)

Ahlâk-ı hamîde içinde yetmiş yedi hasletten bahsetmektedir ki bazıları şunlardır: “İman, İhlâs, İhsan, Tevazu, İnkıyad, Nasihat, Tasfiye, Gıpta, İsar, Sehavet, Mürüvvet, Fütüvvet, Hikmet, Şükür, Havf (u) reca, Sabr (u) rıza, Tefekkür, Tevekkül, İstiva,

Mücahide, Medh, Vefa, Ahid, İnabet, Mürakebe, Mühasebe, Feraset, Tevbe, Huşu, Ubudiyet, Mükâfat... vb.”

Şaire göre ahlâk-ı hamîde Hakka ulaşmak niyetinde olanlar tarafından kesb edilmelidir. Sülûk ehline de gerekli olan güzel huylu olmaktır:

Şalâtıla bulınur ânlarla yol

Ahlâk-ı hamîdeyi cem‘ iden ol

Mağşûduñ Haqqâ vâşıl olmağsa ger

Ahlâk-ı hamîdeyi kesb it püser

Sülûk ehline gerek halk-ı hamîd

Ki ânûñla bulınur fazl-ı mezîd (vr.37a)

Sıdkî Baba, ahlâk-ı hamîdenin arkasından bunun zıddı olan ahlâk-ı fâsideden bahsetmektedir:

Yetmiş iki ahlâk-ı fâside var

Ânlaruñ ‘ avanesidür ehl-i nâr (vr.37a)

Şairin bahsettiği yetmiş iki ahlâk-ı fâsideden bazıları şöyledir: “ Adam öldürmek, münkeri men itmek, yalan yere şahitlik etmek, anne babaya asi olamk, rüşvet almak, mümin kardeşlerinin gönlünü yıkmak, Kur’anı ezberleyip unutmak, müminlerin gıybetini yapmak, malının zekâtını vermemek, çok yemin etmek, yalan yere şahitlik etmek, Hudanın rahmetinden ümit kesmek, falcılara inanmak, cahil kalmak, iyilik edip başa kakmak, ezan okunduğunda namaz kılmamak, dünyaya muhabbet etmek(sevgi beslemek)...vb.”

2.3.3. Ayet ve Hadisler

Sıdkî Baba *Nasihât-nâmesi*'nde, ele aldığı konuları desteklemek için ayet ve hadislerden iktibas ve telmih yoluyla istifade etmiştir. Şair metindeki ayetlere işaret ederken; “didi Hâk, buyurdı hem Kur’ânında ol Mecîd, didi Kerîm, dir Kur’ân, böyle fermân eyleyübdür ol Hüdâ, buyurdı, didi” ifadelerini kullanmaktadır. Bu iktibasların çoğunluğu Arapça aslından yapılmış, bazen de Türkçe meallerine yer verilmiştir. İktibas ettiği ayetler aşağıda maddeler halinde verilmiştir. Ancak eserde Kur’an’da bir ayet olduğuna işaret ettiği ve Arapça aslını verdiği ifadenin gerçekte bir ayet olmadığı görülmektedir.

“İnnallâhe yuḥibbû’l müteveddî’¹⁴⁹ in

Buyurubdur Kur’ânında Hâk hemîn”(vr.19a)

Allah’ın tevazu sahibi kullarını sevdiği ifade edilmekle birlikte¹⁴⁹ Kur’an’daki ayet ile şairin iktibası birbiriyle örtüşmemektedir. Başka ayetlerin yorumu olabilir.

Şair eserinde, “namaz” emrinin Kur’an’da iki yüz kez yer aldığını iki farklı yerde belirtmektedir:

Kur’ânında Hâk namâzı söyledi

İkiyüz âyetile emr eyledi (vr.24a)

Ve eḳîmü’s-şalât ve âtü’z-zekât

Buyurdı ḥaḳḳında iki yüz âyet(vr.29a)

Dinin direği olan namazın ikame edilmesi, Kur’an’da sıkça vurgulanan bir emir olmakla birlikte şairin dediği gibi iki yüz ayet değildir. “iki yüz” ifadesi kesretten kinaye olup çok sık vurgulandığını göstermektedir. Aynı zamanda Sıdkî Baba’nın namaz ibadeti konusunda hassas olduğunu ve o dönem Bektaşî tarikatında namazın önemli olduğunu göstermesi açısından manidardır.

¹⁴⁹ Bkz. Lokman 31/18, Furkan 25/63.

Sıdkî Baba hadislerden de sıkça faydalanmış, “buyurubdur ol Resûl-i Hâk, didi Resûl, Aḥmed didi, Resûl...buyurdu, didi, dendi, demiştir ol Nebi, didi ol Resûl, Buyurmuşdur ol Mefhâr-ı Kâinât, didi ol, buyurdu” ifadeleriyle iktibas yoluna gitmiştir. Bazen hadisin aslını bazen de Türkçesini vermiş zaman zaman da telmihler vasıtasıyla anlamı güçlendirmiştir.

Mesnevide geçen hadislerin çoğunluğu sahih hadis kitaplarında olmayan edebî kültürde sıkça karşılaştığımız hadislerdir. Eserde en sık vurgu yapılan hadis “Nefsini bilen, Rabbini bilir.” mealindeki hadistir. Hadisin metninden iktibas yapmak suretiyle altı beyitte geçmekteyken bir yerde de Türkçe meali ile yer almaktadır:

Kendiñi bil kendiñe gel Şıdkıyâ

Hâkķı kendiñde ara olma cüdâ (vr.29b)

Şair bazı yerlerde hadis iktibasını irsal-ı mesel ile de aktarmaktadır:

Ed-dünyâ mezre'atün fi'l-âḥiret

Buyurmuşdur ol mefhâr-ı kâinât (vr.32b)

beytinin hemen altında da bu hadis iktibasını atasözünden hareket ederek oluşturduğu beyitte açıklamıştır:

Eker iseñ işbu yirde her ne ger

Anı uḥrâda biçersün ey püser (vr.32b)

2.3.3.1. Ayetler

1. وَيَقُولُ الَّذِينَ كَفَرُوا لَسْنَا مُرْسَلًا قُلْ كَفَىٰ بِاللَّهِ شَهِيدًا بَيْنِي وَبَيْنَكُمْ وَمَنْ عِنْدَهُ عِلْمُ الْكِتَابِ.

İnkâr edenler, “Sen peygamber değilsin” diyorlar. De ki: “Benimle sizin aranızda şahit olarak Allah ve bir de yanında kitap (Kur’an) bilgisi bulunanlar yeter.” (Ra’d 13/43)

İsm-i pākūñ ḥürmetiçün ey Ḥudâ

Be-ḥâkķ-ı *Ḳul kefâ Ḳul innemâ* (vr.1a)

وَالَّذِينَ آتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ يَفْرَحُونَ بِمَا أَنْزَلَ إِلَيْنَا وَمِنَ الْأَحْزَابِ مَنْ يُنْكِرُ بَعْضَهُ قُلْ إِنَّمَا أُمِرْتُ أَنْ أَعْبُدَ اللَّهَ وَلَا

أُشْرِكَ بِهِ إِلَيْهِ أَدْعُو وَإِلَيْهِ مَابِ

Kendilerine kitap verdiğimiz kimseler, sana indirilen Kur'an ile sevinirler. Fakat (senin aleyhinde olan) gruplardan onun bir kısmını inkâr edenler de vardır. De ki: “Ben ancak Allah’a kulluk etmek ve O’na ortak koşmamakla emrolundum. Ben yalnız O’na çağırıyorum ve dönüşüm de yalnız O'nadır.” (Ra'd 13/36)

İsm-i pâkûñ hürmetiçün ey Hudā

Be-ħaqq-ı *Ḳul kefā Ḳul innemā (vr.1a)*

3. قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ.

De ki: “O, Allah’tır, bir tekdir.” (İhlâs 112/1)

Maqāmuñ evveli *Āmentü billāh*

Delilimiz oldu hem *Ḳul hüvallāh (vr.3a)*

4. فَاطِرُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ جَعَلَ لَكُمْ مِّنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا وَمِنَ الْأَنْعَامِ أَزْوَاجًا يَذُرُّكُمْ فِيهِ لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ وَهُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ

O, gökleri ve yeri yaratandır. Size kendinizden eşler, hayvanlardan da (kendilerine) eşler yaratmıştır. Bu sûretle sizi üretiyor. O’nun benzeri hiçbir şey yoktur. O, hakkıyla işitendir, hakkıyla görendir. (Şura 42/11)

Birdir Allāha inandım muħaqqāq

Leyse kemişlihi şey ’ün didi Hāq (vr.3a)

5. إِذْ يَقُولُ الْمُنَافِقُونَ وَالَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَّرَضٌ غَرَّ هَؤُلَاءِ دِينُهُمْ وَمَنْ يَتَّوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ فَإِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ

Hani münafıklar ve kalplerinde hastalık bulunan kimseler, “Bunları dinleri aldatmış” diyorlardı. Hâlbuki kim Allah’a tevekkül ederse, hiç şüphesiz Allah mutlak güç sahibidir, hüküm ve hikmet sahibidir. (Enfal 8/49)

Fî ḳulūbihim meraḳūn zümresi

Bî-başardır māsivā dil bestesi (vr.8a)

6. لَا تَقُمْ فِيهِ أَبَدًا لِمَسْجِدٍ أُسِّسَ عَلَى النَّفْوَى مِنْ أَوَّلِ يَوْمٍ أَحَقُّ أَنْ تَقُومَ فِيهِ رِجَالٌ يُحِبُّونَ أَنْ يَتَطَهَّرُوا وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُطَهَّرِينَ

Onun içinde asla namaz kılma. İlk günden temeli takva (Allah'a karşı gelmekten sakınmak) üzerine kurulan mescit (Kuba mescidi), içinde namaz kılmana elbette daha lâyıktır. Orada temizlenmeyi seven adamlar vardır. Allah da tertemiz olanları sever. (Tevbe 9/108)

Buyurdı hem Kur'anında ol Mecîd

Severem taḥḥir ḡulı faḡlım mezîd (vr.10a)

7. إِلَّا مَنْ أَتَى اللَّهَ بِقَلْبٍ سَلِيمٍ

Allah'a arınmış bir kalp ile gelen başka. (Şuara 26/89)

Mâl 'ıyâl nef' eylemez didi Kerîm

İster anda ze'l-Celâl *ḡalb-i selîm (vr.10b)*

8. بِمَا رَحْمَةٍ مِّنَ اللَّهِ لِنْتَ لَهُمْ وَلَوْ كُنْتَ فَظًّا غَلِيظَ الْقَلْبِ لَانْفَضُّوا مِنْ حَوْلِكَ فَاعْفُ عَنْهُمْ وَاسْتَغْفِرْ لَهُمْ وَشَاوِرْهُمْ فِي الْأَمْرِ فَإِذَا عَزَمْتَ فَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَوَكِّلِينَ

Allah'ın rahmeti sayesinde sen onlara karşı yumuşak davrandın. Eğer kaba, katı yürekli olsaydın, onlar senin etrafından dağılıp giderlerdi. Artık sen onları affet. Onlar için Allah'tan bağışlama dile. İş konusunda onlarla müşavere et. Bir kere de karar verip azmettin mi, artık Allah'a tevekkül et, (ona dayanıp güven). Şüphesiz Allah, tevekkül edenleri sever. (Al-i İmran 3/159)

Altıncı oldu tevekkül bil hemîn

İnnallāhe yuḡıbbü'l mütevekkilîn (vr.13a)

9. إِذْ يَقُولُ الْمُنَافِقُونَ وَالَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَّرَضٌ غَرَّ هَؤُلَاءِ دِينُهُمْ وَمَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ فَإِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ

Hani münafıklar ve kalplerinde hastalık bulunan kimseler, “Bunları dinleri aldatmış” diyorlardı. Hâlbuki kim Allah'a tevekkül ederse, hiç şüphesiz Allah mutlak güç sahibidir, hüküm ve hikmet sahibidir. (Enfal 8/49)

Yetevekkel 'ala'llāh dir Kur'an

Tevekkül eyleyiñ Ḥaḡḡa her zamān (vr.13a)

10. *وَاسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلَاةِ وَإِنَّهَا لَكَبِيرَةٌ إِلَّا عَلَى الْخَاشِعِينَ*

Sabrederek ve namaz kılarak (Allah'tan) yardım dileyin. Şüphesiz namaz, Allah'a derinden saygı duyanlardan başkasına ağır gelir. (Bakara 2/45)

İste'inū bi's-şabri ve's-şalāt

Şabr ile maqbūl olur her bir tā'at (vr. 14a)

11. *وَكَايِن مِّن نَّبِيٍّ قَاتَلَ مَعَهُ رَبِّيُونَ كَثِيرٌ فَمَا وَهَنُوا لِمَا أَصَابَهُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَمَا ضَعُفُوا وَمَا اسْتَكَانُوا وَاللَّهُ يُحِبُّ الصَّابِرِينَ*

Nice peygamberler var ki, kendileriyle beraber birçok Allah dostu çarpıştı da bunlar Allah yolunda başlarına gelenlerden yılmadılar, zaafa düşmediler, boyun eğmediler. Allah, sabredenleri sever. (Al-i İmran 3-146)

İnnallāhe yuḥibbū's-şābirīn

Şabr idicileri sever Hāḫ hemīn (vr. 14a)

12. *يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا لَقِيتُمْ فِئَةً فَاثْبُتُوا وَاذْكُرُوا اللَّهَ كَثِيرًا لَّعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ*

Ey iman edenler! (Savaş için) bir toplulukla karşılaştığınız zaman sebat edin ve Allah'ı çok anın ki kurtuluşa eresiniz. (Enfal 8/45)

Beni çok zikr idūñ didi Hāḫ bize

Zikr-i Hāḫḫı itmek farz boynumuza (vr. 16b)

13. *أَوْ لَامَسْتُمُ النِّسَاءَ فَلَمْ تَجِدُوا مَاءً فَتَيَمَّمُوا صَعِيدًا طَيِّبًا فَامْسَحُوا بِرُءُوسِكُمْ وَأَيْدِيكُمْ مِنْهُ مَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيَجْعَلَ عَلَيْكُمْ*

...kadınlara dokunur (cinsel ilişkide bulunur) da su bulamazsanız, o zaman temiz bir toprağa yönelin. Onunla yüzlerinizi ve ellerinizi meshedin (Teyemmüm edin). Allah, size herhangi bir güçlük çıkarmak istemez. Fakat O, sizi tertemiz yapmak ve üzerinizdeki nimetini tamamlamak ister ki şükredesiniz. (Maide 5/6)

“Ev lâmestümü'n-nisāen didi Hāḫ

Felem tecidū māen didi Hāḫ

Feteyemmemū ṣa'iden ṭayyibā

Böyle fermān eyleyübdür ol Hudā

Abdestüñ daḥi ḥaḫḫında var āyet

Oḳu var *izā ḫumtüm ile's-ṣalāt* (vr.19a)

14. يَا بَنِي آدَمَ خُذُوا زِينَتَكُمْ عِنْدَ كُلِّ مَسْجِدٍ وَكُلُوا وَاشْرَبُوا وَلَا تُسْرِفُوا إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْرِفِينَ

Ey Âdemoğulları! Her mescitte ziynetinizi takının (güzel ve temiz giyinin).
Yiyin için fakat israf etmeyin. Çünkü O, israf edenleri sevmez. (A'raf 7/31)

Ve külü ve 'şrabū velā tüsrifū

Buyurır Ḳur'ānda Ḥaḫ ey baḫtlu (vr.20a)

15. وَعَلَّمَ آدَمَ الْأَسْمَاءَ كُلَّهَا ثُمَّ عَرَضَهُمْ عَلَى الْمَلَائِكَةِ فَقَالَ أَنْبِئُونِي بِأَسْمَاءِ هَؤُلَاءِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ

Allah, Âdem'e bütün varlıkların isimlerini öğretti. Sonra onları meleklerle göstererek, “Eğer doğru söyleyenler iseniz, haydi bana bunların isimlerini bildirin” dedi. (Bakara 2/31)

Esmā-ı küllī(y)i öğretti aña

Meleklerle secde emr itdi aña (vr.23b)

16. وَإِذْ قُلْنَا لِلْمَلَائِكَةِ اسْجُدُوا لِآدَمَ فَسَجَدُوا إِلَّا إِبْلِيسَ أَبَىٰ وَاسْتَكْبَرَ وَكَانَ مِنَ الْكَافِرِينَ

Hani meleklerle, “Âdem için saygı ile eğilin” demiştik de İblis hariç bütün melekler hemen saygı ile eğilmişler, İblis (bundan) kaçınmış, büyüklük taslamış ve kâfirlere olmuştu. (Bakara 2/34)

İdindi anı melekler secde-gāh

Ḳalb-i Âdemdeyim didi çünkü İlāh

İtdi istikbār ‘ Azāzīl didi *lā*

‘ İlmine mağrūran ol itdi *ebā* (vr.23b)

17. وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ وَحَمَلْنَاهُمْ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ وَرَزَقْنَاهُمْ مِّنَ الطَّيِّبَاتِ وَفَضَّلْنَاهُمْ عَلَى كَثِيرٍ مِّمَّنْ خَلَقْنَا تَفْضِيلًا

Andolsun, biz insanoğlunu şerefli kıldık. Onları karada ve denizde taşıdık. Kendilerini en güzel ve temiz şeylerden rızıklandırdık ve onları yarattıklarımızın birçoğundan üstün kıldık. (İsra 17/70)

Veleḳad kerremnā benī Ādeme

Anlamadı ‘ Āzāzīl düşdi ğama” (vr.23b)

18. الَّذِينَ يَذْكُرُونَ اللَّهَ قِيَامًا وَقُعُودًا وَعَلَىٰ جُنُوبِهِمْ وَيَتَفَكَّرُونَ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ رَبَّنَا مَا خَلَقْتَ هَذَا بَاطِلًا
سُبْحَانَكَ قِنَّا عَذَابَ النَّارِ

Onlar ayaktayken, otururken ve yanları üzerine yatarken Allah’ı anarlar. Göklerin ve yerin yaratılışı üzerinde düşünürler. “Rabbimiz! Bunu boş yere yaratmadın, seni eksikliklerden uzak tutarız. Bizi ateş azabından koru” derler. (Al-i İmran 3/191)

Tā ki ‘ abeṣ nesne ḫalk itmedi Ḥaḳ

Her birinüñ ḫikmeti var muḫaḳḳaḳ

19. لَا يُسْأَلُ عَمَّا يَفْعَلُ وَهُمْ يُسْأَلُونَ

O, yaptığından dolayı sorgulanamaz fakat onlar sorgulanırlar. (Enbiya 21/23)

Didi Lā yūs ’elü ‘ ammā yef’al Ḥaḳ

Kendü işin kendi bilür muḫaḳḳaḳ (vr.24b)

20. وَهَذَا الْبَلَدِ الْأَمِينِ

Bu güvenli şehre (Mekke’ye) andolsun ki, (Tin 95/3)

Ve hāze’l-beledi’l emīn didi Ḥaḳ

Ol beled ḳalb-i ādemdir muḫaḳḳaḳ (vr.25b)

وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ وَنَعْلَمُ مَا تُوَسْوِسُ بِهِ نَفْسُهُ وَنَحْنُ أَقْرَبُ إِلَيْهِ مِنْ حَبْلِ الْوَرِيدِ 21.

Andolsun, insanı biz yarattık ve nefsinin ona verdiği vesveseyi de biz biliriz. Çünkü biz, ona şah damarından daha yakınız. (Kaf 50/16)

Ve nahnu ekrabü ileyhi min habli'l verid

Hağ saña senden yakındır ey mürid (vr.27b)

فَلْنَا اهْبَطُوا مِنْهَا جَمِيعًا فَمَا يَأْتِيَنَّكُمْ مِنِّي هُدًى فَمَنْ تَبِعَ هُدَايَ فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ 22.

İnin oradan (cennetten) hepiniz. Tarafımdan size bir yol gösterici (peygamber) gelir de kim ona uyarsa, onlar için herhangi bir korku yoktur, onlar üzülmeyeceklerdir” dedik. (Bakara 2/38)¹⁵⁰

Lā havfün ‘aleyhim ve lāhüm yahzenün

Havf-ı nârdan aşla olmazlar hüzün (vr.28a)

وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ 23.

(Ey Muhammed!) Seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik.(Enbiya 21/107)

Zâtı pâkdir sözi şadıkdır hemîn

Gönderildi *Raḥmete'n-lil 'ālemîn* (vr.28b)

أَيَّامًا مَّعْدُودَاتٍ فَمَنْ كَانَ مِنْكُمْ مَّرِيضًا أَوْ عَلَى سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِّنْ أَيَّامٍ أُخَرَ وَعَلَى الَّذِينَ يُطِيقُونَهُ فِدْيَةٌ طَعَامٍ مَّسْكِينٍ 24. فَمَنْ تَطَوَّعَ خَيْرًا فَهُوَ خَيْرٌ لَهُ وَأَنْ تَصُومُوا خَيْرٌ لَّكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ

Oruç, sayılı günlerdedir. Sizden kim hasta, ya da yolculukta olursa, tutamadığı günler sayısınca başka günlerde tutar. Oruca gücü yetmeyenler ise bir yoksul doyumu fidiye verir. Bununla birlikte, gönülden kim bir iyilik yaparsa (mesela fidyeyi fazla verirse) o kendisi için daha hayırlıdır. Eğer bilerseniz oruç tutmanız sizin için daha hayırlıdır. (Bakara 2/184)

شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِي أُنزِلَ فِيهِ الْقُرْآنُ هُدًى لِّلنَّاسِ وَبَيِّنَاتٍ مِّنَ الْهُدَى وَالْفُرْقَانِ فَمَنْ شَهِدَ مِنْكُمُ الشَّهْرَ فَلْيَصُمْهُ وَمَنْ كَانَ مَرِيضًا أَوْ عَلَى سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِّنْ أَيَّامٍ أُخَرَ يُرِيدُ اللَّهُ بِكُمُ الْيُسْرَ وَلَا يُرِيدُ بِكُمُ الْعُسْرَ وَلِتُكْمِلُوا الْعِدَّةَ وَلِتُكَبِّرُوا اللَّهَ عَلَى مَا هَدَاكُمْ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ

¹⁵⁰ Ayrıca aynı anlamdaki diğer sure ve ayetler için Bkz. Bakara 2/ 62, 112, 262, 274, 277, En'am 6/48, Araf 7/35, Yunus 10/62, Ahkâf 46/13

(O sayılı günler), insanlar için bir hidayet rehberi, doğru yolun ve hak ile batılı birbirinden ayırmanın apaçık delilleri olarak Kur'an'ın kendisinde indirildiği Ramazan ayıdır. Öyle ise içinizden kim bu aya ulaşırsa, onu oruçla geçirsin. Kim de hasta veya yolcu olursa, tutamadığı günler sayısınca başka günlerde tutsun. Allah, size kolaylık diler, zorluk dilemez. Bu da sayıyı tamamlamanız ve hidayete ulaştırmasına karşılık Allah'ı yüceltmeniz ve şükretmeniz içindir. (Bakara 2/185)

Ve 'nteşimu hayrun leküm buyurdu

Şehr-i Ramâdâne 'llezî tıyurdu (vr.29a),

25. إِنَّ الصَّفَا وَالْمَرْوَةَ مِنْ شَعَائِرِ اللَّهِ فَمَنْ حَجَّ الْبَيْتَ أَوْ اعْتَمَرَ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِ أَنْ يَطَّوَّفَ بِهِمَا وَمَنْ تَطَوَّعَ خَيْرًا فَإِنَّ اللَّهَ شَاكِرٌ عَلِيمٌ

Şüphesiz Safa ile Merve, Allah'ın (dininin) nişanelerindedir. Onun için her kim hac ve umre niyetiyle Kâbe'yi ziyaret eder ve onları da tavaf ederse, bunda bir günah yoktur. Her kim de gönlünden koparak bir hayır işlerse, şüphesiz Allah onu bilir, karşılığını verir. (Bakara 2/158)

Ve hacce'l-beyt didi Qur'anda daği

Taşadduğ it cān u gönülden ey ağı (vr.29a)

26. وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ وَارْكَعُوا مَعَ الرَّاكِعِينَ

“Namazı kılın, zekâtı verin. Rükû edenlerle birlikte siz de rükû edin. (Bakara 2/43)¹⁵¹

Ve eķimü's-şalāt ve ātü'z-zekāt

Buyurdu hağğında ikiyüz āyet (vr.29a)

27. إِنَّا أَنْدَرْنَاكُمْ عَذَابًا قَرِيبًا يَوْمَ يَنْظُرُ الْمَرْءُ مَا قَدَّمَتْ يَدَاهُ وَيَقُولُ الْكَافِرُ يَا لَيْتَنِي كُنْتُ تُرَابًا

Şüphesiz biz sizi, kişinin önceden elleriyle yaptıklarına bakacağı ve inkârcının, “Keşke toprak olaydım!” diyeceği günde gerçekleşecek olan yakın bir azaba karşı uyardık. (Nebe 78/40)

¹⁵¹ Diğer Sure ve ayetler: Bakara 2/110, Nur 24/56

O kim mağmür görünür olur harāb

Mevt irişür cümlesi *Küntü türāb* (vr.32a)

28. إِذْ قَالَ اللَّهُ يَا عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ ارْقُتْ إِلَيْنِي وَاصْبِرْ لِحُكْمِ اللَّهِ وَارْأَيْكَ الَّذِينَ كَفَرُوا أُولَئِكَ الَّذِينَ كَفَرُوا فَهُمْ فِي أَعْيُنِ اللَّهِ حَتَمٌ مَقْدُورٌ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ نُفْسُهُمْ عَلَيْهِمْ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ
إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ ثُمَّ إِلَيْنِي مَرْجِعُكُمْ فَأَحْكُمُ بَيْنَكُمْ فِيمَا كُنْتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ

Hani Allah şöyle buyurmuştu: “Ey İsa! Şüphesiz, senin hayatına ben son vereceğim. Seni kendime yükselteceğim. Seni inkâr edenlerden kurtararak temizleyeceğim ve sana uyanları kıyamete kadar küfre sapanların üstünde tutacağım. Sonra dönüşünüz yalnızca banadır. Ayrılığa düştüğünüz şeyler hakkında aranızda ben hükmedeceğim.” (Al-i İmran 3/55)¹⁵².

Ḳabrini her gün Mikā’il ziyāret

İtse gerek *ilā yevmi’l-ḳiyāmet* (vr.35a)

29. قُلْ يَا عِبَادِيَ الَّذِينَ أَسْرَفُوا عَلَىٰ أَنفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوا مِن رَّحْمَةِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ جَمِيعًا إِنَّهُ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ

De ki: “Ey kendilerinin aleyhine aşırı giden kullarım! Allah’ın rahmetinden ümidinizi kesmeyin. Şüphesiz Allah, bütün günahları affeder. Çünkü O, çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.” (Zümer 39/53)

Didi *Lā taḳnetū min raḥmetillāh*

Cümle günāhıma estaḡfirullāh (vr.39b)

30. فَادْكُرُونِي أذكُرْكُمْ واشْكُرُوا لِي وَلَا تَكْفُرُونِ

Öyleyse yalnız beni anın ki ben de sizi anayım. Bana şükredin, sakın nankörlük etmeyin. (Bakara 2/152)

Beni zikr eyleyeni hem tenhāda

Zikr iderem cem‘iyyet-i kübrāda (vr.40a)

31. الَّذِينَ إِذَا أَصَابَتْهُمُ مُصِيبَةٌ قَالُوا إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ

Onlar; başlarına bir musibet gelince, “Biz şüphesiz (her şeyimizle) Allah’a aidiz ve şüphesiz O’na döneceğiz” derler. (Bakara 2/156)

¹⁵² Ayrıca Bkz. İsra 17/62.

Dördüncü tıyduğda ölüm oku çün

İnnā lillahi ve innā ileyhi rāci‘ūn (vr.47a)

2.3.3.2. Hadisler

1. اطلبوا العلم ولو كان بالصين

“Çin’de de olsa ilmi arayınız.”¹⁵³

Uṭlubul ‘ilm velev kāne bi’ş-şīn

Buyurubdur ol Resūl-i Ḥaḳ mübīn (vr.13b)

2. العلم بلا عمل كالشجر بلا ثمر

“İlimsiz amel meyvesiz ağaç gibidir.”¹⁵⁴

El ‘ilmü bilā ‘amel didi Resūl

Ke’ş-şecer bilā şemer didi Resūl (vr.4a)

3. من رغب عن سنتي فليس مني

“Kim benim sünnetimden (yaşama tarzımdan) yüz çevirirse benden değildir”¹⁵⁵

İşlemez inkār iderseñ sünneti

Degilsüñ sen Muḥammedüñ ümmeti (vr.5a)

4. الصبر مفتاح الفرج

“Sabır, başarının anahtarıdır.”

Eş-şabru miftāḫu’l- ferec dendi çün

Şabra yār ol ey püser olma cünün (vr.14a)

¹⁵³ Suyûtî, el-Câmiü’s-Sağîr, 1, 310, Hadis no: 640; Beyhakî, Şuabu’l İman, II, 253.

¹⁵⁴ A. Fikri Yavuz, 40 Kudsî Hadis, İst, 1976, s. 84, 87.

¹⁵⁵ Buhârî, Nikâh 1; Müslim, Nikâh 5; Nevevî, Riyazu’s-Salihin, s.143.

5. الفقر فخري وبه أفتخر

“Fakirlik değerlidir ve ben onunla övünürüm.”¹⁵⁶

Ol Resül *el-fakru fahrî* buyurdu

Luṭf ile *ve bihi ehtaḥiru* buyurdu (vr.6b)

6. ورجعنا من الجهاد الاكبر الى الجهاد الاصغر

“Şimdi küçük cihâddan büyük cihâda, nefis ile cenge dönüyoruz!”¹⁵⁷

Nefsile cenk cümle harbe ser didi

Resül aña cihād-ı ekber didi (vr.7a)

7. الظاهر عنوان الباطن

“Dış görünüş iç görünüşün aynasıdır.”¹⁵⁸

Faḳra beñzet kendiñi bu bir âyîn

Dindi *eḫ-zāhiru ‘unvānū’l-bāṭın* (vr.6b)

8. من عرف نفسه فقد عرف ربه

“Nefsini bilen/tanıyan Rabbini tanır/bilir”¹⁵⁹

Men ‘arefe nefsehu didi Resül

Feḳad ‘arefe Rabbehu didi Resül¹⁶⁰ (vr.23a)

9. أفضل الذكر لا إله إلا الله، وأفضل الشكر الحمد لله

“Zikrin en faziletlisi La İlahe İllallahtır. Şükrün en faziletlisi Elhamdulillahtır.”¹⁶¹

¹⁵⁶ Aclûnî, *Keşfu'l-Hafâ*, II, 262, Hadis no:2532.

¹⁵⁷ Kemaleddin Abdullah b. Yusuf el-Zeylai, Tahrir-i Ehâdîsi'l-Keşşâf, thk. Abdullah b. Abdurrahman, Daru İbn Hüzeyme, Riyad 1414, c. II, s. 395.; Süyûtî, el-Camiü's-Sagir, II, 253, Hadis no:6107.; Aclûnî, age., I, 424-5.

¹⁵⁸ Şerhu Sünenü İbn Mâce, I, 309, Hadis no:4199. Ayrıca Bkz. Münavî, Feyzu'l-Kadir, II, 708.; Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut I.baskı, 1415/1994.; Mübarekfüri, Tuhfetü'l-Ahvezî, VII, 158.; Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut.; Haşiyetü Sindî, I, 255.

¹⁵⁹ Aclûnî, age., II, 262.

¹⁶⁰ Ayrıca, bu hadisin vurgulandığı diğer beyitler için Bkz. vr.6a, 8a, 18a, 19a, 29b,

Cümle zikrũn efdāli tevḥīd didi

İ' timād itkim anı Aḥmed didi (vr.9a)

Cümle zikrũn efdali tevḥīd-i Ḥaḳ

Didi Resūl bu sözi çün muḥaḳḳaḳ (vr.39b)

10. النجاة في الصدق

“Tehlike bile görensiz doğruluktan ayrılmaym. Zira kurtuluş doğruluktur.”¹⁶²

Buyurılıbdur en-necāt fi'ş-şıdḳ

Baḥr-i zikre şıdḳile olğıl ğarīḳ (vr.12b)

11. البلاء مؤكل بالأنبياء

“Bela peygamberlere vekil kılınmıştır.”¹⁶³

El-belāu mü'ekkelün bi'l-enbiyā

Enbiyāya mü'ekkel oldı belā (vr.14b)

12. الدنيا جيفةٌ و طالها كلاب

“Dünya bir cıfedir; (onun) talipleri ise köpeklerdir!”¹⁶⁴

Dünyāya cıfe dimişdir ol Nebi

İrtikāb itme aña gurāb gibi (vr.17b)

13. الحياء من الإيمان

---

¹⁶¹ Tirmizi, Daavat, 9.

¹⁶² İbnü'l-İdris, *Şerhu câmiu's-Sağır*, II, 13.; Münâvi, *Feydu'l-Kadîr*, III, 705.; *Mekârimu'l-Ahlâk*, I, 46

¹⁶³ Kaynaktâ “el-belâü müekkelün bi'l-úavl / bi'l-manûü” ifadeleri ile geçmektedir. “Bi'l-enbiyâ” ifadesine rastlanmamıştır. *Keşfü'l-Hafâ*, I, 342; *Câmiu's-sağır*, I, 305.

¹⁶⁴ *Aclûnî*, age., 1, 492.

“Hayâ imandandır.”¹⁶⁵

Buyurılıbdur el-ḥayâü mine'l-îmân

Edeb îmândan nişandır ey cüvân (vr.20a)

14. الصلاة معراج المؤمن

“Namaz müminin miracıdır.”¹⁶⁶

İt tevazu' kııl namâzı ey oğul

Mü 'minüñ mirâcı namâz dir Resül (vr.24a)

Dendi şalât mü 'minüñ mi' râcıdır

Enbiyânuñ evliyânuñ tâcıdır (vr.33a)

15. لتفترقنَّ أمتي على ثلاث وسبعين فرقةً واحدةً في الجنة وأثنتان وسبعون في النار

“Ümmetim yetmiş üç fırkaya bölünecek. Bunlardan yetmiş ikisi ateşte, sadece biri cennettir.”¹⁶⁷

Yitmiş üç fırka ola ümmet didi

Gâfil olma bu sözi Aḥmed didi

Yitmiş ikisi ola ehl-i nîrân

Hemen bir fırka ola ehl-i cinân (vr.25a)

16. مثل أهل بيتي كمثل سفينة نوح من ركب فيها نجا ومن تخلف عنها غرق

¹⁶⁵ Sahih-i Buhari, İman, 15.

¹⁶⁶ Müslim, Salât 215, (482); Ebû Dâvud, Salât 152. Ayrıca Bkz. El-Âlûsî, VIII, 416.; Er-Râzî, I, 243-251.; Bursevî, XII, 267.

¹⁶⁷ Tirmizi, İman, 18.; Hakim, Müstedrek, I, 47,217.; Taberanî, Kebir, XVIII, 51,70.; Ebu Davud, Sünnet, I, 4597.

“Ehl-i Beytim Nuh’un gemisi gibidir; ona binen kurtulur; uzak duran boğulup helâk olur.”¹⁶⁸

Ehl-i beytim Nūḥ gemisi gibidir

Anı diyen ol Ḥaḫḫuñ Ḥabībīdir

Ṭoğru yol anlarda didi ol Resūl

Sefine-i necāt anlardır oğul (vr.25a)

17. الصَّلَاتِ عِمَادِ الدِّينِ

“Namaz dinin direğidir, kim onu terkederse dinini yıkmıştır.”¹⁶⁹

E’ş-şalātü ‘imādü’ d-dīn dir Resūl

Namāz dinüñ direğidir ey oğul (vr.29a)

18. يَمْرُقُونَ مِنَ الدِّينِ كَمَا يَمْرُقُ السَّهْمُ مِنَ الرَّمِيَّةِ

“Onlar okun yaydan çıktığı gibi dinden çıkacaklardır.”¹⁷⁰

Yemruḫūne mine’l-İslām buyurdu

Kemā yemruḫū sözlerini duyurdu

Es-sehmü mine’r-remiyyete didi ol

Ṭoğru söyler sözlerini ol Resūl (vr.31a)

Oḫ yayından çıktığı gibi bilmiş ol

Çıkar anlardan ĩmān didi Resūl (vr.31a)

¹⁶⁸ Hâkim, Müstedrek, III, 151.; Ahmed, Müsned, III, 157.; Taberânî, Kebîr, III, 46, hadis no:2636-2638.

¹⁶⁹ El-Acluni, Keşful Hafâ, II, 31

¹⁷⁰ Muslim 147; Buhari 6796, 6797

19. الدنيا مزرعة الاخرة.

“Dünya ahretin tarlasıdır.”

Ed-dünyâ mezre‘atün fi’l-âhîret

Buyurmuşdur ol Mefhâr-ı Kâinât (vr.32b)

20. يجيء الفقر الإنسان من اربع وعشرين شيئاً

“İnsana yoksulluk yirmi dört şeyden gelir.”¹⁷¹

Yigirmi dört fi‘il vardır ey oğul

Getürir yoğsulluğ didi ol Resûl (vr.45a)

21. الشئىء شئىء الجاهل لا شئىء

“Her şey bir şeydir; cahil hiçbir şey değildir.”¹⁷²

Şey ’üñ adına yine şey ’ didiler

Velâkin cahile lâ-şey ’ didiler (vr.13b)

22. الْعُلَمَاءُ وَرَثَةُ الْأَنْبِيَاءِ

“Âlimler, peygamberlerin varisleridir.”¹⁷³

‘Âlim olan enbiyânuñ vârisi

Böyle dimiş enbiyâlaruñ hâşısı (vr.13b)

23. ما وسعنى أرضى ولا سمائى ووسعنى قلب عبدى المؤمن التقي التقي

“Yere göğe sığmadım, mümin kululumun kalbine sığdım.”¹⁷⁴

İdindi anı melekler secde-gâh

¹⁷¹ Alî bin Emrullah-Muhammed Hâdimî, *İslam Ahlâkı*, Hakikat Kitabevi, 79.Baskı, İstanbul 2009, s.283.

¹⁷² Hadis kitaplarında tespit edilememiştir. İlme teşvik eden ayet veya hadislerin yorumu olabilir. (Şaban Çiftçi, age., s.394)

¹⁷³ Buhârî, ilim, 10; Ebû Dâvud, İlim, 1; İbn Mâce, Mukaddime, 17.

¹⁷⁴ Temel hadis kitaplarında tespit edilememiştir. ????

Ḳalb-i Ādemdeyim didi çünkü İlah(vr.23b)

24. السلامة محافظة اللسان

“Selamet, dili korumaktadır.”¹⁷⁵

Dil ile kimse(y)i incitme aḥî

Selāmet ḥıfz-ı lisāndadır daḥî(vr.19b)

25. القناعة كنز لا يفني

“Kanaat, tükenmez bir hazinedir.”¹⁷⁶

Ḳanā‘at bir ḥazine bulmaz fenā

Bul anı kim ol-‘acīb(i) ṭol ḡinā‘ (vr.11a)

26. من تشبه بقوم فهو منهم

“Kim bir kavme benzerse kişi o kavimdendir.”¹⁷⁷

Ḳanḳı ḳavme beñzedirseñ öziñi

Ol ḳavimden şayıldıñ aç göziñi

27. الشريعة اقوالى الطريقت افعالى الحقيقت احوالى

“Şeriat benim sözümdür. Tarikat işlevimdir ve marifet gizimdir. Hakikat hallerimdir.”¹⁷⁸

Şerī‘at ḳavli tarīḳat fi‘lidir

Ma‘ārifle ḥaḳīḳat hem ‘aḳlıdır (vr.2b)

2.3.4. Atasözleri ve Deyimler

¹⁷⁵ Buhârî; hadis no: 6477. Müslim; hadis o: 2988.; Tirmizî; hadis no: 2314.

¹⁷⁶ Kenzü'l-İrfan, Hadîs No: 512.

¹⁷⁷ Ebu Davud, Libas, 4; Ahmed b. Hanbel, Müsned, 2/50.; Suhreverdî, Avârif, s.129.

¹⁷⁸ Aclûnî, Keşü'l Hafa, II, 6, hadis no:1532.

Sade ve akıcı bir dil kullanan Sıdkî Baba'nın dil ve üslubunu güçlendirmek adına atasözleri ve deyimlerden de sıklıkla faydalandığı görülmektedir. Böylece okuyan herkes tarafından kolaylıkla anlaşılabilen bir şair olmuştur. “Emanete hıyanet olmaz (vr.44a), ne ekersen onu biçersin (vr.32b) ve yılanın başı küçükken ezilir (vr.7a)” atasözleri, metinde yer almaktadır:

Eliñile sarma yılanı başuña

‘ Adüvdür ol ağı kıatar aşuña

Küççük iken bitür anuñ işini

Külüng-i ‘ aşkıla vur ez başını (vr.7a)

Sıdkî Baba eserinde “bel bağlamak (vr.8b), gözünü (gözlerini) açmak (vr.10b), fırsat vermek (vr.11a), razı etmek (vr.14b), ayıbını yüzüne vurmak (vr.15a), toprak olmak (vr.23a), kulak tutmak (vr.29a), kendini bilmek (vr.29b), izine düşmek (vr.30a), yıldırım gibi (vr.34a), gönül yıkmak (vr.37b), bukağı vurmak (vr.42b), nazarı dikkate almak (vr.46a) gibi deyimlerden metinde istifade etmiştir:

Terāzūsin haķ üzre uydırmamaķ

Mü'min kıardaşınıñ göñlüni yıķmaķ (vr.37b)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

METNİN İNCELEMESİ

3.1. Nüsha Tavsifi

Sıdkî Baba'nın *Nasihât-nâmesi*'nin tespit edebildiğimiz tek nüshası vardır. Söz konusu nüsha Ankara Milli Kütüphane'de 06 Mil Yz A5297 arşiv numarasına kayıtlıdır. Eserin sonunda istinsah kaydı yer almaktadır: “Ṭarīk-i Bektāş bendelerinden ve sülâle-i müşārün ileyh ḥazretlerinüñ (47b) ḥizmetleriyle istiḥdām olan El-faḳīrū'l-ḥaḳīr Şıdkî Babanıñ işbu Naşihat-nâme nâmiyla ma' rûf olan kelâm-ı manzûmları be-^çavn-i Ḥudâ-yı Müte^çâlî biñ üç yüz on Ağustos yigirmi beş târīḥlü ḥitâm-pezir olmuştur. (48a)”. Buna göre *Nasihât-nâme* isimindeki mesnevinin Bektaşî tarikatına mensup Sıdkî Baba namıyla meşhur olan bir kişi tarafından yazıldığı anlaşılmaktadır. Eserin R. 25 Ağustos 1310 (M.6 Eylül 1894) yılında tamamlandığı belirtilmektedir.

Yazmanın cilt boyutu 200x160 mm, kâğıt ebadı ise 155x118 mm'dir. Eser, okunaklı rik'a hattıyla yazılmış olup kâğıt türü abadîdir. Cildin şirazesini dağınık, sırtı bez kaplı, kapakları desenli kâğıt kaplı olup mukavvadır. Yazmanın yaprakları rutubet lekeliştir.¹⁷⁹

Eser 47 varaktan ibaret olup satır sayısı ise ilk ve son sayfalar haricinde 15'tir. İlk sayfada 14 satır, son sayfada ise 5 satır vardır. Eserin 38a numaralı sayfanın takibiyesinde “Beni çok” ifadesi yer almasına rağmen bir sonraki sayfa “beni zikr eyleyeni” şeklinde başlamaktadır. Buradan hareketle 38b-39a numaralı sayfaların olmadığı, muhtemelen koptuğu anlaşılmaktadır. Her iki sayfa da zikirle ilgili olduğu için konu bütünlüğünde sıkıntı yaşanmadığını tespit edilmiştir.

3.2. Metin Transkripsiyonunda Takip Edilen Yol

1. Metinde bildirme eki “-dIr” ile görülen geçmiş zaman eki “-dI”nın yazımında metnin tarih itibariyle günümüze yakın olması münasebetiyle günümüz yazım ve imlâsı esas alınarak bu eklerin düz-dar şekilleri tercih edilmiştir.

¹⁷⁹ http://www.yazmalar.gov.tr/detay_goster.php?k=132960 (Erişim tarihi: 12.07.2011)

2. Metnin transkripsiyonu yapılırken ayet ve hadis iktibaslarında “italik” yazı karakterleri verildi.

3. Müstensih tarafından yazım yanlış yapılmış kelimelerin doğru şekli metinde verilmiş, metinde geçen hali dipnota yazılmıştır.

4. Nazal n’den önce gelen dar ünlülerin harekeli olmayan bölümlerinde kelimelerin yuvarlak şekilleri tercih edildi: Habibüñ, senüñ, bulasüñ...

5. Nazal n’den önce gelen dar ünlülerin okutucusu olan bölümlerinde -ki bu bölümlerdeki sözcükler sayı itibariyle azdır- ise kelimeler düz şekilleriyle okunmuştur: İhlāşüñ, eyleyiñ, hilmiñ, eviñe...

6. “Savm (u) salāt, bugz (u) hased” gibi bazı terkiplerde “vav” olmadığı halde okunması gerekli olduğu yerde ( ) içinde verildi. Ayrıca aruz vasıtasıyla metinde yer yer eksik ek veya kelimelere ihtiyaç duyulunca da aynı

7. Eski Anadolu Türkçesinde çok kullanılan “-durur” bildirme ve görülen geçmiş zaman eklerinin yazımında fiillerin düz-dar şekilleri tercih edildi: var-durur

8. Arapça ve Farsça önekli kelimelerin ön ekleri kısa çizgi(-) ile ayırmayı uygun bulduk: lâ-şerīkdir, bī-vezīr, bā-edeb, ber-devām...

9. Farsça ve Arapça son ekli kelimeleri de yine (-) ile ayırmayı uygun bulduk: hem-dem, pür-hüner, tevbe-kār

10. Metinde “ile” edatının hem ayrı hem de bitişik kullanımları vardır. “ile” edatı, kelimeyle bitişik yazıldığı yerlerde (-) işareti kullanılarak gösterilmiştir.

11. Metinde geçen “Ḥāb, ḥāce, ḥān” kelimelerinde kelime, (˘) işareti kullanılarak yazılmıştır.

3.3. METİN

*Fâilâtün Fâilâtün Fâilün*¹⁸⁰

[1b]

Naşihatnâme-i Şıdķı

Bende-i Cemâle'd-dîn

Bismi'llâhi'r-Raḥmani'r-Raḥîm

Bismi'llâh ile söze bed' idelim

Sâlik olub rāh-ı Hakkā gidelim

Evvelâ kim ide *bismi'llâh* yād

Ola ol kûl her işinde ber-murād

İsm-i pākûn¹⁸¹ ḥürmetiçün ey Ḥudā

Be-ḥakk-ı *Ḳul kefā Ḳul innemā*

Ḥabîbüñ ol Muḥammed Muşţafānuñ

Ḥürmetiçün elin al ben gedānuñ

Çehār yāruñ yüzi nûrı ḥürmeti

Tevfîķ it bendeñe 'izz u rif' ati

¹⁸⁰ Eserde genel olarak kullanılan aruz kalıbı olup farklı kalıplarla da karşılaşmaktayız.

¹⁸¹ Eserde nazal n'den önceki düz ünlüler yuvarlaklaşmadan ötürü “-uñ, -üñ” şeklinde okunmuştur.

Bendeñi bir vāşıta kı́l ey Hudā

Eyleyen sen ol dehānımdan nidā

İstedim bir tuħfe kı́lam yādigār

Dest-g̃irim sen ol ey Perverdigār

Eyle rehber ‘aşkıñı ben kı́lıña

Ĥalkı teşvīķ eyleyeyim yolıña

Teh̃ destim isterem ĥızmet görem

Bu ĥızmetle belki maķşūda irem

Bu Muħammed ümmetiniñ ĥızmetin

Göreyim emr it çekeyim zaħmetin

Bu kitābda nazm-ile nuşħ eyleyem

Hidāyet kı́l emri nehyi söyleyem

[2a]

Vāħid (ü) Ferd u Aħadsüñ lâ-naz̃ir

Lā-şeriksüñ mişālüñ yoķ bi-vez̃ir

Sā'ilem bâbuña geldim acıñam

Hûn-ı 'aşkuñla toyur muhtâcıñam

Teslîm oldum qavl senüñ fermân senüñ

Qıl mu'âf 'işyânımı gufrân senüñ

İsm-i Fettâhıñ hürmeti ey Ğafûr

Dilimi bülbül it qalbimi pür-nûr

Bir hediye yazayım yoldaşlara

Yâdigâr olsun gelen qardaşlara

Biñ üç yüz on işbu târiq-i zemân

Hem mübarek devr-i 'Abdü'l-Ħamîd Ħân

Keskin eyle seyfini virme melâl

Qahr eyle düşmânını yâ ze'l-Celâl

Çok yaşasıñ ol 'âdil sulţânımız

Sâyesinde âsüdedir cânımız

Ol kerem kânı Ħamîd Ħân hürmeti

Hem vezîrân-ı 'âlî-şân hürmeti

Bir hidāyet eyle Şıdķı̄ gedāya
Ki yazsuñ bir tuħfe kılsun hedāye

Nazm-ile bir kitāb olsuñ şırin-ter
Muntaşılıħ olsuñ aħāven¹⁸² ser-be-ser

Tehi¹⁸³ geldüm babıña bir faķirem
Vir murādım itme maħzūn haķirem

Sıdķı̄ bulmaķ ister iseñ ger necāt
Vir Muħammed Muştafā-rā şalavāt

Berü gel aç cān kılağın sālİKā
Nuţķ-ı Haķdan söyleyem kıl iķtidā

‘ Ademden bizleri haķ etdi Allah
Diyelim Hālıķa el-Hamdülillāh

[2b]

Şıfāt-ı zātı kadīm ol Te‘ āla
Ķamu noķşān şıfatlardan müberrā

---

¹⁸² Metinde “aħāvan” şeklinde yazılmıştır.

¹⁸³ Metinde “tehā” şeklinde yazılmış olup yanında “tehi” şeklinde düzeltilmiştir.

Var oldu nuṭḩundan işbu kā'ināt

Bizlere ḩulluġa yazdırdı berāt

Kā'ināt içre yaratdı Ādemi

Ā Aṭā ḩıldı aña virdi keremi

Anıñ neslinden itdi enbiyāyı

ḩamudan ḩıldı eşref Muşṭafāyı

Hezārān şükr (ü) minnet saña yā Rab

Bizi ümmet eyledüñ aña yā Rab

Biz gerek kim olalım tābiċ aña

İşleyelim sünnetini bī-riyā

Her ne kim emr eyledīse ol Resūl

İdelim ġayret ṭatalım ey oġul

Uyalım aḩvāline aḩvāline

Yār olalım fiċ line hem ḩāline

Fi' li kavli hâli anuñ toğru yol

Olunur bunlar-ile Hakkâ vuşul

Şerî'at kavli tarîkat fi'lidir

Ma'ârifle hakîkat hem 'aqlıdır

Sâlike evvel şerî'atdır maķâm

Ķıl sülük ehli iseñ aña devâm

Şerî'ate şol kim itmezse kıyâm

Tarîkatde olmaz işleri tamâm

Tarîkatsiz daği ma'rifet işi

Bitmez imiş ģâfil olma ey kişi

Hem hakîkat ma'rifetsiz ey püser

Kesb olunmaz eylegil nuţka nazâr

Gir şerî'at bābına eyle şalāt

Çünkü ol oldı sefîne-i necāt

[3a]

İşle şer' i uyuben peygambere

Ayağuß baş anuß başdığı yire

Çehâr bâbıñ maķāmı kırkıdır dağı

Emr-i Hâķdır cümlesi dinle ađı¹⁸⁴

Şerī' atdür şapu evvel ey hümām

Var-durur şehrinde anuß on maķām

Maķāmuñ evveli *Āmentü billāh*

Delīlimiz oldı hem *Ķul hüvallah*

Birdir Allāha inandım muħaķķaķ

Leyse ke-mişlihi şey ün didi Hâķ

Mişli yokdur lâ-şerīkdir lâ-nażır

Kimseye muħtāc degildir

İnandım Allāha dimek birāder

Emrini tütmaķdır anuß ser-ā-ser

---

¹⁸⁴ Metinde “āđı” şeklindedir.

Külli eşyâyı daği muhîtdir ol
Yakındır senden saña kendüñde yol

Melekleri daği vardır inandım
Gökden inen kitâblar haq-durur qandım

Daği inanmışam peygamberlere
İtâ' atım vardır ol serverlere

Ve'l-yevmi'l-âhîri ve bi'l-ğaderi
Hudādandır añladım hayrı şerri

Emrini tıtmazsañ Allāhıñ eger
Cümle şer başuñdadır añla püser

Hayrü'l-amel ise qalbüñde niyyet
Feth olur senden yaña bāb-ı izzet

Niyyetüñ her ne ise olğıl āgāh
Olgelür bulur seni bî-iştibāh

İrāde-i cüz'iyeye virdi bize
Yoq bahānemiz bizim Tañrımıza

[3b]

Cennet ile hem cehennem yollarım

Gösterüben agāh itdi kullarım

Mevte hem yevm-i ba' şe kıanmışam

Mi' zān-ile şırāta inanmışam

İmānuñ şartı bulardır ey cüvān

Kāfir olur bunlara inanmayan

Bil resüldür çünki Muḥammed bize

İtā' at hem aña farz cümlemize

Kitābımız daḫi Qur'ān-ı Mecīd

Ḥamdüli'llāh bulmuşuz fażlı mezīd

Bunı biz çün söyleriz lisān-ile

Emrini tutmaḫ gerekdir cān-ile

Dīn yolunda ey bizim iḫvānımız

Ṭutalım emr itdigin Yezdānımız

Dili söyler alb inanmazsa eger
Küfri mücib olur ıl andan h zer

Kim ılarsa s nnet-i Peygamberi
İdinmişdir Res l bil ol serveri

Emrini her kim tutarsa bil anu n
 mmedidir şüphesiz Muşaf nu n

Emrini ur  anu n tutmayan ya n 
şey şin ardaşıdır bil ol den 

Bizi emr n tutanlardan ey H d 
Eyley ben itme babu ndan c d 

B B-I şER  AT N İKİNCİ MA MI  İLİMDİR

İkincisi oldu   ilim ma mu n
Gice g nd z a na var mı dev mu n

  İlmi kesb it buluben var bir h  ce
 Gayret eyle yaz u kış g nd z gice

[4a]

Çünkü ĩmānuñ ‘ ilim kardaşıdır

Çabr içinde ehliniñ yoldaşdır

Bulunur Haç ‘ ilm-ile itme makāl

Cehl-ile Haçça vāşıl olmaç muhāl

Kesb it ‘ ilmi ey püser itme kesel

Aramaç farz anı tā vaçt-i ecel

Utlubu’l- ‘ilm velev kâne bi’ş-şin¹⁸⁵

Çün buyurdı ol Resül-i Haç mübîn

Eyleñüz ‘ ilmi taleb hem bi-kesel

Muttaqîler kārıdır ‘ ilme ‘ amel

El ‘ilmü bilā ‘amel didi Resül

Ke’ş-şecer bilā şemer didi Resül

‘ Amelsiz şāhib-i ‘ ilmi ey h̄āce

Beñzedübdür Resül meyvasız ağaca

---

¹⁸⁵ Metinde “velev kâne bir-rahin”şeklindedir.

Va'zını diñle anuñ nuşına uy
Gülin devşür ağacın yerinde koy

Eyle hizmet 'ilm-ile 'amillere
Toğru rāhı gösteren kāmillere

'İlm-i zāhir 'ilm-i bātındır Qur'an
Uy aña uyanlara sen ey cüvān

Haqqı seçmekse bātıldan ger merām
Gice gündüz 'ilme sa'y it ve's-selām

BĀB-I ŞERİ'ĀTÜŃ ÜÇÜNCİ MAĞĀMI

ŞAVM (U) ŞALĀT HACC ZEKĀT KELİME-İ ŞEHĀDET

Üçüncisi mağāmuñ şavm (u) şalāt
Zekāt-ile hacc hem Haqqa şehādet

Oldı müşbet bu beş şart Qur'an-ile
Eyledik çün aña ĩmān cān-ile

İmān İslām diregidir bular çün

Ṭut orucı kıl namāzı ger nigün¹⁸⁶

[4b]

Ḳudretiñ ger var ise ey bahtlu

Vir zekāt hem ḥacca var toğrut yolu

Ḳalble hem lisān-ile¹⁸⁷ şehādet

Eyleyüben dem-be-dem kıl ʿibādet

Kesb-i māl it vir hem andan zekātı

Ki bulasuñ her belādan necātı

MAḲĀMUÑ DÖRDÜNCİSİ KESB-İ HELĀL VE RIZIḲ

Maḳāmuñ dördüncisi kesb-i helāl

Rızkı kesb it yi yidir çekme melāl

Ḳatma kesbüñ içre ey cān ḥarāmı

Ḳanāʿ at kıl rızkıña bul nizāmı

---

¹⁸⁶ Müstensih tarafından “nigün” şeklinde yazılmıştır.

¹⁸⁷ Metinde “lisānile” şeklindedir.

Āteşdir aşlı ḥarām¹⁸⁸ uñ diñle söz

Ger qarışa penbeye yakmaz mı göz

Ḥarāmdan ḡaşd-ile bir loḡma yiyen

Şavābınıñ cümlesi olur ziyān

Meger kim tez tevbe ide ol kişi

Tamām kırk gün ağlamak ola işi

Çekmeyince kırk gün hem cezāsını

İtmez imiş Ḥaḡ ḡabūl du‘ āsını

Kırk gün içre secdeye ḡoya seri

Ola ol bir lokmanuñ müstaḡfiri

Tevbe ḡılup günāhından arına

Ola müşbet virdigi iḡrārına

Rızḡ-ı ḡelāl arturır ‘ ibādeti

Oldur maḡbūl Ḥaḡ katında tā‘ ati

---

¹⁸⁸ Metinde “ḡarām” şeklindedir.

BEŞİNCİ MAḲĀMI NİKĀḤ

MaḲāmuñ beşincisi oldı nikāḥ

Eyle nikāḥ nefis elinden bul felāḥ

[5a]

İmtiṣāl it emr-i Ḥaḳḳa sen daḥi

Tecvīz it ṭurma nikāḥsız ey aḥi

İttibā^ç it sünnet-i Peyğambere

Virme fırşand aṣlā nefis-i ejdere

Bakmasuñ nā-maḥreme hiç gözlerüñ

Ḥaḳ ḳatında ki aḡ olsuñ yüzlerüñ

ALTINCI ḤAYZ VE NİFĀS BİLMEK

Ḥayz ve nifās bilmek altıncı maḳām

Vukū^ç unda mücāme^ç atdir ḥarām

Nihāyeti ḥayziñ on gündür aḥi

Nifāsuñ müddeti kırık gündür daḥi

Ger vukū^ç bulduḳça anlar nisāya

Şalāt u şavmın ḳoyalar każāya

Müddeti olduḡda ikmāl anlarıñ

Ġusl idüben deñişeler tonlarıñ

YEDİNCİ MAḲĀMI FARZ VE SÜNNETLERİ EDĀ ETMEK

Yedinci farz-ile sünnet maḲāmı

Farz-ile sünnet nedir bil kelāmı

Ḳur'ân-ile buyurılan cümlemize

İşleyelim oldu farz boynumuza

Sünnet oldur işlemiştir ol Resül

Emr itmiştir ümmetine bi'l-uşül

İşlemez inkār iderseñ sünneti

Degilsün sen Muḡammedün ümmeti

İdersen ger farzı inkār ey deni

Āteşe ilkā idersün sen seni

SEKİZİNCİ MAḲĀM ŞEFḲAT VE MERḲAMET

[5b]

Çün sekizinci maḳāmiñ merḫamet

Hem olmak şāḫib-i şefḳat u riḳḳat

Merḫamet şefḳat mürüvvet ehli ol

Sülūk it var bu ṭariḳle Ḥaḳḳı bul

Gel bulasñ selāmet vaḫdet genc̄in

Ne incit kimseyi ve ne sen incin

TOḲUZUNCU MAḲĀMI ME 'KŪLĀT VE MEŞRŪBĀT-I ṬAYYĪBĀT

Ṭoḳuzuncu me 'kulāt-ı ṭayyibāt

Her ne ki var me 'kulāt (u) meşrübāt

Şübühātdan ḫarāmdan olsñ biri

Olma yaḳīn ḫarāma ey dīn eri

Şerī' atüñ ruḫşat virmedigin

Yenmesin hem revā görmedigin

Ḳoyma aḡzıña muzırdır sen anı

Ki selāmet eyleyesñ imānı

ŞERİ‘ATÜNŦ ONUNCU MAĖĀMI

ŞİYĀB-I TAĞHİR VE ABDEST ĖUSL TAĖĀRET

PĀk libĀsı gey egniğe var ey cŸvĀn

ĖĀhir u pĀk olanlar ehl-i cinĀn

TağhİR ol zĀhir u bĀtın ey pŸser

MŸtetĀhhir Ėulların MevlĀ sever

Emr-i ma‘rŸf nehy-i mŸnker bil nedir

Emrini ĖtŸt nehyinden ĖaĖ iŖbu dir

SŸflĪden ‘ulvĪye bir yol bula gŸr

ŞalĀt u ŖavmuĖda maĖbŸl ola gŸr

ĖĀĖretsiz ĖusŸlsŸz baŖma yere

İttibĀ‘ it sŸnnet-i PeyĖambere

Abdest al ol mŸ‘minŸn ŖalĀĖıdır

Her cihetden gŸnŸl ferĀĖıdır¹⁸⁹

---

¹⁸⁹ Metinde ‘‘ferĀĖıdır’’ Ŗeklinde geÇmektedir.

[6a]

Taḥṣīl¹⁹⁰-i rızā-yı Ḥaḳ ise merām

Ayrılma hiç şerī^c atden ve's-selām

ṬARİḲAT-İ 'ALİYYENÜŃ ON MAḲĀMI VARDIR EVVELKİ BİR
MÜRŞİDDEN EL ṬUTMAḲDIR

Ṭarīḳatde daḫi vardır on maḳām

Sālikā dīnle anı eyle devām

Bu bābdan evvelki maḳām ey cüvān

Ṭutmalı bir mürşīdden dest (ü) dāmān

Ol mürşīdde bed şifātlar olmaya

Hırşa nefse hem ṭama^c a uymaya

Bulunmaya kin kibir buḡz (u) ḫased

Tevḫīd ide gice gündüz bī^c aded

Pāk ola hem ehl-i şehvet olmaya

Daḫi anda ḳo^c u ḡybet olmaya

---

¹⁹⁰ Metinde "taḥaṣṣul" olarak geçmekle birlikte anlam itibariyle "taḥṣīl" daha uygundur.

İbtidā kendüsi ola tevbe-kār

Hakka rücū' ide hem bi'l-istiğfār

Men 'arefe şırrını güşād ide

'Ayne'l-yakīn mürīdin irşād ide

Mürīd olan mürşīde kıanmak gerek

Āb-ı istiğfār-ile yunmak gerek

ṬARİḲATÜŃ İKİNCİ MAḲĀMI MÜRİD-İ HĀŞ OLMAḲ

İkincide olagör mürīd-i hāş

Gözle mürşīdüñ izine sen de baş

Muṭi' ol emrine sen ol serverüñ

Gösterir ol izin(i) Peyğamberüñ

Ol seni telkīn ider Kur'ān-ile

Olma kehīl ṭut sözini cān-ile

Ya' nī kim mürīd-i hāş olan ādem

Mürşīdüñ emrinden çıkmaz bir kıadem

[6b]

Ḳur'āndan ayrılmaya mürşid olan

Ayrılsa çün anuñ qavli yalan

Bir de vardır ol mürid-i mecāzī

Fevāhişdir edā itmez namāzı

Dili söyler qalbi taşdıq eylemez

Şer' -i şerif emrine bel bağlamaz

Ḳulluğında destgirinüñ ider kesel

Olmaz irşād İblīse vermişdir el

Mürid-i hāş ol birāder çekme gam

İştigāl it zıkr-i Ḥaqqā dem-be-dem

ÜÇÜNCİ MAḲĀM(I)

KİŞİ KENDİ ÖZİN VE KİSVESİNİ EHLU'LLĀHA BEŊZETMEK

Maḳāmuñ üçüncisi budır daḫi

Kendiñi Ehlu'llāha beñzet aḫī

Zāhiriñi Şer' -i şerif le düzelt

Bātıñıñı nūr-ı Ḥaqq-ile bezet

Zāhir (u) bāṭında īmān ehli ol

Eyle tevḥīd feyz-i Mevlā ile ʔol

Avām¹⁹¹ olma olagör dervīṣ-ṣıfat

Ayrılma yoldan bulasuñ ki ʔ izzet

Fuḡaraya ḡürmet eyle dā ʔimā

Ki o zümre olubdur terk-i sivā¹⁹²

Ol Resül *el-faḡru faḡrī* buyurdi

Luṡf ile *ve bihi eḡḡıru* buyurdi

Zīnet-i dūnyāya ʔapma ey oḡul

Ki anı terk eylemişdir ol Resül

Faḡra beñzet kendiñi bu bir āyīn

Dendi *eḡ-ḡāhiru ʔ unvānū ʔ l-bāṡın*¹⁹³

Ḳanḡı ḡavme beñzedirseñ öziñi

Ol ḡavimden ṣayıldıñ aḡ göziñi

---

¹⁹¹ Metinde “a ʔ vām” şeklinde yazılmıştır.

¹⁹² Metinde “sivā” şeklindedir.

¹⁹³ Metinde “bāṡın” şeklindedir.

[7a]

Şûret-i avâmda var ba' zı velî

Zâhir ü bâtında pür-nûrdur belî

Evliyānuñ dili Qur'ân sözlidür

Lisānuñ altında insan gizlidür

ṬARİḲATÜÑ DÖRDÜNCİ MAḲĀMI

NEFS İLE CİHĀD ETMEK

Kāridır dördünci maḲāmuñ cihād

Cihad eyle nefs-ile ol ber-murād

Nefs-ile cenk cümle harbe ser didi

Resûl aña cihād-ı ekber didi

Ākîl iseñ besleme nefs-i dîvi

Ki selâmet bulsuñ îmānuñ evi

Ne kim nefse hoş gelürse işleme

Bu ṭarîḳat maḲāmıdır boşlama

Virme nefsiñ istegini ol em̄in

Miřl-i m̄ardır soñra źabt¹⁹⁴ olmaz řakın

Eliñ-ile sarma yılanı bařuña

‘ Adüvdür ol ađu şatar ařuña

Küççük iken bitür anuñ işini

Külüng-i ‘ aşkıla vur ez başını

Virme firşand nefse ařlā kı1 devām

Nefsi yıķmaķ merd işidir ve’s-selām

ṬARİĶATÜÑ BEŞİNCİ MAĶĀMI HİZMETDİR

Beşinci maķāmı hizmet didiler

Velīlerden bize sünnet didiler

Zāhirinde vüzerā hizmetdedir

Bātınında evliyā hizmetdedir

[7b]

Anlara ta‘ zīm iderler cümle ħalk

Ki hizmetle oldılar maķbül-ı Ħaķ

---

¹⁹⁴ Metinde “źabt” řeklindedir.

Evvel hizmet şalât-ı hamse bize
Kur'an-ile oldu farz boynumuza

Olmadıkça hizmet namâza oğul
Gayrı hizmetler daği olmaz kabûl

Olmadıkça edâ çünkü farz evvel
Maqbûl olmaz dendi nâfile 'amel

Eyle hizmet mürşide tut sözünü
Gösterir ol enbiyânuñ izini

Farz olan boynuña hizmetleri kııl
Mürşid hizmet istemez nefis için bil

Anlara ta'zîm gerekdir cân-ile
Ki anlar telkîn ider Kur'an-ile

Mürşidüñ emrine hizmet it ağı
Buyrığundan bir kadem çıkma daği

Ayrılırsa kavli Qur'āndan eger
Mürşid degil bil ki azgundur meger

Mürşid olan şerī' atden bir kadem
Taşra başmaz tevḥid ider dem-be-dem

Öyle bir mürşid bul var it hizmeti
Hizmetden olma dūr al himmeti

ṬARİḲATÜŃ ALTINCI MAḲĀMI ḤAVF U RECĀ

Ḥavf-1 Ḥudā oldı altıncı maḲām
Ḥavf-1 recā bābına var kııl kıyām

Ġāfil olma Ḥavf-1 Ḥaḳḳdan bir nefes
Zikre meşgūl ol ğayrıdan sözüñ kes

Olsa bir kişide kim Ḥavf-1 Ḥudā
Vişāl-1 Ḥaḳdan degildir ol cüdā

[8a]

Ḥavf-1 Ḥudāyı çeken insan-durur
Ḥavf-1 Ḥaḳḳı bilmeyen şeytan-durur

İster iseñ kurb-i Haqq'a ger visāl

Çıkmasıñ kalbünden havf-ı ze'l-Celāl

Nār-ı tūzaḥdan¹⁹⁵ dilerseñ ger amān

Titre havfindan Hudānuñ her zamān

Recā ile havfdan ayrılma şaķın

Ki göresiñ cenneti 'ayne'l-yaķın

Korķ Hudādan korķmayan nādāndan hem

Muzırdır kıl firār andan ey dīdem

ṬARİḶATÜÑ YEDİNCİ MAḶĀMI

KİŞİ KENDİ ÖZİN BİLÜP MĀSİVĀDAN EL ÇEKMEK

Yedinci bilmekdir evvel özin

Şaqlamaķdır māşivādan gözin

Men 'arefe nefsehu didi Resūl

Feķad 'arefe Rabbehu didi Resūl

Bilenler özini bildi Hudāsın

Bilmeyen bulmaz haķıķat zīyāsın

---

¹⁹⁵ Metinde kelime önce "tūzaḥdan" şeklinde yazılmış daha sonra kelime üstünde düzeltme yapılmıştır.

Ŗol kiŖi kim bî-ħaberdir özünden

Lezzet almaz evliyānuñ sözünden

Fî ħulūbihim merazūn zümresi

Bî-başardır māsivā dil bestesi

Özini bilmeyenüñ fikri ‘alîl

İdrāk itmez Ĥākķını zihni kelîl

Ĥaķķı bilmek ister(i)señ bil özüñ

Ĥaķ saña senden yaķındır aĥ gözüñ

ṬARİĤATÜÑ SEKİZİNCİ MAĤĀMI TĀC-I EDEB Ü ĤIRĤA-İ AĤRET

Sekizincide ṭariĥat tĀcını

Vurub baŖa ĥıra nefsüñ ĥaçını

[8b]

Ĥırĥa-i uĥrāyı geye egnine

Ṭaĥa teslîm zîncirini boynuna

Sülūk ehline gerek tĀc-ı edeb

Var anı bir mürŖiddeden eyle ṭaleb

Ḳanā‘ at tācını vurgıl başuña

Ḥā’ın olma komşuña yoldaşuña

Ḳoymağıl ḳalbünde ḥubb-i māsivā¹⁹⁶

Olagör Ḥaḳdan gelene hem rızā

Zıkr-i Ḥaḳ it gice gündüz bī-şümār

Ki olasuñ dü cihānda baḥtiyār

Ehl-i Ḳur’ān ol ki olasuñ velī

Āḥret işin gör sivādan çek eli

Ḥubb-i dünyā her günāha oldı ser

Terk-i dünyā ḥüb ‘ ibādet ey püser

Gerçi olmaḳ isteriseñ Ḥaḳḳa yār

Gir erenler rāhına eyle ḳarār

ṬARİḲATÜŃ ṬOḲUZUNCİ MAḲĀMI EHL-İ NAŞİḤAT OLMAḲ

Ṭoḳuzuncı naşīḥat ehlī ola

Diñleyenler şoḥbetin lezzet bula

---

¹⁹⁶ Metinde “māsivā” şeklindedir.

İbtidā kendüsi tuta sözlerin

Ki çevire menāhīden yüzlerin

Enbiyānuñ izine toğrı gide

Müşkilātı Qur'an-ile hall ide

Nefsi için söylemeye hiç kelām

Nuṭṭ-ı Hāḫ pāk ola kendi ve's-selām

Şimdi çokdur bu zamānuñ uğrusı

Anlara bil bağlanılmaz toğrusı

Muḫiblik gösterir halka māl için

Nefsinüñ derdine düşmüş ol cünün

[9a]

Varma öyle kimselerüñ yanına

Uğrama ğaflet idüb ziyānına

Bilmediği bildiginden çok-durur

O bazārda gevher-i Hāḫ yok-durur

Boncuğı beñzetme durre ‘arif ol

Bahr-i ‘aşka gir güher-i Hakkı bul

ṬARİḲATÜŃ ONUNCI MAḲĀMI ‘AŞḲ (U) ŞEVḲ

MaḲāmuñ onuncısı ‘aşḲ-ı ilāh

Nefse uyma eyle var ‘aşkı penāh

Şol kişi kim ‘aşḲ-ile şevḲ bulmadı

ṬariḲat bābında kāmil olmadı

Sülūk ehline gerekdir ‘aşḲ (u) şevḲ

Bulmayan ‘aşkı bulamaz bunda zevk

Enbiyā çün ‘aşkı itdi iḳtibās

Buldı anlardan bu ‘aşkı nice nās

‘Aşkı bulmaḲ ister isen sen dağı

Tevḫide sa‘y it gice gündüz ağı

Cümle zikrũ efďali tevḫid didi

İ‘ timād it kim anı Ağmed didi

Tevhîd-ile hâşıl olur ‘aşk hemân

Ṭurmayub sa‘y eyle her gün her zamân

Zikre destûr virdi çün Allâh bize

Tevhîd itmek oldu farz boynumuza

Zikirsiz ‘aşk hâşıl olmaz ey cüvân

Vâşıl olmaz Hakkâ ‘aşkı olmayan

Var ise ‘aşk-ı mecâzî sende ger

Tebdîl it ‘aşk-ı hâkîkîye püser

Dir iseñ tebdîl nicedir ey yigit

Gir riyâzet¹⁹⁷ köşesine tevhîd it

[9b]

Bulmağ isterseñ eger kenz-i nihân

‘Aşk-ı hâkîkîye yâr ol ey cüvân

ṬARİḲAT-İ ‘ÂLİYYEDE YİGİRMİDÖRT FARZ-I ‘UNŞÛRA ḌARBİLE
ALTIŞAR OLDI. ALTISINA BÛNYÂD-I ṬARİḲAT DİRLER.

---

¹⁹⁷ Metinde “riyâzat” şeklindedir.

ALTISINA AḤKĀM-I ṬARĪḤAT DĪRLER. DAḤĪ ALTISINA ERKĀN-I
ṬARĪḤAT. DAḤĪ ALTISINA AŞL-I ṬARĪḤAT DĪRLER

Ṭarīkatüñ yigirmidört maḳāmı

Ögrenüb işle anı ḳıl ḳıyāmı

Yigirmidört maḳāmdan altı evvel

Oldı bünyād-ı ṭarīkat ḳıl ‘amel

Tevbedir altıdan evvelki meger

Tevbe ḳıl dön māsivādan ey püser

Naşūhuñ tevbesi gibi tevbe hem

Etmek oldı farz bize çün dem-be-dem

Bir kişi kim olmaya ger tevbe-kār

Fevāḥişdir fi‘li anuñ ḳıl firār

Tevbe ḳıl bed ḥuylarıña ey püser

Tevbe-kār ḳulların(ı) Mevlā sever

Kesme cürmüm çok deyü Ḥaḳdan ümīd

Tevbekār ḳullarına fazlı mezīd

Tevbe kıl firşandıñı fevt itme hem

Çoyma bugüni yarına dem bu dem

BÜNYĀD-I ȚARĪĶATÜÑ İKİNCİ MAĶĀMI

BİR MÜRŞİD-İ KĀMİLE ERİŞMEK

İkinci bir mürşid-i kâmil ere

İrüben yüz sürmeli ol servere

Mürşid kimdir söyleyem nişânını

Evvelâ ol bula 'ilmüñ kânını

[10a]

Țaşa gerçi eylese bir kez nazâr

Murâdı olsa anı altun ider

Düşüben izi şıra hem uyanı

Ĥâliş altun gibi sâf eyler anı

Dañi anda bed fi'(i)ller olmaya

Ĥırşa nefse hem Țamağa uymaya

Feşād hem koğ ile ğıybet olmaya

Pāk oluben ehl-i şehvet olmaya

K̄in kibr buğz (u) ḥasedden müberrā

Olmuş ise işte odur evliyā

Bu şifātlardan geçen insān olur

Ḳalbi anuñ toptolı ĩmān olur

Giç cāhilden mürşīd-i taḥkīk bul

Ḥaḳḳ-ile bātlı fark it 'ārif ol

Mürşīd deyü dāmenini tutdıġıñ

Ḥizmet idüb hem elini öpdıġıñ

Sünnet-i Peyğamberi terk itmeye

Ḳur'ānuñ emrinden ğayra gitmeye

Şimdi taḳlīd çoḳdur insān aldadır

Neylesün irşadı gözi maldadır

Mürşīd-i taḥkīk bulırsañ el yetür

Benide ḳoyma yanuñca al getür

BÜNYĀD-I ȚARĪȚATÜŃ ÜÇÜNCİ MAȚĀMI PĀK OLMAȚ

Üçinci pāk olmak ey cān-ı peder

Zāhir u bātin gerekdir muṭahhar

Sil vücūduñ beytini var eyle pāk

Țalmasuñ ḳalbūñ sarāyında eṣrāk

Buyurđı hem Țurʻānında ol Mecīd

Severem taṭhir ḳulı faẓlım mezīd

[10b]

Gel birāder pāk ideñüz öziñi

Sever HaȚ hem pāklığı aç göziñi

Muḳallidler dir ki pākđır özimiz

Ābdest ğusūl Ńu istemez yüzimiz

Bu söz ile çoȚlarını ḳandırır

Yalancıdır nicesin ṭolandırır

Zāhirin pāk eylemeyen cāhilūn

Bātinın pāk idebilmez ğāfilūn

Nazaruñ sözüñ lisānuñ pāk gerek

Zāhirüñ daḡi nihānuñ pāk gerek

Zāhirin pak eylemek hoşca āyın

Dindi eḡ-zāhiru ‘*unvānū’l-bāṭın*

BÜNYĀD-I ṬARĪḲATÜÑ DÖRDÜNCİ MAḲĀMI

ḲALB-İ SELĪM OLMAḲ

Selīmdir dördünci eyle gel idrāk

İt selīm ḡalbüñi kalmasuñ eşrāk

Sil öziñi olagör şāfī selīm

Görmeyesüñ çünki ‘azāb-ı elīm

Ḳalb-i selīm ister anda ze’l-Celāl

Menfa‘at eylemez emvāl u ‘ıyāl

Māl ‘ıyāl nef‘ eylemez didi Kerīm

İster anda ze’l-Celāl ḡalb-i selīm

Ḥubb-i dünyādan olagör şāfī ḡalb

Māsivāya meyl idüb olma kelb

BÜNYĀD-I ẒARĪḲATÜŅ BEŞİNCİ MAḲĀMI ʿUZLET EYLEMEK

Beşinci ʿuzletdir ʿuzlet eyle hem

Ḥaḳḳa ḳaç ḥaḳḳ-ı zamāndan ey didem

Şerr-i münkerden ḳarār it ey ʿazīz

Şerʿ -i şerīfde ḳarār it ey ʿazīz

[11a]

Kūşe-i vaḥdete gir eyle ṭāʿ at

Ṭurma cenk it nefis-ile var her şāʿ at

Ḥaḳḳa git ḳarışma ḥaḳḳuñ işine

Düşme şaḳın māsivānuñ peşine

Ḥaḳḳa muḥibb olmayana olma yār

Varma meclīslerine eyle firār

Eyle ḥalvet kūşe-i pinhāna gir

Tevḥīd ile ḥaḳḳa-i ʿirfāna gir

Eyle ikşār-ı zikr mevṭī sen hemīn

Ki olasuñ ḥubb-i dūnyādan emīn

Ḥubb-i dünyā her günāha oldı baş

Virme firşand eyle anuñla şavaş

Terk-i dünyā her ʿibādetüñ başıdır

Terk idenüñ enbiyā yoldaşdır

Olma lâkin terk-i kesb-i ḥelāl

Nefse kifāf miqdārında yok vebāl

Kesb-i māl it eyleme kesb-i vebāl

Çekmeyesüñ tā kim uḥrāda melāl

BÜNYĀD-I ṬARĪḲATÜÑ ALTINCI MAḲĀMI ḲANĀʿATDİR¹⁹⁸

Altıdan altıncı maḲām ey gözüm

Ḳanāʿatdır Ḳanāʿat it ṭut sözüm

Ḳanāʿat bir ḥazine bulmaz fenā

Bul anı kim ol-ʿacīb(i) ṭol ḡnāʿ

Rızq-ı maḲsūma Ḳanāʿat eyle hem

İtmez iseñ kem ʿayārsuñ sözüñ semm

---

¹⁹⁸ Metinde geçtiği yerlerde “ḡanāʿat” şeklinde geçmekle birlikte “Ḳanāʿat” yazmak tercih edilmiştir.

Ĝayrılarıñ rızķına dikme gözün

Ķanā' at nūriyle 7olsuñ özüñ

Ķanā' atsizlik idenler noldılar

Her birisi nice belā buldılar

[11b]

'Avāmuñ dürlü ħ'ānından ey āĥī

Ehl-i sülük çöregi yegdir daĥi

Şol kişide kim 7anā' at olmaya

Dünyā vü aĥretde rāĥat olmaya

Ĥudā her ne virdi ise yi bugün

Ki ölüm vardır gice gündüz düşün

Bu zamānlarda eliñ öpdigiñ

Ĥizmet idüb peşi şıra 7opdıgıñ

Ķanā' at ehli ise serverdür ol

Ķanā' ati yo7 ise ebterdir ol

Qıl amađ-kāruñ fi' ālinden azer

Māluñdan oymaz Şağın seni yudar

DAĞI AĐKĀM-I ARİĞAT ALTIDIR ALTIDAN EVVELKİ MA' RİFETDİR

arīđatüñ altıdır ađkāmı hem

Ma' rifetdir ibtidā mađāmı hem

Gelberü sen ma' rifetden al aber

Đađkı bilmez ma' rifetsiz bī-başar

Đađkı görmek diler iseñ bī-riyā

Ma' ārif 'ilmini kesb it dā'imā

Her eŐyā(y)ı ma' rifetdür bildiren

Ma' rifetdür ulı Đađđa irdiren

Ma' rifetsiz kişi bilmez özini

A' mā almıŐ ađmamıŐdır gözini

Ma' rifet-i alb āŐıl it ey peder

Ma' rifetsiz yabāniden ıl azer

Ma' rifet kesb etmek ister(sen) āyā

Zikr-i Yezdāna devām it dā'imā

Şıgıñub Haq Te'ālādan himmet al

Ƙorqma Ƙardāş tevĥidüñ baħrine dal

[12a]

Ʀoĝar ŧems-i ma' rifet tevĥid-ile

Eyle ŧurma sen anı te'kid-ile

Haq-ile bāṭılı bilmekse merām

Ma' rifet kesb eyle ŧurma kıl devām

AĤKĀM-I ṬARİĤATÜÑ İKİNCİ MAĤĀMI MERD OLMAĤ

İkinci merd olmaĤ bu yolda hemān

Nefse firşand virme merd ol ey cüvān

Nefs-i dīv firşand arar ejder gibi

Virme firşand davran aña er gibi

Merd olan Ehlu'llāh olur ĝam yimez

Nuṭq-ı Haqqa dir belī hem lā dimez

‘Avrat olma dünyāya merd ol aḥī

Ḥazer kı1 kim siḥir azgundur daḥi

Merd olanlar bindi nefsiñ üstüne

Ḥaḳīkat seyfini aldı destine

Dünyāya ḳapıldılar nāmerd olan

Naḳşına aldandılar mişl-i zenān

Merd ol ey cān merdānlıḳ bir ḥoş maḳām

Merd olanlar buldı Ḥaḳḳı ve’s-selām

AḤKĀM-I ṬARĪḲATÜŃ ÜÇÜNCİ MAḲĀMI ḤAḲḲA YAḲINLIḲ

Ḥudāya yaḳınlıḳ üçünci maḳām

Yaḳınlıḳ kesb eyle ḤaḳḲa subḥ u şām

ḤaḲḲa yaḳınlıḳ ararsañ ey püser

Nefs (ü) şeyṫān şerlerinden kı1 ḥazer

Māsivānuñ naḳşına aldanma geḫ

İzinden Peyḡamberüñ ayrılma ḥiḫ

Aña uyan kāmīlūñ ardınca git

Cehliyetden kıl ferāgat ey yigit

[12b]

Ehl-i ‘ilmūñ meclisine kıl kıyām

Ṭaḥaṣṣul eyle ‘ilm-i nef‘ subḥ u şām

‘İlm-i nef‘ bir toĝru yoldur var aña

Ḥaḳka yaqınlık ḥāşıl ola saña

AḤKĀM-I ṬARĪḲATÜÑ DÖRDÜNCİ MAḲĀMINA ŞİDḲ DİRLER

Hem maḲām-ı şiddīḳ dördünci maḲām

Şıdḳ-ile gir o meydāna kıl kıyām

Buyurılıbdur *en-necāt fi’ş-şıdḳ*¹⁹⁹

Baḥr-i zikre şıdḳ-ile olĝıl ĝarīḳ

Şıdḳa yār ol ey birāder Ḥaḳḳı bul

Nef(i)siñ hevālarına olma ḳul

Eyle ihlāş şıdḳı Ḥaḳdan kıl talep

Şıdḳ-ile buldı bulanlar Ḥaḳḳı hep

---

¹⁹⁹ Metinde “şiddīḳ” şeklinde yazılmıştır.

Şıdk-ile kıl evliyā hizmetini

Ki alasuñ anlaruñ himmetini

Hağ u bātil beynini fark idegör

Toğruca tarīk-i Hağğa gidegör

Hağkı hağ bil bātilı bātil hemān

Hağğa uy bātil²⁰⁰ı terk it ey cüvān

Qur'an emrin kim tutarsa ey aḡi

Ehl-i Hağdır uy aña sen daḡi

AḤKĀM-I ṬARĪQATÜÑ BEŞİNCİ MAḤĀMI TEFEKKÜR

Tefekkür oldı beşinci maḡāmı

Fikr it aşluñ ḡalbiñe vir niḡāmı

Bil aşluñ şırrını Hağkı bilesüñ

Şayḡāl-ı fikr-ile ḡalbüñ silesiñ

Ġāfil olma baḡr-i fikre dalagör

Fikr-ile maḡşüdiña yol bulagör

---

²⁰⁰ Metinde “bāḡil” şeklindedir.

[13a]

Şol kişi kim olmaz ise fikre yâr

Sözleri anuñ olupdur kem ‘ayâr

Fikr-ile buldı nizâmı bu kâ’inât

Fikr-ile hem hâll olur her müşkilât

Her ‘ibâdet evvelinde ey cüvân

Tefekkür eylemek elzem bir zamân

Ma‘ârif kesb idemez fikri ‘alîl

Fikirsiz kimselerüñ re’yi qalîl

Fikr itme dünya(y)ı fikr it âhreti

Ki bulasüñ Hâk katında ‘izzeti

AHKÂM-I TARİKATÜÑ ALTINCI MAKÂMI TEVEKKÜL

Altıncı oldu tevekkül bil hemîn

İnnallâhe yuhibbü’l mütevekkilîn

Umuruñda tevekkül it Hudâya

Hâk muhabbet eyler öyle gedâya

Hem-rāh ol terk itme ism-i Raḥmānı

Görmeyesüñ umuruñda ziyānı

Tevekkül it toğru yola baş adem

Eyle ikṣār zıkr-i Ḥaı dem-be-dem

Tevekkül it Ḥaa bağla Őıduñı

İtme ta' cıl ol virir hem rızıñı

Ḥızmetinde lâkin eyleme kesel

Ḥızmet için virmiş Ḥa ayakla el

Virdi iz'ân Te'âla'llāh uluna

Tâ ki gitsüñ anuñ ile yoluna

Yetevekkel 'ala'llāh dir ur'ân

Tevekkül eyleyiñ Ḥaa her zamân

Cāhil ü Őeytāna itme tevekkül

Olmayasuñ ki cihānda tezelliil

[13b]

Hayırsızuñ eline virme boyunu

Ya'ni ışmarlama ırda ıoyunu

DAĞI ERKĀN-I ĐARIĐAT ALTIDIR ALTIDAN EVVELKI 'İLİM

Bu erkān-ı đariđat altı daği

Altıdan evvelki 'ilimdir [āđi]²⁰¹

Gidenler hep 'ilm-ile Đađđa gider

Đađđil²⁰² eyle đurma 'ilmi ey püser

Sa'y it 'ilmi đađđil eyle 'ālim ol

Eyle 'amel 'ilmüñe hem Đađđı bul

Oldı 'ilim sālike hem özge yār

Enbiyādan ıaldı bize yādigār

*Uğlubul 'ilm velev kāne bi's-đin*²⁰³

Buyurubdur ol Resül-i Đađđ mübīn

---

²⁰¹ Kafiye-vezin uyumu düşünüldü.

²⁰² Metinde "tađađđul" olarak geçmekle birlikte anlam itibariyle "tađđil" daha uygundur.

²⁰³ Müstensih "velev kāne bi's-đin" olması gereken ifadede vezin gereği değişiklik yapmıştır.

Ṭaleb idüñ 'ilmi her nerde ise
Çünkü 'ilmi kesb itmek farz herkese

'Ālim olan enbiyānuñ vārisi
Böyle dimiş enbiyālaruñ hāşı

Ḥudānuñ sırrına mir'atdır 'ilim
Vişāl-i pakine qarındir 'ilim

Enbiyānuñ tācı devleti 'ilim
Evliyānuñ qalb (u) kuvveti 'ilim

Ta'zīm eyle ehl-i 'ilme ey püser
Cehle yaqın olma andan kıl hāzer

Şey 'üñ adına yine şey' didiler
Velākin cahile lā-şey' didiler

Gice gündüz turma çalış ey cüvān
Ma'ārif 'ilmini kesb eyle hemān

Oqu 'ilm-i hāliñ olasuñ 'aziz
'İlme 'āmil olan 'ālimdir her kez

[14a]

‘Ālim iseñ ‘ilme mağrūr eyleme

Ümmī iseñ ‘ālime kem söyleme

ERKĀN-I ṬARĪQATÜŃ İKİNCİ MAḲĀMI ḤİLM

Altıdan ikinci ḥilmdir oğul

Ḥilm-ile söyle daḥi olma füzül

Çün gerek sālike ḥilm her zamān

Hem bu yolda serdür ehl-i ḥilm olan

Ehl-i ḥilmüñ ḳalb evi bünyād olur

Hem daḥi şāyeste-i irşād olur

‘Āḳıbet üstād olur ehl-i ḥilm

Ḥilm-ile kesb olunur her bir ‘ilm

Ḥilmi olmayan kişi ḥayvan-durur

Bī-başardur şanma ki insan-durur

Ḥilmi olmayan kişiye ḥırş ṭolar

Ḥırş u şehvet ḥilm-ile ḳalbden çıkar

Ḥilm-ile olur edā şavm (u) şalāt

Ḥilme yār ol birāder bul necāt

ERKĀN-I ṬARĪḲATÜŃ ÜÇÜNCİ MAḲĀMI ŞABRDIR

Şabrdır altıdan üçüncü maḲām

Şabrdır çün ‘ilmüñ başı ey hümām

Eş-şabru miḫtāḫu’l-ferec dendi çün

Şabra yār ol ey püser olma cünün

İste‘inū bi’ş-şabri ve’ş-şalāt

Şabr-ile maḲbül olur her bir tā‘at

İnnallāhe yuḫibbü’ş-şābirīn

Şabr idicileri sever Ḥaḳ hemīn

Var cihānda nice yüzbiñ şākirīn

MaḲbül andan fuḳarā-(y)ı şābirīn

[14b]

Şākirīnden şābirīn kırk yıl evvel

Girer imiş cennete gel kııl ‘amel

Şabr idenler urdı devlet t̄acını

Şabr-ile buldılar derd ' il̄acını

Şabr eyle kim ş̄uret-i Raḥm̄an budur

Emrine bil baḡla kim sulṭān budur

Daḡi derd u belāya şabr eyle gel

Ezā ile cefāya şabr eyle gel

El-belāu mü 'ekkelün bi'l-enbiyā

Enbiyāya mü 'ekkel oldu belā

Evliyālara daḡi emşāline

Ḥaḡ belā iḥsān ider öz yārine

Ḳahr içinde gizlidir luṭfi anuñ

Taḡşīl it rızāsını Müste' ānuñ

Şabra yol bulmaḡ dilerseñ ey cüvān

Vir şalavāt ol Resūle her zamān

Vir şalavât şabırı Haqdan kıl taleb

Şabr-ile maksûda irdi erler hep

ERKÂN-I TARIQATÜŃ DÖRDÜNCİ MAQÂMI RIZÂ-İ İLÂH

Rızâdır dördünci maqâm gel işit

Çıkma rızâ yollarından ey yigit

Tahşîl it var Hâlıkun²⁰⁴ rızâsını

Çul gerek râzî ide Hudâsını

Rızâsı olmayan yire ayağun

Başma şağın tut sözime kulağun

Al abdest hem oqu Çur'an kıl namâz

Çıl tevâzu^c yalvar hem eyle niyâz

Hem revâ-fiz²⁰⁵ olma ol ehl-i kitâb

Emrin tutub nehyinden kıl ictinâb

---

²⁰⁴ Metinde “hâlık” olarak geçmekle birlikte anlamı uygun düşmediği için anlama uygun okunmuştur.

²⁰⁵ Metinde “revâ-fiz” şeklindedir. Şia mezhebinde ifrata kaçan kola mensup kimseler için kullanılmıştır.

[15a]

Rızā-yı H̄aḳ ḳande ise ey aḥī

Bul anı hem taḥṣīl eyle sen daḥi

Ḥudānuñ virdigi rızḳa rāzi²⁰⁶ ol

Ġayrınuñ rızḳına göz dikme oġul

Rızā-yı Bārīden cüdā olma hiç

Nefs (u) şeyṭān rızāsına bakma geç

Taḥṣīl-i rızā-yı H̄aḳ ise merām

Ayrılma hiç şeri^c atden ve's-selām

ERKĀN-I ṬARĪḲATÜÑ BEŞİNCİ MAḲĀMI AHLĀḲ-I ḤAMĪDE

Beşinci aḥlāk-ı ḥamīde hemān

Eyle ḥamīd ḥulḳuñı gel her zamān

Aḥlāk-ı fāsideden eyle ḥazer

Olmayasuñ dü-cihānda der-be-der

Ger olursa her kimüñ ḥulḳı ḥamīd

Raḥmet-i H̄aḳdan bulur faẓl-ı mezīd

---

²⁰⁶ Metinde "rızā" şeklindedir. Anlam açısından doğru şekliyle yazılmıştır.

Olmaz ise hulkı hamid kişinün

Nedametdir 'âkıbeti işinün

Hulkı hamid(d)ir Resülün ey ahî

Sülük it ol mülküñe var sen daği

Ol Resülün meslegine it duhul

Ki olasuñ ümmetinden ey oğul

Dide-i şefkat-ile bağ herkese

Eyleme zulm (u) haqâret bir kese

İ' tikâd it Qur'âna kııl 'ameli

Mâsivânuñ fitnesinden çek eli

Kimsenün vurma suçunu yüzine

Ehl-i hâl ol git nebîler izine

Olmağ isterseñ eger hulkı hamid

Gice gündüz zıkr-i Haqqı kııl mezid

[15b]

ERKĀN-I ʾTARĪḲATÜŅ ALTINCI MAḲĀMI İHLĀŞ

Ḥaḳ sever iḥlāş iden ḳullarını

İdüb iḥlāş sür Ḥaḳḳuñ yollarını

Ḳalbüñ içre gel ḥulūşuñ eyle pāk

Çün ḥulūş-ile açılır çeşm-i idrāk

Al abdest iḥlāş ile hem ḳıl namāz

Eyle iḥlāş-ile Mevlāya niyāz

Olmayınca dilde iḥlāş ey oḒul

‘İbādāt u tā‘at hem olmaz ḳabūl

Ger dilerseñ olasuñ ehl-i cinān

Her umuruñda ḥulūş eyle cüvān

Māsivāya virme dil olma ḥariş

Ki ola ḳalbüñ evi şāf u ḥāliş

Ḥulūş-ı pāk isteriseñ dā‘imā

Riyādan şirk-i ḥafīden ol cüdā

İştigāl it zıkr-i Hakkā gün-be-gün

Ki olasuñ hāliş hem şāfī derūn

Hubb-i sivā²⁰⁷dan arıt albūñ evin

almasuñ buġz (u) ased (ü) kibr (ü) kīn

ıl hulūs-ile tā' at bul vaħdeti

Özüñden def' eyle fi'l-i şehveti

Ġarāz u ġıybet ü bühtāndan geç

Nefs (ü) şeytān şerlerine uyma hiç

Ki olasuñ dürr-i meknūn gibi pāk

Açıla albūñ evinde çeşm-i idrāk

ut ur'ānuñ ihlāş-ile emrini

ıl tamām Şer' -i şerīf ta' zīmīni

[16a]

Emr-i şer' a ılmaz iseñ inıyād

İhlāşıñ şahih degül itme 'inād

---

²⁰⁷ Metinde "sivā" şeklindedir.

Tahşil-i rızā-yı Hāk ise merām
Ayrılma hiç şerī' atden ve's-selām

AŞL-I TARİKAT DAHİ ALTIDIR ALTIDAN EVVELKİ HAYRDIR

Aşl-ı tarikatdir altısı dahi
Altıdan evvelki hayrdır ahi

İşle hayr olagör şerden uzak
Nefs (u) şeytân igvâların(ı) bırak

Hayr olan maşlahata eyle şürü'
Ki ide kalbüne nür-ı Hakk tulü'

Gösterür Hakk hayr (u) şer yollarını
Hayra teklif eyler hem kullarını

Hayra şarf it akl (u) fikr (ü) cismüni
Bakmasun şerre yum (da) geç çeşmüni

Olursa kerih kiş(i) hayrü'l-' amel
Meziddir fazlı melâikden ezel

Ḥayırlı ol ḥayrı işle şerri at

Ḥayr-ile bulur terakḳi nice zāt

Ādemde var terakḳi melekde yok

Ehl-i terakḳi velī bu yerde çok

Budur ḥayr olan maşlahat-ı evvel

Ḳur'ānuñ emrini tut itme kesel

Emr-i Ḥaḳḳı tutmaz iseñ yüri var

Ġāfil olma başıña şerler yağar

İder iseñ bir ḥayr bunda eger

İtme şübhe on virir Ḥaḳḳ ser-be-ser

Ḥayr-ı Ḥaḳdan ḳıl taleb etme kesel

Gerekdir insan olana ḥayr-ı 'amel

[16b]

AŞL-I ṬARİḲATÜÑ İKİNCİ MAḲĀMI ZİKRDİR

Zıkr-i Ḥaḳ oldu ikinci maḲāmı

Ḳalb-ile ḳıl aña her dem devāmı

Beni çok zıkr idüñ didi Hâk bize

Zıkr-i Hâkķı itmek farz boynumuza

Zıkr-ile ‘aşķ hâşıl olur kıl devâm

‘Uzlet idüb zıkre şa‘y eyle müdâm

Cümle zıkrüñ efđali tevĥîd didi

Ĝâfil olma bu sözi Aĥmed didi

Eyle tevĥîd bî-‘aded leyl ü nehâr

Ki olasuñ vaşl-ı Hâkķda ber-ķarâr

Huzûr yok ħalbimde dime ey yigit

Çün gerek zıkr-i lisân sözüm işit

İt lisân-ile devâm zıkre hemân

Eyle ihlâşuñı gelür zıkr-i cenân

Cümle zıkrüñ efđali tevĥîddir hem

Zıkr-i tevĥîd ile ħurma dem-be-dem

Anı tekrâr idegelür ‘aşķ (u) cezb

Nûr-ı Hudâ ile tolar beyt-i ħalb

Gelür ol cezbeden soñra ey püser

Anuñ bil göñlüne ‘ irfān ser-be-ser

Ṭoğar ҡalb-i şemse ‘ aşq (bil) ey aḥī

Görir her eşyāda Ḥallākı daḥi

Bir icāzet ḥāşı(dır) şeyḥ-i cihān

Bulursañ ger yüri destür al hemān

Bulamazsañ gerçi şeyḥ-i muḥakḳak

Kāfīdir Ƙur’ānda ol nuṭq-ı Ḥaḳ

Virdi Ƙur’ān-ile destür zikre çün

Zikre meşgūl ol birāder gün-be-gün

[17a]

Şems-i tābān gibi ‘ irfān-ı zikr-ile

Ṭoğar ҡalbe çünki ey cān zikr-ile

Kāhil olma ḥāb-ı ğafletden uyan

Ƙıl namāzı oḳu Ƙur’ān Ḥaḳqa ṭayan

Beş vakitte eyleme aşıla kesel
Namâzsız olmaz kabûl hiç bir 'amel

Şer' a ta' zîm itmeyenüñ ey ahi
Tâ' ati olmaz kabûl dündur dahi

Şer' a uy eyle 'ibâdet ey hümâm
Şer' -ile her maşlahat olur tamam

İt istiğfâr günde yüz def' a hemîn
Ki olasuñ nefis-i şeytândan emîn

Tevbe ile tevbekâr kullarını
Haq sever hem gösterir yollarını

Geç sivâdan Haqqa döndür yüziñi
Nûr-ı tevhid-ile taldur öziñi

Zikri abdestsiz de etmek bî-gümân
Câ'iz imiş tırma eyle her zaman

Abdestsiz itmekden abdestli evlâ
Abdestli abdestsiz zikr it dâ'ima

Hudāya vaşlını kılanlar taleb

Zikre iştiğāl-ile buldılar hep

AŞL-I ȚARİȚATÜÑ ÜÇÜNCİ MAȚĀMI

ARZULARUÑ TERKİN ȚILMAȚDIR

Altıdan üçinci oldu ey aḥī

Nefsüñ arzusını terk etmek daḥi

Țurb-ı Ḥaḥḥa vāşıl olmaḥsa merām

Virme nefsüñ istegini ey hümām

‘Aḥl (u) fikr (ü) şabr ḥilme yoldaş ol

Terk it nefsüñ arzusını Ḥaḥḥı bul

[17b]

Dünyaya cife dimişdir ol Nebi

İrtikāb itme aña gurāb gibi

Oldılar er nefis arzusın terk iden

Nakşına bu dünyanuñ aldanma sen

Ruḥuñ arzusını bul ʃur oğul

Zıkr it ʃ aşk u sıdık-ile Mevlāyı bul

AŞL-I ʃARİKATÜÑ DÖRDÜNCİ MAKĀMI TERK-İ HEVĀDIR

Oldı dördinci dağı terk-i hevā

Fenāya itme heves ʃün bī-vefā

Nefsüñ hevālarına uyma gider

Peşımanlıkdır nihāyet ey püser

Geç mecāziden ḥakīkī ʃ aşk(1) bul

Şöhretüñ hevāların terk it oğul

Terk-i hevā olmağ isterseñ eger

Kāmilān meclisine var ey püser

Cāhilān meclisine olma yağın

Anlara beñzetme kendiñi şağın

ʃaşra başma şerī ʃ atden bir kadem

Ki hevālar gide dilden ey dedem

Gice k̄āim ḡündüzlerin şāim ol

İştigāl it z̄ikre olmağıl fuz̄l

Hevā-y(1) nefsi terk it ol H̄aḡḡa yār

Ki açıla çeşmüñe bāb-1 dīdār

AŞL-I ṬARĪḲATÜÑ BEŞİNCİ MAḲĀMI ḤAVF U RECĀ

Altıdan oldı beşinci ḡavf-1 H̄aḡ

Gice ḡündüz ḡorḡusın çek muḡaḡḡaḡ

Ḳorḡ Ḥudādan ḡorḡmayan nādāndan hem

Olma yār fi'line anuñ ey dīdem

[18a]

Ḥudādan ḡavf itmeyen nādān kişi

Olma teslīm saña ider kem işi

Ḥavf nedir kim diñle anı söyleyem

Anuñ bir miḡdārın ta'rif eyleyem

İtse bir kişi Ḥudādan ḡavf eger

Emrin t̄utub nehyinden ḡaçar gider

Ḳur'ānda kim ne ki vardır evāmir

Ṭutar anı ḳılmaz emre muḡāyir

Ehl-i tevāzu' dan olur ol kişi

Yaḳıřur şer' -i řerīfe her işi

Men 'arefe' ilmini oḳur seğer

Ḳırř-ı şehvet buḡz (u) şasedden geçer

Kızbi küfri kin ü kibri terk ider

Koḡ u ḡıybetden geçer Ḳaḳḳa gider

Nefsine zor gelen fi' li ḡayrıya

Eyleyüben 'āřī olmaz Tañrıya

Görir her eřyāda Ḳaḳḳı ḡavf ider

Ḳavf-ı Ḳaḳdan dem-be-dem ḳalbi titrer

Gice gündüz zıkr ider Mevlāsını

Terk ider ol nefsinüñ hevāsını

' Alāmeti böyle ḡavf-ı Ḳudānuñ

Naḳřına dil virmez bu māsivānuñ

AŞL-I TARIKATÜN ALTINCI MAKAMI 'AŞK (U) ŞEVK

Altıncı şevk oldı ey cān-ı peder

Çünkü şevk olmaz dilde dīn gider

Olmaz ise bir gönülde 'aşk u şevk

Bulamaz a' mālinden ol aşla zevk

Şevk (u) 'aşkı zevki olmayan kişi

Maķām-ı süflīde kalmaktadır işi

[18b]

Şol kişi kim şevk-i Hakkı bulmamış

Zevki yok vicdānīn er(i) olmamış

Artı özün māsivādan şevk tola

Hakk-ile bātılın beyni fark ola

'Aşk (u) şevki bulmak isterseñ eger

Zikr-i Yezdāna devam it ey püser

Tariķatün yigirmidört maķāmı

Muğayir mi şer'a hiçbir kelāmı

Şerî' at hem ʃarîkat hem ma' rifet

Ayrı degil birbirinden yek-cihet²⁰⁸

Zâhirinde dördür ismi anlaruñ

Haqıkatde yekdir cismi anlaruñ

Tahşil²⁰⁹-i rızâ-yı Haq ise merâm

Ayrıлма hiç şerî' atden ve's-selâm

BÂB-I MA' RİFETÜÑ ON MAĞÂMI VARDIR

EVVELKİ PÂK OLMAĞ

Dört kapudan ma' rifetüñ ey ağı

On mağâm var anı diñle dağı

Birinci pāk olmağ ey cān-ı peder

Sil vücūd(ı) eyleğil pāk ser-be-ser

Hubb-i dünya(y)ı çıkar qalbüñden at

Gec nefisden kim olasuñ ' ayn-i zāt

---

²⁰⁸ Metinde "yek-cihāt" şeklinde geçmektedir.

²⁰⁹ Metinde "taħaşşul" olarak geçmekle birlikte anlam itibariyle "taħşil" daha uygundur.

Zāhirüñ hem evvel pāk olmak gerek

Tevbe suyu ile yunmalı yürek

Bāṭınuñ ‘aynidir zāhir etme şekk

Çün evvel zāhiri pāk etmek gerek

Ta‘zīm it Şer‘-i şerīf i kııl namāz

Hem ḥulūş-ı pāk-ile eyle niyāz

Ġusl eyle hem kiriñi nār eyleme

Āyet var ḥaqqında inkār eyleme

[19a]

Ev lâmestümü’n-nisāen didi Ḥaḡ

Felem tecidū māen didi Ḥaḡ

Feteyemmemū şa‘iden ṭayyibā

Böyle fermān eyleyübdür ol Ḥudā

Abdestüñ daḡı ḥaqqında var āyet

Oḡu var *izā ḡumtüm ile’s-şalāt*

Şerî' ate ta' zîm eyle ibtidâ

Şerî' atsiz Hâkka olmaz iktidâ

MA' RİFETÜ'N İKİNCİ MA'ĀMI TEVĀZU' VE LU'ṬF U KEREM

İkinci eyle tevāzu' ol türāb

Ki olasuñ bu ma'āmda kām-yāb

Ḳorḳ Ḥudādan tevāzu' eyle ḳula

Tevāzu' suz gidemez sâlik yola

İnnallāhe yuḥibbū'l mütevāzī' in²¹⁰

Buyurubdur Ḳur'ânında Hâḳ hemîn

Hâḳ tevāzu' eyleyen ḳulın sever

Gökde melekler daḫi anı öger

Tevāzu' it olma gel ehl-i ğurūr

Ġurūr ehl(i) olan Hâḳdan oldı dūr

İtdi istikbār ' Azāzil noldı gör

Sürilüb dergāh-ı Hâḳdan oldı dūr

---

²¹⁰ Metinde "müteveḍḍi' in" şeklinde yazılmıştır.

Buldı Ādem tevāzu‘ la Ḥaqqā yol

Tevāzu‘ it raḥmet iste Ḥaqqı bul

Ḥudānuñ raḥmetin bulmaḡsa merām

İt tevāzu‘ emr-i Ḥaqqā kıl kıyām

Men ‘arefe sırrın oḡu it devām

Ehl-i kerem ehl-i luḡ ol müdām

MA‘RİFETÜÑ ÜÇÜNCİ MAḠĀMI MENĀHİDEN PERHİZ OLMAḠ

[19b]

Üçünci perhiz olubdur bu maḡām

Perhiz olub söyleme küfr-i kelām

Eyle perhiz menāhiden ey cüvān

Ki bulasuñ maḡşüdiñi nā-gehān

Lisānuñ(ı) ol küfrden perhiz it

Kizb-ile ġıybeti terk it söz işit

Dil ile kimse(y)i incitme aḡı

Selāmet ḡıfz-ı lisāndadır daḡı

Eliñi ŧunma ħarāma perhīz it
Aldanma naqş-1 cihāna ey yigit

Baqma nehy olanlara kıl ictināb
Ki olasuñ dü cihānda kām-yāb

Beliñi daħi zinālardan ŧaқın
Ki olasuñ nār-1 tuzaħdan²¹¹ emīn

Ayağıñı başma egri yollara
Uy git rāh-1 Ĥaққа giden қullara

Eyle perhīz ziyādesiz fi‘llere
Uyma nāmus bilmeyen cāhillere

Çoқ yemekden çoқ uyumaқdan daħi
Diñle sözüm perhīz eyle ey aħi

Çoқ yemekden olur emrāzuñ ħāşıl
Ṭabībūñ tenbihidir olma ħāfil

---

²¹¹ Metinde kelimenin üstünde “tuşahdan-tuzaħdan” şeklinde yazımı da mevcuttur.

Halâyıkdan vahşet eyle Hakkı var

Ki bilesiñ kimdir ağıyarıla yār

Riyāzet eyle ğnā' at ehli ol

Perhiz it hep a' zalaruñ Hakkı bul

BĀB-I MA' RİFETÜŃ DÖRDÜNCİ MAĶĀMI ŐABRDIR

Şabrdır dördünci maĶām ey cüvān

Şabr eyle her cefāya her zemān

[20a]

İnnallāhe yuĥibbü'ş-őābirin

Şabr idicileri sever Hakk hemin

Ehl-i őābir ol birāder dā'ima

Hırsa nefse uyma anlar bī-vefā

Düşme nefsuñ arzusına kāmil ol

Şabra yār ol ki bulasuñ Hakkı yol

Hoş maĶāmdır bu maĶām şabr eyle gel

Őanā' at kıl fakre çün cümleden al

Rızk-ı maḫsūma ḫanā' at eyle hem
Ḥariş olma ḫamuḡdan gec ey dedem

Gice gündüz şabrı Ḥaḫdan ḫıl ḫaleb
Şabrıla irdi erenler Ḥaḫḫa hep

MA' RİFETÜŃ BEŞİNCİ MAḤĀMI EDEBDİR

Ma' rifetden oldu beşinci edeb²¹²
Edeb ehlinden ol gel çekme ta' ab

Buyurılıbdur *el-ḫayāü mine 'l-îmān*
Edeb îmandan nişandır ey cüvān

Edeb bir tâcdır ki nūr-ı Ḥudādan
Ānı vuran ḫurtulur her belādan

Edeb tâcın vur başına ey yigit
Her nereyi isteriseñ yüri git

Ḥaḫḫa maḫbūl olmaḫ isterseñ hemîn
Bil edebiñ edebsiz olma şaḫın

---

²¹² Metinde "ādab" şeklinde yazılmıştır.

Edebiñ hārici²¹³ şoĥbet söyleme

Ĥalk içinde işiñ müşkil eyleme

Oturub alkdıca daĥi ol edīb

Olmayasuñ ki hiçbir yerde ġarīb

Ĥin-i ĥābda daĥi ehl-i edīb ol

Ki bulasuñ ĥoşca ma‘ nālara yol

[20b]

Ehl-i edīb olanuñ ‘ alāmeti

ullu ider arturr ‘ ibādeti

Şeri‘ atden taşra başmaz ayağın

‘ İbādetsiz geürmez seĥer āğın

ahāretsiz ġusülsüz hem bir adem

orar Ĥadan yere başmaz ol ādem

uldan edeb idüb Ĥadan itmemek

İder iseñ zā’ il olur hep emek

---

²¹³ Metinde “ādebiñ hārici” şeklinde yazılmıştır.

Ehl-i edeb ol edebli baş yere

Ta' zîm eyle sünnet-i Peyğambere

Gözle dâ'im ol Resûlüñ edebin

Cân (u) dilden sev Һasebin nesebin

Ehl-i edeb ol edeble Һizmet it

Aşla ayrılma edebden ey yigit

Ulemāya aşdikāya Һürmet it

Edeb üzere anda hem Һizmet it

Arzuñ Һaққа vāşıl olmaқsa eger

Edeb tācın vur başıña ey püser

MA' RİFETÜÑ ALTINCI MAҚĀMI SEĖĀVET

Oldı altıncı maқāmi seĖāvet

SeĖāvet ol olma Һaққа 'adāvet

'İlm-ile 'āmil olandan al ögüt

SeĖāvet yolların ögren sözün tut

Ṭā' am yedir yetim ve esirlere
Daḥi miskin gedaya hem pirlere

Ve külü ve 'şrabü velā tüsrifü
Buyurır Qur'ānda Haḫ ey bahtlu

Yiyünüz içünüz israf itmeniz
Dü cihanda ki olasunuz 'aziz

[21a]

Bi-gayr-i Haḫ israf itmeñ malınız
Ki nihayet hoş ola ahvaliñüz

İhsāna lāyık olan sā'illere
Şer' a ta'zīm eyleyen kāmillere

İt taşadduḫ vüs'atiñ kadar anlara
Ḥudānuñ rāhına giden cānlara

Ḳapuña gelen sā'ili şavma boş
Rızā'en lillāh anı sen eyle hoş

Kim ki yıkâr fakr olanuñ göñlüni

Hağ kılını keser anuñ boynunu

Ey birâder olma ğam-nâk rızık için

Rızık-ı maşsûma kana' at eyle çün

Herkesiñ Hağ tağsim etmiş rızkını

'Ârif olan bozmaz andan şıdķını

Seğâvet üzere ol sen dâ'imâ

Herkesiñ rızkını virendir Hudâ

Muğâlif eyleme şer' a ey cüvân

Şerî' at yollarını gözle hemân

MA' RİFETÜÑ YEDİNCİ MAĞÂMI 'İLMDİR

'İlimdir yedincisi iş bu mağâm

Tevâzu' it ehl-i 'ilme kıl kıyâm

Ehl-i 'ilmüñ kıymetini başta tut

Hiżmetin it dâmenin öp al öğüt

Ṭurma ṭaḥṣil eyle ʿilmi kıl ʿamel

Ḳulluḡunda Tañrınıñ itme kesel

ʿİlm-i zāhir ile ḳalma ey cüvān

ʿİlm-i ledünden de kesb it sen hemān

ʿİlm-i ledün kesb itmek ise merām

İṣtiḡāl it zıkr-i Ḥaḳḳa ey hümām

[21b]

MAʿRİFETÜÑ SEKİZİNCİ MAḲĀMI FAḲR-ḤĀL OLMAḲDIR

Faḳr-ḥāl olmaḳ sekizinci aḫī

Gir faḳrlar rāhına çıḳma daḫi

El faḳr faḫri buyurdı ol Resūl

Ve bihi efteḫiru buyurdı ol Resūl

Cümleden hem faḳrı maḳbūl gördi ol

Niceler faḳr-ile Ḥaḳḳa buldı yol

Ḥudā her ne virir ise çok u az

Edā eyle şükrini hem ḳıl niyāz

Cem' -i dīnār eylemekden kıl hāzer

Kifāfuñ fazlası nārdır ey püser

Kıl kanā' at hem Hāḫḫuñ virdigine

Faḫri iḥsān eyler ol sevdigine

Faḫrıñı itme şikāyet ğayrıya

Ol şikāyet eyü gelmez Tañrıya

Ġayre baḫma rızkı kıl Hāḫdan taleb

Hāḫ ider (ol) saña biñ dürlü sebeb

İt müsebbib rızkı kesb it yi yedir

Evliyālar meslegi işte budur

Şaḫm terk itme gel kesb-i helāli

Kefāfuñ mikdārıñıñ yoḫ vebāli

Heb nebīler eliniñ emegini

Yir yemezdi ḫāriciñ yemegini

Şübheli ḫelva yimekten ey cüvān

Sālike bir ḫurı çörek yeg hemān

ıl anā' at vur fakrlar tācını

oyurır Hā acını muhtācını

Faır ol ger aniyā iseñ daı

Varlı itme kimseye almaz aı

[22a]

Faırlar rengine boyanma gerek

Hı'āb-ı gāfletlerden uyanma gerek

Far-ile ul tız irer Mevlāsına

Düşmez anlar māsivā sevdāsına

Hāa ülfet itmek isterseñ eger

Rāh-ı fara girüben ıkma püser

MA' RİFETÜÑ OUZINCI MAĀMI MA' RİFET TAŞİL ETMEKDİR

OUZINCI ma' rifetdür taşıl it

Ma' rifetsiz gezme şaın ey yigit

Ma' rifetle 'icād oldu cümle halk

Ma' rifetsiz itmedi kimseyi Hā

Ma' rifetle raqş²¹⁴ ider çarh-ı felek

Ma' rifet birledir ins ü cin melek

Zî-rûhuñ var cümlesinde ma' rifet

Ma' rifetle eyler ülfet ünsiyet

Ma' rifetle yürürler uçarlar hem

Menfa' ati muzırrı seçerler hem

Tagda şahrada gezerler birazlar

Hem zararlu nebâdatdan yemezler

Herkes kendü cinsini bilür gezer

İşâretle söyleşür ma' nâ süzer

Zâhirinde âdemüñ bildigini

Bildirirler hem ider itdigini

Lîk yoq ticârete vüs' atleri

Ne bulursa yir budur 'âdetleri

---

²¹⁴ Metinde "raqş" şeklinde geçmekle birlikte metin üzerinde düzeltme yapılmıştır.

Ma' rifet-i cüz'î dirler aña çün

Ma' rifet-i küllî bulmayan cünün

Ma' rifet-i küllî bil âdemdedür

Âdem olan başka bir 'âlemeddür

[22b]

Ba' zı insân var ki mişl-i nebîdir

Ba' zı insân nice hayvân gibidir

Cümlemize ma' rifet viridi Hudâ

Kıymetini bilmeyüb düşdük cüdâ

Münezzehdir bahânelerden de Haq

Bizdedir cümle kuşur hem muhaqqak

Mâsivânuñ naqşına inanmışuz

Anuñ için ma' rifetsüz qalmışuz

Yoqsa ma' rifetle idik cümlemizi

Nefse uyub ızlâl itdük biz bizi

Aşlā yok bahānemiz Tañrımıza

‘ Aql u fikr ü ma‘ rifet virde bize

Şāhib-i ma‘ rifet üstādlar bize

Gönderüb gösterdi irşādlar bize

Nedir aşlı ma‘ rifetüñ diñle söz

Herkes özin bilmek imiş ey ‘ aziz

Ma‘ rifet kesb itmeyenler n’oldılar

Ḥaqqı bātil bātılı ḥaḳ şandılar

Ma‘ rifeti bulmaḳ isterseñ eger

Şerī‘ ate ta‘ zīm eyle ey püser

Gice gündüz tevḥīd eyle kııl namāz

‘ İbādetler naḳşını ḳalbüñe yaz

Ṭoḡar şems-i ma‘ rifet tevḥīd-ile

Ḳalbiñ içre çün anı te’kīd-ile

Var mı sende ma‘ rifet Şıdḳī gedā

Ki ide te’sir kelāmuñ bī-riyā

Ma' rifetsiz kimse olmaz bahtiyar

Ma' rifetüñ baħrine dal yüri var

MA' RİFETÜÑ ONUNCI MAĖĀMI ÖZİN BİLMEKDİR

[23a]

Onuncı bilmekdir özin ey cüvān

Özin bilmek Ėaħķķı bilmekdir hemān

Men 'arefe nefsehu didi Resül

Feħad 'arefe Rabbehu didi Resül

Bilenler özini Ėaħķķı bildiler

Ƨoėru rāhdan bilmeyen yañıldılar

Öziñe zor gelen fi'l-i Ėayrıya

İşleyüben düşmān olma Tañrıya

Sen seni bil 'ālemi özüñce bil

Olursuñ bilmez iseñ Ėor u zelīl

A' lā olmağ isteriseñ söz işit

Şerī' ate ta' zīm eyle ey yigit

ıl namāzı it itā' at Tañrıya

Māsivādan el çek uyma ğayrıya

ur 'ān-ile hem Resūlüñ sözünü

utanlar fark eylemişdir özünü

Budur özü bilenenlerüñ nişānı

udādan ğavf eyer itmez ziyānı

Muzır ziyān kimde varsa ey püser

Bilmemişdir özü andan ıl ğazer

Kimde kim yokdurise ğalka ziyān

Özü bilmişdir ol itme ğümān

Bunda özü bilmeyenler nā-ğehān

Bī-başardır yevm-i maḥşerde hemān

aqqı bilmek iseriseñ ey cüvān

Özüni bil tevḥid eyle her zamān

BĀB-I HAQĪKATÜŃ DAĪI ON MAQĀMI VARDIR

EVVELKĪ TOPRAQ OLMAQDIR

On maqām vardır haqĪkatde daĪi

Topraq olmaqdır evvelki ey aĪi

[23b]

Atamızıñ aşlı topraqdır ezel

Topraq olmaq ne güzeldir ne güzel

Aşlı pāk olmazsa topraquñ eger

Görmez idi makbūl anı (ol) meger

Halk itdi hem Ādemi topraqdan Haq

Varlığında virdi aña muhaqqaq

Hādım itdi āteşi şuyı yeli

Sulţān oldu anlara ol sevgüli

Esmā-ı küllī(y)i öğretti aña

Meleklerle secde emr itdi aña

İdindi anı melekler secde-gāh

Qalb-i Ādemdeyim didi çünkü İlāh

İtdi *istikbār* ‘Azāzīl didi lā

‘İlmine mağrūran ol itdi *ebā*

Velekad kerremnā benī Ādeme

Anlamadı ‘Āzāzīl düşdi ğama

İtdi *istikbār* ‘Azāzīl kaçdı ol

‘İlm-i a‘mālin görüb itdi ‘udūl

Eylemedi emr-i Hāḡḡa inḡıyād

Ṭaḡındı la‘net ṭavḡını ol ‘inād

Sen de İblīs gibi olma ta ‘inād

Emr-i Hāḡ her ne ise ḡıl inḡıyād

Mıḡl-i Ādem šimdi Ḳur‘ān-ı mecīd

Secde ḡıl kim bulasuñ faḡlı mezīd

Oḡu Ḳur‘ān emrini ṭut ey pūser

Ṭutmaz iseñ šeyāṭıdensūñ meger

Emrini tut nehyinden eyle firār

Tā olasuñ rāh-ı Hakkda ber-ķarār

Şavm-ile hem hacc zekāt Ķur'āndadır

Tevhīd-i Hakk şehādet-i Ķur'āndadır

[24a]

Ķur'ānında Hakk namāzı söyledi

İki yüz āyet-ile emr eyledi

Ķıl namāzı İblīse hem uyma sen

İki yüz kez emr-i Hakkı şayma sen

Şaydı emr-i Hakkı şeytān n'oldı gör

Sürilüb dergāh-ı Hakkdan oldı dūr

İt tevāzu' Ķıl namāzı ey oğul

Mü'minüñ mirācı namāz dir Resül

Öyle Ķıl kim Hudāya maķbūl ola

Çünkü ruhuñ anda lezzetler bula

Haḡa dönüp ḡāke sür yüzleriñi

Ḳana ġarḡ it her seḡer gözleriñi

Şem‘ u riyādan eyle ḡalbi pāk

Ki olasuñ bāb-ı Haḡda sen de ḡāk

Ḥırş-ı nefsiñ geḡ hevāsından oġul

Ḥāk oluben ‘ind-i Haḡda maḡbūl ol

Tā turāb olmaḡ dilerseñ sen eger

Gir ḡariḡ-i müstaḡime ey püser

Māsivānuñ fitnesinden çek eli

Ḳıl taḡammül her cefāya ol velī

Pāk ider murdārı çün düşdükde ḡāk

Sende murdārını nefsiñ eyle pāk

Serkeş olma ey birāder ḡāke in

Ḥutma ḡalbūñde ḡasedle kibr ü kīn

Olmaḡ isterseñ birāder feyz-yāb

Ḥırş (u) şehvetden geḡüben ol türāb

HAĶĪĶATÜŃ İKİNCİ MAĶĀMI

CÜMLE MAĦLŪĶATI ĦOŞ GÖRMEKDİR

İkinci Ħoş görmek her bir milleti

İşte budur evliyālar sünneti

[24b]

Kimse'î Ħor görme gel ey birāder

ĦaĶ güzel Ħalkı güzel hep ser-ā-ser

Tā ki 'abeş nesne Ħalk itmedi ĦaĶ

Her birinüñ Ħikmeti var(dır) muĦaĶĶaĶ

Yedi Ķat gök daĦi anlarda olan

Levh ü Ķalem 'arş u kürs-ile māh-tābān

Beyt-i ma' mur u melek daĦi felek

Her birinüñ işi var hem gerek

Yedi Ķat yiri daĦi andaki olan

Virilmiş her eşyāya bir kār heman

Yok-durur bir beyhüde şey' ya ahî

Her birinde var nice hikmet daği

On sekiz biñ dürlü 'âlem halkı hep

Çulluk iderler çamusı bā-edeb

Kelb ü hınzır hem anuñ emşâlini

Halk iden Hallâk bilür ahvâlini

Halk itmekde hem 'azâb-ı tûzahı

Var-durur hikmet-i Hallâk yâ ahî

Kâfir-ile şeytânı itmekde halk

Var meşâlih bilür hikmetini Haç

İ' tirâz itme Hudānuñ işine

'Aklı irmez kimsenüñ cünbüşine

Didi *Lâ yüs'elü 'ammā yef'al* Haç

Kendü işin kendi bilür muhaççak

Biz gerek kim idelim çulluk aña

Daği peygamberlerine iktidâ

Her ne ise boynumuza farz olan
İşleyelim bî-kıyl u kâl biz hemân

Cennet-ile hem cehennem yolların
Gösterüben âgâh itdi kulların

[25a]

Hakka maqbûl olmak isterseñ ayâ
Kur'ânunñ emrine eyle iktidâ

Aña uyan kâmilün ardınca git
Mâsivâya uyma cânım söz işit

Çok-durur bilmezsün yollar uğrusı
Şer'-i Aḥmed her yollarunñ toğrusı

Yitmiş üç fırka ola ümmet didi
Ġâfil olma bu sözi Aḥmed didi

Yitmiş ikisi ola ehl-i nîrân
Hemen bir fırka ola ehl-i cinân

Ehl-i beytim Nūḥ gemisi gibidir

Anı diyen ol Ḥaḳḳuñ Ḥabībidir

Ṭoḡru yol anlarda didi ol Resūl

Sefine-i necāt anlardır oḡul

Uy aña uyanlara sür git yolu

Ki olasuñ dü-cihanda baḥtlu

Ümmet iseñ ta' zīm eyle sünnete

Ki Resūlden emānetdir ümmete

Ehl-i Beyt hem biri Ḳur'andır didi

Aña uyan ehl-i cinandır didi

Ehl-i Ḳur'ān Ehlu'llāhdır didi hem

'Ākil ol ayrılma andan ey dedem

Şıdkīyā gel ta' zīm eyle anlara

Şer' a uyub beş vaḳtin kılanlara

Ehl-i Beyt Ḳur'āndan hiç ayrılmadı

Ki ayrılan o gürūh şayılmadı

Maqbûl-ı Hâk olmak isterseñ eger

Ayrılma hiç şeri' atden ey püser

HAQİKATÜÑ ÜÇÜNCİ MAQÂMI RİZÂDIR

[25b]

Maqâmuñ oldı üçüncisi rızâ

Çıkma rızâ maqâmından ey gedâ

Gitme nefsüñ yollarına bî-vefâ

Rızâ-yı Mevlây(1) gözet dâ'ımâ

Râzı ol her ne gelür(se) Bârîden

Oldur hem (her) dertlere dermân iden

Qıl qanâ' at faqrıña hem ol rızâ

Rızq-ı ğayra göz diküb olma fenâ

Gözle rızâsını hem Peygamberüñ

Baş izine tüt sözin ol Serverüñ

İctinâb eyle haramdan yi helâl

Ya' nî raızı ola senden ze'l-Celâl

Rızāsız yerlere başma ayāğūñ

Bī-vefā sözlere tütma ulağūñ

Taḥṣīl-i rızā-yı Ḥa ise merām

Ayrılma hi ṣerī' atden ve's-selām

ḤAIATŪÑ DÖRDŪNCİ MAAMI EMİN (OLMA)

Emīn olma oldu dördünci maām

Emīn ol gel ur'āna uy ey hümām

Her ne emr itdi ise Ḥudā Teāla

Eyle imān cān (u) dilden bā-ṣafā

Ve hāze'l-beledi'l emīn didi Ḥa

Ol beled alb-i ādemdir muḥaa

Sen de Ādem neslisūñ ey baḥtiyār

Emīn it albūñ evin(i) bul dīdār

Sarāy-ı albūñde oymağıl eṣrāk

Riyā hem buğz (u) ḥasedden eyle pāk

HAQİKATÜN BEŞİNCİ MAKÂMI MAKBÛL-İ HAQ OLMAKDIR

[26a]

Beşinci maqbûl-ı Haq olmak ayâ

Maqbûl-i Haq olmak isterseñ beyâ

İktidâ it ey püser Peygambere

Ṭut sözün sür yüzün ol Servere

Şer‘ a ta‘ zîm eyle cânım kııl namâz

Kııl teveccüh Ka‘ beye eyle niyâz

Cismüñi pāk eyle hem qalbüñi şâf

Tevbe kııl Haq suçını kıılsıñ mu‘ âf

Dilün ikrâr qalbün inkâr olmasuñ

Maqşüduñ Haq olsun ağıâr olmasuñ

Eyle pür-nür zâhir ü bâtınuñı

Cehl-i murdârdan ħalâş it cânıñı

Taqlîd(i) terk eyle ehl-i taḥkîk ol

Zıkr it ‘ aşk u şıdık-ile Mevlâyı bul

HAQİKATÜÑ ALTINCI MAQĀMI MUĞABBET-İ HAQ

Muğabbetdir Haqqa altıncı maqām

Ėubbnı terk it sivānuñ ey hümām

Evliyāya enbiyāya muğabbet

İtmekdir it ol Ėudāya muğabbet

Enbiyāya uy uyan kāmillere

Muğabbet it ‘ilmiyle ‘āmillere

Ėudānuñ sevdiklerin sende sev

Mülk-i āᖓretde yapagör özge ev

Anlaruñ ᖓalbi degil Haqdan cüdā

Seveni anları sever ol Ėudā

Ėudānuñ ᖓayrısıdır ᖓol ‘Azāzıl

Kibr idüben olmadı Haqqa nā’il

Daᖓı a‘vānı anuñ kim ᖓande var

Haqdan ayrı cümlesi hep ehl-i nār

[26b]

Emr-i Hakkdan kim kılsa ictināb

Bil ki Hakkıñ ğayrısıdır ol kilāb

Hakkı bil bātıldan ayrıl ey püser

Hakkı sev bātıldan eyle gel hāzer

HAĶĪĶATÜÑ YEDİNCİ MAĶĀMI ŞABRDİR

Şabrdır yedincisi bu maĶāmuñ

MaĶāmıdır şabır ehl-i selāmuñ

Şābir ol hırsıñ hevālarından geç

Dendi *Eş-şabru miftāhu'l ferec*²¹⁵

Gel ey Şıdkī sende şabruñ yolını

Bulki sever Hakk şabırlı kulumı

Hilmiñ 'ilmüñ yok daĶi şabruñ Ķalīl

Olmamışsuñ 'aĶla yār faĶrüñ 'alīl

---

²¹⁵ Es sabru miftahul ferec: Sabır, başarının anahtarıdır.

Söylersin bahş-i şabırdan halka çok

Velâkin zerresi şabruñ sende yok

Şabr-ile gir yola idüñ vaħdeti

İtmez idüñ nefsüñe hiç minneti

Şabra yâr (ol) faķrıña kıl kanâ‘at

Ki bulasuñ dü-cihânda selâmet

HAĖİĖATÜÑ SEKİZİNCİ MAĞÂMI SETR

Oldı setr sekizinci maķâm

Ehline var eyle anuñ kıyâm

Gördiğün ‘ayıbları örtmek gerek

Evliyâlar yolına gitmek gerek

Maķâm-ı setr didiler çün aña

Velîdir ehl-i setr kıl iķtidâ

Söylemez her gördigini evliyâ

Olmadıķça ânlar emr-i Ėudâ

[27a]

Bu maḳām bir hoşca maḳām ehil ol

Setr eyle gördiğini bul Haḳḳa yol

Görme ğayruñ ‘ ayıbın kendiñi gör

Tāc-ı settārı birāder başa vur

HAḲĪḲATÜÑ TOḲUZUNCİ MAḲĀMI ŞÜKRDÜR

Oldı şükür toḲuzuncı maḳāmı

Şükürsiz hiç geçürme gel eyyāmı

İns ü cinne cümle ḫalka muḫaḳḳāk

Bir nefesde iki rāḫat viridi Haḳ

Ya‘ nī kim bir nefes ḫulḳumdan çıkar

Bir girerken bir çıkarken rāḫat var

Anuñ için bir nefesde ey oğul

İki kez şükr eylemek vardır uşul

Ḳudā her ne virirse ey aḫī

Ḳıl ḳanā‘ at şükrin edā it daḫi

Çün bize ihsân olanuñ fî-sebîl
Şükür te'mîn eylemek mümkün degil

Gice gündüz turmayub şükr eyle sen
Hudânuñ ni' metlerin fikr eyle sen

Çün gerek hem bizlere şükürleyen
Açılur anuñ ile bâb-ı cinân

Virdi cism hem kuvvet (ü) kudret bize
El ayak göz cümlesi ni' met bize

Ekl (ü) şürb mesken (ü) melbûs (u) 'ıyâl
'İzz (ü) hürmet daği evlâd-ile mâl

'Aql u fikr virdi Hâk hem cümlesin
İdemeyüz şükürinüñ biz zerresin

Gâfil olma ni' met-i Hâkķı düşün
'Âdet-i şükre devâm it gün-be-gün

[27b]

‘Ādet-i şükr itmek isterseñ eger

Emr-i Hakkı tut nehyinden kıl hazer

HAĀİĀATIÑ ONUNCI MAĀAMI MÜŞĀHEDE

Müşāhede²¹⁶ oldu onuncı tamām

MaĀam-ı enbiyā oldu bu maĀām

Velīler hem bu meslege gitdiler

Vaşl-ı Hakkā cānı teslīm itdiler

Açdı Haq çün qalblerinde özge göz

Gösterdi ‘ayne’l-yāķin ānlara yüz

Nūr-ı Haq gör kim tecellī eyledi

Çün Mūsā anı temennī eyledi

İtdi ‘urūc mi‘rāca Muşafā

Gördi ten göziyle Hakkı bā-şafā

İzlerinden anlaruñ olma cüdā

Ki tecelli eylesüñ saña Hudā

---

²¹⁶ Metinde “müşāhīde” şeklindedir.

Ve nahnu ekrabü ileyhi min habli'l verid

Hak saña senden yakındır ey mürid

Geç sivādan ehl-i müşāhede ol

Ki göresün zāt-ı Hakkı bā-uşul

Eyle tevhid olagör mest-i müdām

Söyleme dünyā için aşla kelām

‘Āşık olan nām u nişāndan geçer

Terk-i dünyā oluben cāndan geçer

İstemez ol bu fenānuñ zīnetin

Arzu kılmaz behiştün hem ni‘metin

Degüldür cennet için tā‘atleri

Rızā’en lillāhdır ‘ibādetleri

Anlaruñ kalbinde yok hem havf-ı nār

Çünkü anlarda Hudānuñ havfı var

[28a]

Lā ḥavfün ‘aleyhim ve lāhüm yahzenün

Ḥavf-ı nârdan aşla olmazlar ḥüzün

Müşâhede ehl(i) ânlar şubḥ u şâm

Lezzet-i ‘aşk-ile olmuşlar müdâm

Şer‘ -i şerîf le olur her işleri

Yok-durur dünya için teşvîşleri

Mi‘râc itmişler namâzı bî-riyâ

Ol sebep Ḥaqqı görürler bâ-safâ

Eş-şalâtü mi‘râcü’l-mü’min didi

Çün bu sözi Resûl-i Emîn didi

Şerî‘ atden taşra aşla bir kadem

Başmayuben zıkr iderler dem-be-dem

Maqbûl-i Ḥaqq işte ânlar oldılar

Mesti lâ-ya‘ kılmakâmın buldılar

Taḥṣīl-i rızā-yı Ḥaḳ ise merām
Ayrılma hiç şerī' atden ve's-selām

Ki derc itdüm bu altmışdört maḳāmı
Ḥudā 'avniyle yazmışam kelāmı

Dilerem senden ey Perverdigārım
Ola yoldaşlara bir yādigārım

Şıdḳiyā sen alduñ ise 'ibreti
Tevḥīd eyle şalma elden ğayreti

Şıgınuben Ḥaḳḳa yazduñ nice pend
İtmedi te'sīr saña ey derd-mend

Men'aref nuḳkundan irşād olmaduñ
Bilmeduñ zātını bünyād olmaduñ

Nice bir bu ğaflet-ile der-be-der
Söylenen pendüñden yok sende eşer

Hidāyet iste Ḥudādan şubḫ (u) şām
İtme ḳulluḳda tekāsül ḳıl devām

[28b]

Gice gündüz zikre eyle iştiğāl

Çalmasıñ ħubb-i sivādan hiç ħayāl

Tevbe kııl dil virme bed fi' illere

Ki kelāmuñ te'şir itsün illere

Bu fenānuñ fitnesinden kııl ħazer

Hevā-yı nefsiñi terk it ser-be-ser

Gir riyāzet ħānesine perhiz ol

Şubĥ (u) şām eyle 'ibādet Ĥaĥķı bul

Bul(mak) isterseñ cinān içre maķām

Āĥiret sultānına gönder selām

Başlayalım yine nazma şevķ-ile

Diñlesüñ ihvānımız hem şıdķ-ile

İbtidā pendim sañadır Şıdķiyā

Sülūk it Şer' -i şerife bī-riyā

Şıdķ-ile gönder Muħammede selām

Ki kılasuñ ‘avn-ile nazmı temām

Āline aşhābına enşārına

Biñ selām ezvācına hem yārına

Açdı bir yol ümmet için āşikār

Ki Şer‘-i şerīfi koydı yādigār

Biz gerek kim idelim aña kıyām

Ṭotalım fermānını hem ber-devām

Zātı pākdir sözi şādıķdır hemīn

Gönderildi *Raħmete’n-lil ‘ālemīn*

Cebrāil kim getürdi Hāķdan selām

‘Urūc itdi mi‘rāca Faħrū’l-enām

Getürdi Hāķdan bize şavm (u) şalāt

Kelām-ı vaħdāniyyet hacc u zekāt

Tebliġ itdi anı ümmetlerine

Bizi ġarķ eyledi ni‘metlerine

[29a]

Dağı ur ʻān-ile tekrār eyledi

Mü ʻmin-i kāmiller ikrār eyledi

Ve enteşimü ħayrun leküm buyurdı

Şehr-i Ramādāne ʻllezī uyurdı

Ve *ħacceʻl-beyt* didi ur ʻānda dağı

Taşadduğ it cān u gönülden ey ağı

Ve eğimü ʻş-şalāt ve ātü ʻz-zekāt

Buyurdı ħađđında iki yüz āyet

İki yüz kez emr itdi çün namāzı

Namāz ile abül ider niyāzı

Biz gerek kim idelim anı edā

Şerʻ -i şerīf taʻ zīmīni bī-riyā

Eʻş-şalātü ʻimādü ʻd-dīn dir Resül

Namāz dinüñ direğidir ey oğul

Şalâtı terk eyleyenlerdir küffâr

Yüzleri kıra olur yerleri nâr

Şer' a ta' zîm itmeyen mülhîd-i dÛn

Yahudiler merkebidir var düşün

Çün Resûlden yâdigârdır bu namâz

Dîn içinde âşikârdır bu namâz

Ehl-i îmân olmak isterseñ eger

Qıl namâzı tut orucu ey püser

Var ise kudretüñ hacc eyle dañi

Mâl u emlaküñ zekâtın vir añi

Dem-be-dem eyle şehâdet Hakkâ gel

Qulluğında eyleme aşla kesel

Taşîl-i rızâ-yı Hakk ise merâm

Ayrılma hiç şeri' atden ve's-selâm

Gel bu pende tut kulağüñ ey püser

Nefs (u) şeytân şerlerinden qıl hâzer

[29b]

Oķu Çur'ān ta' zīm it Peyġambere

Ħaķķa yol bul uyuben ol servere

Tevhīd ile ħ'āb-ı ġafletden uyan

Āşikār ola saña genc-i nihān

İstiġfār it ġünde yūz kez ey oġul

Bōyle emr eyledi sūnnet ol Resūl

'Aşķ-ile hem-dem olub eyle niyāz

Beş vaķitde olma kāhil ķıl namāz

Virme dil bu māsivāya bī-vefā

Bozma şıdķuñ tevbe-kār ol dāimā

Ġusul abdestsiz ŧahāretsiz yire

Başmayub it iķtidā Peyġambere

Şer' a ta' zīm-ile zıkr it dem-be-dem

Zıkr-i Ħaķ evlā-yı a' māl ey dedem

Her seherler eyle efgān u ānīn

Ki olasuñ nar-ı tūzaħdan emīn

Haħka git ħalk-ı zemāndan ʿuzlet it

Tekye-i ŧerʿ a girüben ħalvet it

Men ʿarefesrārına tūt gel ħulaħ

ŧerʿ -i ŧerīf den taŧra baŧma ayak

Saña lāyık görmedigiñ ħayrıya

Eyleyüben ʿāŧī olma Tañrıya

Kendiñi bil kendiñe gel ŧıdķıyā

Haħķı kendiñde ara olma cüdā

Kiŧi özin bilmek imiŧ pür-hüner

Özin bilmek Haħķı bilmekmiŧ meger

Haħka ħul olmaħ isterseñ temām

Ayrılma hiç ŧerīʿ atden ve's-selām

Tūt ħulaġuñ diñle bu pendi daħı

Çıħma izinden Resülüñ ey aħı

[30a]

Ġül-yabānī gezer arada çok

Düşme anuñ izine şebātı yok

Şūret-i ādemde gezer nice ğül

Sīreti şeytān aña uyma oĝul

Ġül yabānī olan taĝda gezer

Kim ki uyarsa aña yoldan tezer

Azdıruben çok hayālīler atladır

Göz ağardır yüregini çatladır

Ezan sūnnet itmedikce ol azān

Degil mümkün ĝāyib olmaz azdırān

Şer' a ta' zīmden kaçır yabānī ğül

Ta' zīm it şer' a kaçır anı oĝul

Mişli anuñ hem benī Ādemde çok

Şerī' at-i Aḥmede ta' zīmi yok

Şerî' atden nicelerin kâpdırır

Yañlış fetvâ ile sözler uydırır

Nice ğâfil aña aldanmış gider

Sihr-i azğun anları meshûr ider

Ger izinde iseñ ey yigit

Dön şerî' at yollarına ta' zîm it

Uyma ğûla âġû katar aşña

Alma şaşın ol belâyı başña

Gösterir ol şûret-i Hâkdan şıfat

Azdırır yoldan seni şeytân sîret

Şerî' ati inkâr itdirir saña

Āġûları soñra yutdurur saña

Şerî' atsiz tarîkatden dem urar

Tarîkatsiz ma' rifetden dem urar

Hâkikatüñ sırrından bilmez haber

İşle ki bâtıldır anuñ bî-başar

[30b]

Fenā ender ḥalḳa düzmüş bir ʔolab

Cīfeye meyl eylemiş mişli kilāb

Şıdkīyā besmele ile gir yola

Ḥaḳḳa sığın işlerüñ āsān ola

Şūret-i ādemde ḳullar çok gezer

Şerlerinden ānlaruñ eyle ḥaz̄er

Bulmaḳ isterseñ selāmet ey hümām

Ayrılma hiç şerī^c atden ve's-selām

İste ey dil ^cavn-i Ḥaḳdan bir eşer

Ḥavādişinden²¹⁷ zamānuñ vir ḥaber

Baḥr-i ^caşḳa dalūben eyle güzār

Dürr (ü) gevherden alūben ḳur bāzār

Ḥālını ḥalḳ-ı zamānuñ söyle sen

Nice ḡāfilleri iḳāz eyle sen

---

²¹⁷ Metinde “Ḥavādiş” şeklindedir.

Bir gürüh almış veliler sözünü

Ol şıfatla gösterir hem yüzünü

Kendi şeytân lîk velîlik şatar

Evliyānuñ sözüne hîle kıatar

Fetvā-yı Peyğamberi yañlış yazar

Nice halk uymuş aña yoldan azar

Sözleri dıbsız külek anuñ megüş

Söz-ile ölçer döger anbārı boş

Okıamaz Kıur'ânı bilmez hiçesin

Bir ucı yok sūka şalmış nicesin

Evliyālar kisvesine girmiş ol

Aldadır halkı anuñla ol 'udül

Öpdürür halka elini pür-riyā

Fetvāsı yañlış daği Hıkdan cüdā

Söylemez Şer‘-i şerîf den halka hiç

İblîsîñ a‘ vânidir piç oğlı piç

[31a]

Çoğ-durur bu arada a‘ vâni hem

Uyma andan ictinâb it ey dedem

Hicv ider ‘ âlimlere taş atdırır

Halkuñ aşına ağular kıatdırır

Kur‘ânuñ Peyğamberüñ sözün atar

Bü’l-‘ aceb kim İblîsüñ sözün tutar

Tutma sözün binâ-yı dînüñ yıkar

Soñra şeytân gibi karşıña çıkar

Çahçahadur kârı anuñ dem-be-dem

‘ İbâdet ehlini eyler hiçv ü zemm

‘ Âdeti şurbü’l-ğamir²¹⁸ olmuş dili

Kim ‘ ayârdır sözleri şanma velî

---

²¹⁸ Metinde “şurbü’l-ğamir” olarak geçmektedir.

Ṭurmayub ehl-i şalâtı taşladır

Ebu Ceh(i)l işlegüni işledir

Söylemez Şer^c -i şerîf den bir eşer

Söyleyenüñ daği dilini keser

Didi Resûl anlara çün mâr-ı kân

İşte budur bir gürüh div-i zamân

Yemrukûne mine 'l-İslâm buyurdu

Kemâ yemrikû sözlerini duyurdu

Es-sehmü mine 'r-remiyyete didi ol

Ṭoğru söyler sözlerini ol Resûl

Şîretler toptolı şirk ü gümân

Şûretine baksañ anlar müslümân

Ellerinde Ḳur'ân okurlar anı

Ṭutmazlar Hâkdan gelen o fermânı

İnmez Ḳur'ân boğazından aşşağı

Anlar olmuş Yahudiler eşegi

Oķ yayından ıktığı gibi bilmiş ol

ıkar anlardan ĩmān didi Resūl

[31b]

Yitmiş üç fırķa ola ümmet didi

Ĝāfil olma bu sözi Aķmed didi

Yitmiş ikisi ola hem ehl-i nār

Hemān bir fırķā ola ehl-i dīdār

Ol Resūlden soñra görki ey aķī

Nice firaķ oldu bu ümmet daķi

Āl-i Resūle çok cefālar itdiler

Müslümanlık ‘ahdini unutdılar

Şad hezarān la‘net olsun anlara

Ehl-i Beyte ķasd iden Mervānlara

Kim ki tutmaz ħürmetini Ķur’ anuñ

Mervānı oldur işte bu zamānuñ

İtâ' at kı1 Şıdkıyâ Kur'âna gel

Ṭut orucı kı1 namâz itme kesel

Şol ḥadıṣüñ ma' nâsın ṭuyduñ ise

Ol Resûlüñ sözine uyduñ ise

Şerî' atsız kimselere olma yâr

Varma meclislerine eyle firâr

Bulmağ isterseñ şefâ' at-i ' izâm

Ayrılma hiç şerî' atden ve's-selâm

Diñle cânım söyleyem bir pend saña

Götürir ol pend seni Ḥağdan yaña

Gerçi îmân eyledüñse Aḥmede

Nuṭkıñı ṭut ta' zîm eyle ey dede

Lîk çokdur şuretâ divânesi

Emrini ṭutmağ-durur nişânesi

Her seherler ḥ'âb-ı ğafletden uyan

Raḥmet iste bâb-ı Raḥmâna dayan

Abdest al albũn evini eyle h̄as

Ki olasuñ n̄ar-ı t̄uzahdan h̄al̄as

[32a]

ıl Őal̄atı vaqt-i seher(de) āh̄i

Evk̄at-ı h̄amsede a'ım ol dai

Z̄ikr-i H̄aa iŐtiĝāl it her seher

 AŞ u Şevk̄den ire albũne eşer

Öyle z̄ikr it mest-i hayr̄an olasuñ

Ki tar̄i-i H̄aa vuşlat bulasuñ

Cümle z̄ikrũn efd̄ali tevħ̄id-i H̄a

Şa'yi ıl aña olasuñ müsteħ̄a

Tevbe ıl albũn evini eyle Őāf

H̄a H̄ād̄idir cürmiñi eyler mu'āf

orma cürmüm o deyü kesme üm̄id

Tevbe-kār kullarına fazlı mez̄id

Sāhirdir bu dūn-ı dünyā ey pūser

Naqşına aldanma anuñ kıl hāzer

Bir şebātı yoq hayāle olma yār

Dağı ehlinden anuñ eyle firār

O kim mağmūr görünür olur Һarāb

Mevt irişür cümlesi *Küntü türāb*

Bir büyük arq günde biñ insan yudar

Ğayrı Һaқdan kimse қalmaz hep gider

Şavdı atañ hem anañ nevbetini

Һāzır ol gözler ecel firşandını

Bir gün ola ki feriştah başña

Gele cānuñ almaq içün qarşuña

Şolar beñzüñ anı görseñ gül gibi

Bedenüñden dereler aқar seyl gibi

Қаçarlar rūh çıkıcaқ ođluñ kızuñ

Görmezsüñ yumıur gider gözüñ

İrmeden vaqt-i ecel bir çäre gör
Görmez iseñ çäre bunda anda zor

[32b]

Ed-dünyâ mezre' atün fi'l-âhîret

Buyurmuşdur ol mefhâr-ı kâinât

Eker iseñ işbu yirde her ne ger
Anı uhrâda biçersün ey püser

Ehl-i Hâk ol hubb-i sivâyı bırak
Azıguñ yanuçca al yollar ırak

İtme hased kimseye olma 'udül
Kibr (ü) kîni şehveti terk it oğul

İtme koğ u gıybetini kimsenün
Ki şıfâtıñ tebdîl olmaya senün

Men'arefe sırrına eyle nazar

Sen seni bil bed fi'lden kıl hâzer

Saña lâyıķ olmayanı ğayrıya

İtme cânım ‘ âşî oluñ Tañrıya

Eş-şalâtü ‘imādü’d-dîn dir Resûl

Şerî‘at-i Aħmede eyle duħûl

Şerî‘at-i Aħmede kem söyleme

Ĥudānuñ dostlarına buĝz eyleme

Ķıl namāzı olasuñ ehl-i yemîn

Günde yüz kez eyle istiĝfār hemîn

Tevbe-kār ķullarını Mevlā sever

Derd-i zenbe tevbedir dermān meger

Vir şalâtı günde on kez her şabāħ

Ki bulasuñ hemm u ğamından felāħ

Bu denî dünyāya dil virme gider

Şol kıyāmet hevline eyle keder

Şıdkıyā gel sözlerüñden ‘ibret al

Tevħîd ile ‘aşķ (u) şevķ baħrine dal

alb eviñe virmek isterseñ nizâm
Ayrılma hiç şeri' atden ve's-selâm

[33a]

Gel ey Muhammede ümmetim diyen
Müslümânım deyüben da' va kılan

anı İslâmuñ nişânın neyledüñ
Neħüccetle şalâtı terk eyledüñ

adiş ile ur'âna anmaz mısuñ
Ümmetim dimege uanmaz mısuñ

Namâzı terk eyleyenlerdir küffâr
adiş var aında anuñ iştiħâr

Sen mi terk eyledüñ kimler itdirir
Söyle kim İslâma taşlar atdırır

Atana atdırana şad şad hezâr
La' net olsuñ öldürür ibn-i küffâr

Kimden 'icād oldu dirseñ bu namāz

Kimüñ emri zann iderseñ vir cevāz

Terkine var mı anuñ bul bir kitāb

Nuṭk-ı Nebī daḡı ḡātifdan ḡiṭāb

Bulamazsıñ ḡüccet (ü) burhān aña

Ġālibā fetvā virir şeyṭān saña

Çünkü ol secde-i Raḡmān itmedi

Daḡı ṭāliblerine ittirmede

Rehberüñ şeyṭān olubdur ey denī

Emr-i Ḥaḡḡa secde itdirmez seni

Dendi ṣalāt mü 'minüñ mi'rācıdır

Enbiyānuñ evliyānuñ tācıdır

Muḡammedür müḡtedāmuz ey oḡul

İḡtidā it gel aña olma füzül

Nebimizden ol emānetdür bize

Oldı farz Ḳur'anile cümlemize

Geldi mi hiçbir nebî kılmaz namâz
Bir velî gördüñ mü sen hiç bi-namâz

[33b]

Çok münâfık var ki velîlik şatar
Enbiyānuñ sözine hîle kıtar

Ol ‘Ali’y-yü’l-Murtażā her şeb niyâz
Kıldardı hem rek‘ at-i hezâr namâz

Çün anuñ neslinden oldılar imâm
Şer‘ a ta‘ zîm eylediler bi’t-tamâm

Gice kâ’im gündüz şâ’im oldılar
Şalât-ile Hâkka vuşlat buldılar

Bu namâzı kılmayana zü’l-fikâr²¹⁹
İzn-i Hâkla çaldı Haydar-ı Kerrâr

Ebu Ceh(i)l zümresi inanmadı
Kur’ānuñ emrine anlar kınamadı

---

²¹⁹ Metinde “zü’l-fiğâr” şeklinde geçmektedir.

Şimdi hālā anlaruñ var zümresi

Şer' a ta' z̄im eylemezler cümlesi

Tarīkat mürşīdlerinden hiç biri

Turmadular şavm (u) şalâtdan giri

Hâcı Bektâş-ı Velî itdi zuhūr

Namâz-gâhı bellidür seyr eyle gör

Sen kimüñ emr(i)ile kıılmañ namâz

Fetvâcuñ şeytân-durur ey bî-namaz

Neden her işlegiñ nefs-i bed için

Yok mı ğayret din-i Muḥammed için

Ümmetim dirseñ eger Şıdkî gedā

Aḫiret sulṭânına kıl iktidā

Aḫiret için varsa sende devām

Ayrılma hiç şerī' atden ve's-selām

Müjdedür mü ’minlere var bir haber

Cân kulağın ac anı diñle püser

Faziletini namāzuñ söyleyim

Resûlullahdan rivāyet eyleyim

[34a]

Ta’ dil-i erkānıla her kim namāz

Beş vakit günde kılûb eyler niyāz

Ol kılından ola hoşnûd zü’l-Celāl

Göndere ayağına rızq-ı helāl

Enbiyānuñ sünnetini işler ol

Resûle ümmet olur Mevlāya kul

Melekler eyler muhabbet hem aña

Ol muhabbet götürür Hāqdan yaña

Feyz-i Hāq hem ma’ rifetün nûrıdur

Şu’ le²²⁰ virür rāh-ı Hāqqa yüridür

---

²²⁰ Metinde “şuğle” şeklindedir.

Didi hem efďāl-i a' māldir namāz

Hem recānuñ bābıdur eyle niyāz

Hem vücūduñ kuvvetidür ey aĥî

Zâ 'il olmaz ĥaşre dek ĥükmi bākî

Rızqıla ' ömre berekāt oldı hem

Qoymaz hem ehlinde anuñ hemm ü ğam

Qabūlüne du' ānuñ hem oldı yol

Qıl namāzı eyle du' ā ey oğul

Melekü'l-mevt arasında ey aĥî

Şefā' at eyleyicidir hem daĥi

Qabr içinde olıser nūrdan çeraĝ

Yoldaş olur bir yigit yüzleri aĝ

Münkere ve nekire olur cevāb

Çün elinde ĥāzırlanmış bir kitāb

Eş-şalātü 'imādü'd-dīn dir Resūl

Sāyebāndır ehline maĥşerde ol

Arasında kendü ile ıamunuñ
Perdesidür cehennemüñ ğamunuñ

Yıldırım gibi şırâtı geçirir
Behiştüñ ırmaqlarından içirir

[34b]

Var nice cennet içre bî-ihdiyâç
Cismine hulle olur başña tâç

ıamulardan ehlinüñ felâhıdır
Sekiz cennet bâbınuñ miftâhıdır

E'üzü besmele ile bir kişi
Namâza itse kıyâm hoşdur işi

Vücûdunda olan kıllarca şevâb
Gerek virsem deyü Hâk eyler hıfâb

Fâtihâ(y)ı okudukca umılır
ıabûl olmuş hacc şevâbı virilür

Rükū‘a vardıkda nice biñ altun

Şadağa itmişce şevāb bulur çün

Rükū‘da sünnet üzre üç def‘a hem

Ḥulūş ile tesbīḥ itse ol ādem

Oķumuşca yüz dört kitābı şevāb

Bulur deyü daḡı Ḥaķ eyler ḡiṭāb

Semi‘ allāhü limen ḡamīdeh hem

Ḥulūş-ı pāk-ile dise ol ādem

Ġarķ olur ol raḡmetüñ deryāsına

Çünkü iḡlāsı ḡoş gelür Mevlāsına

Secdeye şaldıkda ol ķul başını

‘Aşķ-ile indirse gözyaşını

Bula ins ü cin ‘adedince şevāb

Göre hem Ḥaķķı cinānda bī-nikāb

Secdede ol kes kim üç tesbīḥ ider

Fazileti çokdur anuñ ey püser

Birkaçını idelim bunda beyân
Şâlikiñ kalbinde kalmasuñ gümân

Evvelki ‘ arş ağarınca ey hümâm
Şevâba ol ola nâ’ il bi’ t-tamâm

[35a]

İkinci Hağ mağfired itse gerek
Tesbîh eyler anuñ için çok melek

Ğabrini her gün Mîkâ’ il ziyâret
İtse gerek *ilâ yevmi’ l-ğiyâmet*

Üçünci fazileti budur ağî
Dördünci faziletin diñle daği

Hem Mîkâ’ il yevm-i mağşerde anı
Ğanadı üstüne alub ol cânı

Ğanadı üstünde anı cennete
Götürüben şabşıra ol ģazrete

Ka' de-i ahire ol otursa hem
Tahiyyatıla şalavât getürse hem

Fuqarâ-yı şâbirin şevâbını
Buluben okuya ' aşk kitâbını

İki yanlarına virdikde selâm
Hâtifden hitâb oluna bu kelâm

Diye kulum cennetün kapusını
Açmışam saña oqu tapusını

Kanğısından dilerseñ giregör
Hazır oldu çün saña gilmân u hür

Nidâ eyler böyle deyü zü'l-Celâl
Kıl namâzı tut orucı yi helâl

İsteriseñ cennet içre ni' meti
Şıdk-ile ol Muştafânuñ ümmeti

Namâzuñ fâidesin didi Nebî
Münkir olma sen Ebu Cehl gibi

Şıdkıyā ihlāş-ile eyle şalāt

Ki bulasuñ nār-ı tūzaḥdan necāt

Ḳıyām it gel sūnnet-i Peygambere

Ḥaḳḳa yol bul uyuben ol servere

[35b]

Ol Resūle itmek isteriseñ ḳıyām

Ayrılma hiç şerī' atden ve's-selām

Bir ḥaber var söylesüñ lisānımız

Cān (u) dilden diñlesüñ iḥvānımız

Ḥadışinde ol Resūl-i ins ü cān

Dimişdir oldı sekiz bāb-ı cinān

Oldı sekiz cennetüñ miftāḥ hem

Cenneti mü'minlere ḳıldı kerem

Evvel miftāḥ beş vaḳtin ḳılanlaruñ

İmānidur öyle mü'min cānlaruñ

İkinci besmele-i şerīfedir

Altısında dāhil-i Fātiḥadır

Cennetüñ evvelkisi dār-ı celāl

İkincisi dār-ı qarār ey ricāl

Oldı üçünci qarpu dār-ı selām

Cennet'ül-ḥuld²²¹ oldı dördünci maḳām

Cennetü'l-me'vā beşinci ey cüvān

Cennetü'l-ʿadn oldı altıncı hemān

Cennetü'l-firdevs yedincisi hemīn

Cennet-i Na'īm sekizinci berīn

Toprağı cennetüñ miskdendür aḥī

Bināsı altun ile gümüş(dür) daḥi

Beyāz nürdan yapılı dār-ı celāl

Dār-ı qarār kırmızı yāḳud u lāl

---

²²¹ Metinde “Ḥuld” şeklindedir.

Zeberceddendir yeşil dār-ı selām

Mercandır hem cennetü'l-ḥuld ey hümām

Cennetü'l-me'vā gümüşdendir āḫī

Altundandır cennetü'l-ʿadn daḫi

Bağ-ı firdevs altūn-ile gümüş

İçinde cümlesinüñ dürlü yemiş

[36a]

Cennet-i Na'īm yākūd ü aḫmer hem

Zü'l-Celāl ḫullarına itmiş kerem

Mü'min olan cennete girse gerek

Cemālını Ḥudānuñ görse gerek

Cennet-i A'ḫlāda olan ḫūrīler

Ḥayz u nifās yāremizden berīler

İzn-i Ḥaḫla cümle cennet ehline

Yetmiş ḫūrī virilür her birine

Daḥi dūnyā ḥātunundan ikişer

Virilüben zevk ider her bir er

İtdikde her birine cimā' daḥi

Ḳala yetmiş yıl anuñ zevki bākī

Ekl (ü) şürbden her ne isterlerse ger

Ḥāzır önlerine gele ey püser

Dürlü kuşlar başları üzre uçar

Her birisi kanadından nūr şaçar

Anlaruñ laḥminden umsa mü 'minān

Bişūben önlerine gelür hemān

Vaşf olunmaz çok-durur zevk (u) şafā

Olmaz anda aşla guşşa gam cefā

Ḥaḳ Te' āla Ḳur'ânında söylemiş

Cennet-i A' lāsını medḥ eylemiş

Cennet-i A' lāda dört ırmaḳ aḳar

Başı birdür ayağı dürlü çıkar

Biri şāfī şudur anuñ ey āhī

Ol birisi hālişan süddür daħi

Birisi cennet şarābı ey ‘azīz

Biri daħi baldır hem gāyet lezīz

Şıdkīyā gel ‘amel-i şālih k̄azan

Ki açıla çeşmüñe bāb-ı cinān

[36b]

Cinān içre bulmağ istersen mağām

Ayrılma hiç şerī‘ atden ve’s-selām

Cennet ehli olmağ istersen oğul

Ahlāk-ı hamīdedür cennete yol

Ahlāk-ı hamīdeden gel söyleyem

İzn-i Hākla anı ta‘rīf eyleyem

Yetmiş yedi ahlāk-ı hamīdeyi

Naẓm ideyim diñle gel kaşīdeyi

Mürşid-i kāmilden almışım anı

Bulardır ihyâ iden bu cihânı

İmân-ile ehl-i sünnet i' tîkâd

İhlâş ihsân tevâzu' hem inkıyâd

Naşîhat taşfiye hem zîkr-i minnet

Ġayret-ile Ġibtâ Ġşâr şehâvet

Mürüvvet hem fütüvvet hikmet şükür

Ĥavf (u) recâ şabr (u) rızâ tefekkür

BuĠz-ı fillâh hem Ĥubb-i fillâh

Üns-i billâh şevĠ ilâ liĠâ 'illâh

Tevekkül istivâ mücâhide medĤ

Ġasd-ı 'amel zîkr-i mevt sa' y-i feth

Tefvîz hem teslîm talebü'l-'ilm

Selâmet şadr şecâ' atle Ĥilm

RıfĠıla vefâ ' ahîd inâbet

Va' d Ĥusün ĤulĠ zühd Ġmâ' at

Rüŝd-ile hem sa' y-i fi'l-ḥayrāt lillāh

Rikḳat ḥayā iŝābet fī-emrillāh

Vaḳār-ile zekāvet istiḳāmet

Mürāḳabe müḥasebe ferāŝet

Mu' āyene ile kezīm ḡayz hem

'Avn u iḳrār taŝadduḳ hem luṭf kerem

[37a]

Ḥubb-i ṭül-i ḥayāt li'l-'ibādat

Tevbe ḥuŝū' 'ubūdiyyet mükāfāt

Murābata maḳ' ad ŝıdḳ-ı yāḳīn

Bunlara yoldaş olan ehl-i yemīn

Leŝker-i Ḥaḳ bu yetmiş yedi şıfat

Zāt (u) ŝıfātına yoḳdur nihāyet

Güneşden bir zerredir kim bu miŝāl

Deñizden bir ḳaṭredür itme şu 'āl

Hem-rāh olmak isteriseñ ānlara

Hem-rāh ol ehl-i şalāt olanlara

Şalāt-ile bulunur ānlara yol

Ahlāk-ı hamīdeyi cem^c iden ol

Mağşūduñ Haqqa vāşıl olmağsa ger

Ahlāk-ı hamīdeyi kesb it püser

Sülūk ehline gerek hulq-ı hamīd

Ki anuñla bulunur fażl-ı mezīd

Bu şifātlar ādemüñ felāhıdır

Sekiz cennet bābınuñ miftāhıdır

Hidāyet iste Hādīden Şıdķiyā

Ki olasuñ *min gürūhi aşfiyā*

Ahlāk-ı fāsıdeyi terk eyle geç

Ahlāk-ı hamīdeden ayrılma hiç

Ahlāk-ı hamīdeyi bulmağsa kām

Ayrılma hiç şerī^c atden ve's-selām

Yetmiş iki ahlāk-ı fāsıde var

Ānlaruñ ‘ avanesidür ehl-i nār

Ger günāh-ı kebāirüñ nev‘ i çok

Līk yetmiş ikiden büyügi yok

Ādem öldürmek birinci ey püser

Şurbü’l-ḥamīr zinā livāṭa meger

[37b]

Hırsızlık keyf virecek nesne yimek

Bildigince münkeri men‘ itmemek

Cebren almaḳ mü ’minüñ emvālını

Çok yemāne alışdurmaḳ dilini

Yalan yere hem şehādet eylemek

Şavm-ı Ramazānı ‘ özürsüz yimek

Ribāyı hem yetim malını yimek

Şaliḫā ḫātuna fāhişe dimek

Valideynine ‘āşī olmak daħi

Şıla-i rahmi terk itmek aħi

Dīn yolunda ħīyn-ı ħarbde ey püser

Bir müslim kāfirlerden kaçmak meger

Terāzūsin ħaħ üzre uydırmamak

Mü’min ħardaşınıñ göñlüni yıkmak

Ezān okunduğda namāz kılmamak

Padişahuñ emrine rām olmamak

Ĥilāf isnād eylemek Peyğambere

Sebb eylemek aşĥāb-ı münevvere

İrtikāb eyleyüb rüşvet almak

Ĥaħ şehādetine daħi varmamak

Ruh-şāħib olan ħayvānları

Nāra ilkā eylemek olcānları

Ĥur’ānı ezberleyüb unutmak hem

Daħi dünyāya muħabbet ey dīdem

Virmemek hem malınun zekâtını

Eylemek mü'minlerün gıybetini

Ümid kesmek rahmetinden Hudānuñ

‘Azābından korkmamak Te‘ālānuñ

Halk-ı cihāna hıyānet eylemek

Laħm-i ħinzir laħm-i murdārı yemek

[38a]

Oķunurken Kur‘ān-ı ‘Azīmü’ş-şān

Ekl-i ta‘ām eylemek hem ey cüvān

‘Avrat erin eylememek ziyāret

Daħi kaçmak döşeginden be-gāyet

Koğcılık eyleyüb yalan söylemek

Emānete hem hıyānet eylemek

Kendüye livāta itdürmek daħi

Zinā itdürmekden şaķın ey aħi

Ḥased-ile şirk (ü) kibirden şaşın
Buḥl üzere muzîr olmaḳda hemîn

Vārişinden malı kaçurmaḳ daḫi
Gelüb artuḡın ekl eylemek ey aḫi

Ḥarāmı ḥarām bilüben kaçmamaḳ
Ḥelāli ḥelāl bilüb inanmamaḳ

İnanmaḳ hem falcıların falına
Baḳma ‘özürsüz ilüñ ‘ıyāline

Daḫi bir müslümān dininden çıḳmaḳ
Cāhil ḳalmaḳ vü añna muşırr olmaḳ

‘Avratlar erkeklerüñ libāsını
Giymek erkeklerüñ ‘avrat cāmesini

Ḥarem-i Ka‘bede ‘işyān eylemek
Ehlinüñ anasına kem söylemek

Ehlinüñ budlarını hem ey püser
Beñzetmekdür vālidesine meger

Namāzı vaqtından evvel kılmak hem

Niṣān dökmeḳ a‘ zāsına ey dīdem

Eyülük idüb başa kaçmaḳdur aḥīr

Er olanlar daḥi giymekdür ḥarīr

Ḥaḳḳıñ ğayrısına yemīn eylemek

Küfre muşırır olub kaçden söylemek

(38b ve 39a numaralı sayfalar kopmuştur, bu varak metinde yoktur.)

[39b]

Żarūretsiz ḳahḳaha itmek hemīn

Cünüb ḥâlde ğüzār itmekden şaḳın

Ḥayz (u) nifās zamānında ey aḥi

‘İyāline yaḳīn olmaḳ hem daḥi

Bed-hevesle hem teğannī eylemek

Dīn īmāna küfür kelām söylemek

Mü'min kardeşlarına buğz (u) fesād

Yetmiş ikincisi hem haqqu'l-ibād

Bil günāh-ı kebāirdür bular çün

Bunlara meyl eyleyen hımārdan dūn

Bunları her kimde görirseñ āhī

Ehl-i nārdur nesl-i şeytāndur daḥi

İstiğfār eyle birāder gün-be-gün

Ġāfil olma tevbe şuyu ile yun

Tevbe kııl bed-ḥuyuña Şıdķı gedā

Ki olasuñ maḳbūl-ı bāb-ı Ḥudā

Didi *Lā taḳnetū min raḥmetillāh*

Cümle günāhıma *estağfirullāh*

Olmaḳ isterseñ eger ehl-i selām

Ayrılma hiç şeri'atden ve's-selām

Gelberü aç cān ḳulaguñ ey püser

Zıkr-i Yezdāna devām it her seḥer

Cümle zikrũñ efďali tevĥĩd-i Ĥaĥ

Didi Aĥmed bu ĥadĩsi muĥaĥĥaĥ

Zikre destũr virdi ĥũn Allāĥ bize

Oldı farz Ĥur'ān-ile boynumuza

İsm-i Raĥmāni'r-raĥĩmden himmet al

Ĥorĥma ĥardaĥ tevĥĩdũñ baĥrine dal

Kelime-i tevĥĩdũñ ismi sekiz

Bu sekizi dā'imā zikr eyle gez

[40a]

Evvelā ismi olubdur Őĥādet

Őĥādet idene irer hidāyet

İkincisi kelime-i tevĥĩd hem

Ĥoymaz aşla zikrinde hemm u ĥam

Kelime-i iĥlāŐ oldu ũĥũnci

Ānuñ baĥrinde ĥoĥ yāĥud u inci

Oldı dördünci kelime-i taqvā
Koymaz hem ehlinde hırşıla hevā

Beşinci kelime-i tayyibe hem
Da‘ vetü’l-Ḥaḳ oldu altıncı mübhem

‘Urvetü’l-Vüşkā yedinci ey hümām
Nūr-ı Aḥmede işâret bu kelām

Sekizinci ismi oldu ey cüvān
Hem kelime-i şemeretü’l-cinān

Tevḥīde dört nesne ile girilür
Bunlar ile vaşl-ı Ḥaḳḳa irilür

İhlâş ile oldu niyyet ey aḥî
Ta‘ zîm-ile ma‘ nāsını bilmek daḥî

Dört nesneye oldu muḥtâc zîkr iden
Zîkr eyle hem iste anı Tañrıdan

Bu dörttedür zîkr ehline hidâyet
Taşdıḳ-ile ta‘ zîm ḥürmet ḥalâvet

Ta' zîmi terk eyleyenler mübtedi'

Rütbesi olmaz anuñ hiç mürtefi'

Taşdıķi terk eyleyenler münāfık

Hürmeti terk eyleyenler fāsık

Şalāvātı terk iden mürā'idür

Ehl-i bâtın diñledür hevā'idür

Zikri inkār eyleyen kâfir olur

Gidemez vişāl-i Haqqa yorılır

[40b]

Beni zıkr eyleyeni hem tenhāda

Zıkr iderem cem' iyyet-i kübrāda

Yokluk ile zıkr iderseñüz eger

Yardım ile zıkr iderem ben meger

İcābetle zıkr iderseñüz beni

Hidāyetle zıkr iderem ben ya'ni

İhlâş-ile ẓikr ederseñüz hemân

Necât-ile ẓikr iderem ol zamân

Ẓikr iderseñüz beni Qur'ân-ile

Ẓikr iderem vuşlat-ı cinân-ile

Böyle deyü kullarına ol Hudâ

Lisân-ı esrâr-ile eyle nidâ

Ẓikr-i Hakkıñ fâ'idesin söyleyem

Meşâyıhdan hem rivâyet eyleyem

İbtidâ hoşnûd olur andan Hudâ

Çok melek eyler anuñ için du'â

Yakîñ olmaz ğamlanur şeytân-ı la'în

Ol kişinüñ kalbi nerm olur hemîn

Hariş olur 'ibâdete ol kişi

Ferâhlanur gider ğamı teşvîşi

Yüzini nûrlandırur hem ẓikr-i Hakk

Şecâ' at-şâhib eyler muhakkak

Vāşıl olur hem muḥabbetullāha

Açılır bir bāb maʿrifetullāha

Aḥlāk-ı ḥamīdeyi hem cemʿider

Ḥubb-i dünyāyı atar Ḥaḳḳa gider

Güneşden bir zerredir kim söyledim

Baḫrden bir ḳatre taʿrīf eyledim

Zıkr-i Ḥaḳda menfaʿat çoḳdur daḫi

Añlayana bu kadar pesdür aḫī

[41a]

Zākir ol zıkr it Ḥudāyı Şıdḳīyā

Ki olasuñ *min gürūhi aşfiyā*

Yoḳ ḫuzūr ḳalbimde dime sen hemān

Çünkü gerek ibtidā zıkr-i mesān

Ġaflet-ile ise daḫi zıkr it hem

Zıkr-i taḫḳīḳ ḫāşıl olur ey dīdem

Ẓikri abdestsiz de itmek hem revā

Abdestsiz itmekden abdestli evlā

Ẓikr idelim dem-be-dem lisān-ile

Virdi destūr bize Ḥaḡ Ḳur'ān-ile

Ẓikr eylemek isterseñ şubḡ (u) şām

Ayrılma hiç şerī' atden ve's-selām

Ḥaḡ Te'ālā dōrt cevher virdi bize

Gidelim anuñla menzilimize

'Aḡl evvelki ikincisi ĩmān

Üçüncisi hem ḡayādur ey cüvān

Dōrdünci hem 'amel-i şāliḡ āḡī

Dōrdi dōrt nesneyi def' ider daḡi

Def' ider aḡıl ḡazabı ey püser

ĩmān ḡolsa ḡalbe çün ḡased gider

Ṭama^ı ²²² def^ı ider daḥi ol ḥayā

Ehl-i ḥayā ol birāder dā'imā

‘ Amel-i şāliḥ giderür ğıybeti

‘ Aql u imān ḥayā ‘ amel kuvveti

Dört nesne ile kabūl olur ‘ amel

Taḥşīl eyle anları itme kesel

Evvelki ‘ ilm ikinci niyyet hem

Ḥulūş-ı pāk üçüncüsü ey dīdem

Dördüncü hem oldu şabr ey cüvān

Daḥi şabr cümleden maḳbūl hemān

[41b]

‘ İlīm niyyet ḥulūs olmazsa eger

Şaḥīḥ olmaz anda ‘ amel ey püser

Eyle niyyet oḳu ‘ ilmi ḥāliş ol

Ḳıl ‘ amel hem anlar-ile Ḥaḳḳı bul

---

²²² Metinde “ṭamuġı” şeklinde yazılmıştır.

Oķu   ilm-i z hiri itme kesel

Dağı   ilm n  k m ne eyle   amel

  İlm-i z hir olmayınca ey ağı

Kesb olunmaz   ilm-i led nni dağı

  İlme yoldaş olag r Őıdķı ged 

Hem anıñ ehline eyle iķtid 

  İlme hem-dem olmak isterseñ m d m

Ayrılma hiĉ Őeri  atden ve's-sel m

Ėaķķa bulmak isteriseñ toğru yol

Gice g nd z tevĖid eyle ey oğul

Bu Őeh det kelimesin ey ağı

Oķu dilden naķş eyle  albe dağı

Gerek d ny  v  ağretde ey c v n

Y z otuz f 'idesi vardır bey n

D rt nesne kim bulunır ise eger

F 'idesi olmaz hiĉ zerre kadar

Dört nesneniñ biri şirk birisi şekk

Var ise ger sende anı eyle terk

Biri teşbih²²³ biri ta' tildir anıñ

Çünki bunlar uğrusıdur imāniñ

Ol Hudānuñ zātına şirk қоşmaya

Bir şeyi beñzedüben hem şaşmaya

Dinde mekş itmege dirler şekk deyü

Var ise şekk terk eyle var ol hūyu

Ta' tilüñ ma' nāsını diñle oğul

Hem anuñ ehli olan itdi ' udül

[42a]

Diyeler ' āleme qarışmaz Hudā

Olalar bu fi' l-ile Haqdan cüdā

Ya' nı şol her şeyki vaqtinde zuhūr

Țürer biter diyerek ider gurūr

---

²²³ Metinde "teşebbüh" şeklinde yazılmıştır.

Ma' āzallāh bu fi' le zahib olan

Yüz biñ tevḥīd eylese ḳavli yalan

Yüz otuz fā'ide kim var ey cüvān

Eylemişler otuzın bunda beyān

Ol otuzuñ beşi dünyāda āḥī

Beşi hem rūḥ ḳabz olunurken daḥi

Daḥi beşi ḳabirdedir hem anıñ

‘Araṣātda beşi ol fā'ideniñ

Beşi daḥi cehennemdedür oḡul

Beşide cennet içinde bilmiş ol

Bu dünyāda olan beş fā'idesi

Diñle cānım bu-durur ḳā'idesi

Evvel ol ismi kim güzel çağrılır

Aḥkām-ı şer' iyye aña farz olur

Boynu anıñ hem kılmıñdan kırtılır

Dü-cihānda Hudāsı hoşnūd olur

Mü'minler hep aña muhabbet ider

Bu beşi fā'ideniñ bunda meger

Teslīm-i rūḥ eyleriken ey cüvān

Beş fā'ide daḥi andadır hemān

Ol 'Azrā'ıl ḥübca şüretle gelür

İncitmez rūḥın rızāsınca alur

Cennet koḫuları gelür ol kıula

Ḥüb cemaller düzilür şaḡa şola

Emr-i Ḥaḡla 'arş-ı 'ālāya çıkar

Müjdeci melekleri aña baḡar

[42b]

Merḡabā yā mü'min sen geldüñ şafā

Cennetliksüñ deyü müzdeler aña

Dağı kabrinde olan beş fā'ide

Te'ālallāh kabrini geñiř ide

Hem su'āl melekleri gzel gele

'Avn-i Hağla bilmedigini bile

Hudā aña bir melek kim yetre

'Ağlına bilmedigini getre

Dağı cennetde mađāmını gre ol

Bağçe-i cinān ola hem şağ u şol

'Arařātda olan beş fā'ide hem

Suvāl řisāb āsān ola ey dīdem

Kitābı dağı şağında virile

Mizānda hem řevābı ağır gele

Glgelene 'arřıñ altında hemīn

Hem diyeler aña ařhāb-ı yemīn

şıratı hem yıldırım gibi geçe

Varuben cennet řarābını içe

Beş fā'ide daḥi cehennemde var

Cān kulaḡuñ aç anı diñle a yār

Cehenneme girer ise ol eger

Cehennem ehli gibi olmaz meger

Ya' nī kim gök olmaz anuñ gözleri

Şöyledürler siyāh olmaz yüzleri

Şeytān-ı la' in ile çatılmaz hem

Ellerine buḡāḡı urulmaz hem

Āteş zencir boynuna geçürülmez

Caḡīm şuyundan aña içürülmez

Mü'ebbed kıoymaz anı nārda Ḥudā

Cennete yol virüben eyler 'aḡā

[43a]

Cennetde hem beş fā'idesi ire

Cümle melekler aña selām vire

Şiddīklar-ile ola yoldāş hemīn

Ebedī cennetde ala ol emīn

Didār-ı Mevlā(y)ı perdesiz göre

Tevhīdüñ güllerini anda dire

Otuz oldu bu fā'ide ey dīdem

Ĝāfil olma tevhīd eyle dem-be-dem

Cennet ehli olmak isterseñ aḥīr

Tevhīd eyle urma sen Şidkī faır

Cümle zikrūñ efdali tevhīd-i Ha

Didi Resūl bu sözi çün muḥaa

Tevhīd-i Ha itmek isterseñ müdām

Ayrılma hiç şerī' atden ve's-selām

Gelberü aç cān ulaĝuñ ey püser

Söyleyem bir toĝru yol Haa gider

Enbiyā bu yola ıldı itidā

Oldı anlar çünki bize mutedā

Selâmet bir yoldır Hakkâ ey cüvân

Elli dört farz eylemişlerdir beyân

Hakkı bulmak isteriseñ sâlikâ

İ' tiķâd itmek gerekdür çün aña

Elli dört farzûñ evvelki ey ahî

Hakkı bir bil ismini zıkr it daĥi

Zıkr-i Hakkdan olma ġâfil kııl devâm

İsm-i pâkin ezber eyle şubĥ (u) şâm

Oldı ikinci daĥi rızķ-ı ĥelâl

Kesb it anı yi yedir çekme melâl

Abdest almaķdur üçünci gel işit

Şalâĥdur çün bağlan anı ey yigit

[43b]

Şavm (u) şalât oldı dördünci hemân

İtme kesel beş vaķitde ey cüvân

Ġusl eylemek oldu beşinci hemĩn
Geşt (ũ) gũzār itme ġusũlsız řaķın

Altıncı farz(1) birāder bũyle bil
Cũmleniñ rızķına Ĥudādur kefĩl

Yedinci pāk libās giymekdir ħelāl
Menhiyyāta olmaġıl řaķın meyyāl

Sekizinci tevekkũl it Ĥudāya
Sivā(y)ı terk eyle baġlan rızāya

Ŧoķuzuncı farzdur ey cān ķanā' at
Ķanā' at eyleyen buldı selāmet

Onuncı řũkr-i Ĥudādur der dā' imā
Her ne ki virdiyse ni' metler saña

On birinci razı olmaķ ķazāya
On ikinci şabr eylemek belāya

On ũçũnci farz oldu tevbe hem
Gũnahlaruñdan arın var ey dĩdem

On dördüncü oldu ihlâş ʿ ibâdet

ʿ İbâdetdür hem ʿarîk-i selâmet

On beşinci İblîsi düşmân tutun

Virme firşand aña saʿ y it gün-be-gün

On altıncı farzımı diñle dañi

Ḳurʿânı hüccet idinmekdir aḥî

On yedinci ölümi ḥaḳ bilmek hem

Ġâfil olma fikr-i mevt it dem-be-dem

On sekizinci farzında ey cüvân

Ḥudâniñ dostlarını sevmek hemân

On toḳuzuncı vâlideyne ülfet

Eylemek hem ḥatırlarına ḥürmet

[44a]

Yigirminci emr-i maʿ rûf-ile hem

Emr-i münkeri menʿ itmek ey didem

Yigirmi birinci hem akırabāyı

Ziyāret hem ānlarile şılayı

Yigirmi ikinci farzı hem gerek

Emānete hıyānet eylememek

Yigirmi üçüncü farzı havf-ı Hudā

Ferāhı terk eyle havf it dā'imā

Yigirmi dördüncü Hakkā itā'at

Anıñ Resūlüne daħi inqıyād

Yigirmi beşinci kaçmak günāhdan

Hıyır-hı'āh olmaqlık daħi İlāhdan

Yigirmi altıncı pādışāha hem

Muñı' olmaqlık oldı farz ey dīdem

Yigirmi yedinci hem 'ibret-ile

'Āleme itmek nazār diqqat-ile

Yigirmi sekizinci hem tefekkür

Tefekkür ehli ol olma tazarrur

Yigirmi tokuzuncı farz beyānıñ

Kelām-ı faḥṣa ’dan²²⁴ ḥıfz it lisānuñ

Otuzuncı ḳalbi hem pāk eylemek

Türāb olup tevazu’ la söylemek

Otuz birinci yalancı olmamaḳ

Kimseyi maṣḥaralıḡa almamaḳ

Otuz ikinci baḳmamaḳ ḥarāma

İnḳıyād itme delılsiz kelāma

Otuz üçünci farzında mü ’min olan

Sözlerine ṣādıḳ olmaḳdır hemān

Otuz dördünci ḳulaḡın gizlemek

Münkirātı diñlemekden men’ itmek

[44b]

Otuz beşinci ḳıl ’ilmi hem ṭaleb

’İlmdir ḳişiye hem tāc-ı edeb

---

²²⁴ Metinde “faḥṣaddan” şeklindedir.

Otuz altıncı diñle gel farzını

Hağ üzre tutmağdur terāzūsını

Otuz yedinci ‘ azāb-1 tūzağı

Fıkr idüb Hağ korkusun çekmek dağı

Otuz sekizinci rāh-1 Hudāya

Taşadduğ eylemek ‘ aziz gedāya

Otuz toğuzuncı cāhil gezmek

Rağmet-i Hağdan ümīdin kesmemek

Kırkıncı hem düşme nefş hevāsına

Olma tābi‘ nağş-1 māsivāsına

Kırk birinci fī sebīllāh ta‘ ām

Yedirmekdir gedālara ey hümām

Kırk ikinci kifāyet miğdārı hem

Rızq-1 helāl istemekdir ey dīdem

ır üçüncü malınıñ zekâtını

Virüb ide hacc şehâdetini

ır dördüncü hayz (u) nifâsın bilmek

Ol-hâlde 'ıyâline yaın olmama

ır beşinci ma' şıyyetden tab' ını

Pâk eylemek cümle andan albini

ır altıncı teebbürlük itmemek

İder iseñ zâ' il olur hep emek

ır yedinci bâliğa olmadı yetim

Malını hıfz eylemekdür hem selim

ır sekizincisi budur ey aı

Taze gulâma yaın olma dâı

ır touzuncı farzında ey cüvân

Beş vakit namâzı hıfz itmek hemân

[45a]

Ellinci farz budur hem tutmaq gerek

Zulm-ile mü 'minüñ malın yimemek

Elli birincisi farzıñ ey dīdem

Hazret-i Allāha şirk қоşmamak hem

Elli ikinci(si) farzıñ ey aḥī

Zinādan livāṭadan kaçmak daḥi

Elli üçünci(si) şarāb içmemek

Daḥi anıñ yöresinden geçmemek

Elli dördüncisi farzıñ ey dīdem

Yok yere hem eylememekdir қасем

İkrār idüb Қur'āna inanmayan

Münāfiқdır şanma anı müslüman

Bunları her kim tutarsa Şıdқıyā

İşte odur *min gürühi aşfiyā*

Olma ğāfil ehline kıl iktidā

Hem necāt sefinesidir gir aña

Ḥaḳ Te'āla oldu Ḥādī bu yola

Emr (ü) nehyi gösterübdür her kıla

İtdi nāzil kul için Ḳur'ānını

Bende iseñ tutagör fermānını

Ḥaḳḳa bende olmaḳ ise ger merām

Ayrılma hiç şeri'atden ve's-selām

Diñle cānım söylemişler bir ḥaber

Hem ḥadīş-i Nebevīdir bu eşer

Yigirmi dört fi'il vardır ey oğul

Getürir yoḥsulluḳ didi ol Resül

Evvelki ayak üzere bevl eylemek

İkinci cünüb iken ta'ām yimek

Üçünci etmek ufağın ey aḥī

Ḥor tutuben ciğneyüp başma daḥi

[45b]

Dördüncü şarımşak soğan kabuğın

Żararlıdır āteşe yakma şağın

Beşinci   Ąlimlerüñ hem ey püser

Öñünce yürime kııl andan h azer

Altıncısı bu-durur bil ey d idem

Valideyne ad-ile çağırma hem

Yedinci ger bilür iseñ işiñi

Her ağaçla  urcalama dişiñi

Sekizinci balçık ile destüñi

Yur iseñ yoğsulluğ başar üstüñi

 okuzuncı eşik üstüne hem n

Oturma kim olasuñ ğamdan em n

Onuncı bevl itdigüñ yerde hem n

Çün zararlıdır alma abdest n -geh n

On birinci yaykâmadan çömlegi

Mekrûh olur kıoyma añna yemegi

On ikinci eşvâbını hemdağı

Dikdirme egnüñde şaķın ey aķı

On üçünci silme yüzüñ peşiñe

Ol 'abeşdir peşimân olma işiñe

On dördünci ķarnıñ aç iken hemân

Żararlıdır be-ğâyet yime şoğan

On beşinci diñle anı ey püser

Örümcek kıoyma ģâneñde kııl ģazer

On altıncı fi' il kim budur hemîn

Ta' cîl ile çıkma mescidden şaķın

On yedinci maķall-i bāzāra hem

Varub irken giçce çıkmağa bār-ğam

On sekizinci dilenciden hemân

Şaķın aķçe ile şatun alma nân

[46a]

On toğuzuncı vālideyne oğul
Bed-du‘ ālar eyleme var epsem ol

Yigirminci yatağa girdikde hem
Yatma çıplağ kim ‘abeğdir ey dīdem

Yigirmi birincisi gel diñle söz
Ķab-ile kaçadı Ķoyma örtüsüz

Yigirmi ikinci öğren bayāđı
Üfürme hem nefes-ile çerāđı

Yigirmi üçüncisi budur pīşe
Besmelesiz başlama her bir işe

Yigirmi dördüncisi budur tamām
Ayak üzre giyme şalvar ey hümām

Bu yigirmidört fi‘ il kim var hemān
Bināsıdır yođsulluđıñ ey cüvān

Ehl-i ĩmān olmak isterseñ eger
Bunlaruñ gel cümlesinden kıł ĥaz̄er

Ṭut Resūlüñ sözlerin Şıdkı̄ gedā
Hem aña uyanlara kıł iktidā

Sözi şādık kendi ĥaktır ey hümām
Ol Resūlüñ ruĥına gönder selām

Uymak isterseñ Resūle yā kirām
Ayrılma hiç şeri' atden ve's-selām

Söyleyem bir nice ĥaşlet ey aĥı̄
Cān kılaĥuñ aç anı diñle daĥı

Añla gel mü'minleruñ aĥvālını
Nazm ideyim bir iki kaç ĥālını

Mü'minüñ mü'minde yedi ĥakķı var
Böyle 'adet eylemiş Perverdigār

Evveli birbirinüñ da'vetine
Varuben nā'il ola şöĥbetine

[46b]

İkinci ḥasta ḥālinden şora hem

Üçüncü cenāzesine tura hem

Naşihat eyleye dördüncü kelām

Beşinci ḥaşleti virmekdir selām

Altıncı ḥaşletde diñle sözimi

Zālimumñ elinden almaḡ mazlumı

Yedincisi bu kelāmı söylemek

Aḡsırdıḡda Yerḥamükellāh dimek

Daḡı beş ḥaşlet var anda buḡān

Mü'minüñ ḡayırlısıdır ey cüvān

Evveli tā'ate iḡbāldir elzem

'İlm-i nāfi' kesb ider ikinci hem

Üçüncü şerrinden ḡalḡ emīn ola

'Aşḡa yār olub gide ḡoḡru yola

Budur dördüncisi baq hāline

İtmeye ol tama^c ilüñ malına

Beşincisi mevt için ola hāzır

Böyle kendiñ fenāda hem misāfir

Bu beşinci haşlet kimde olursa daği

Evliyālar zümresindendir aḥī

Var-durur dört nesne kim hıfz eyleyen

Ḥayrılısıdur bu nāsuñ ol hemān

Evvelkisi gizleye faqirliğin

İtme şekvā hāliñi ḥalka şağın

Şadaqasın gizleye ikinci hem

Üçüncü muşibetini ey dīdem

Dördüncü cevr (ü) belāsın hıfz ide

Şabra yoldaş oluben Ḥaḳka gide

Daği dört kimseye cennet intizār

Müştaḳ olmuş anları her-dem arar

[47a]

Evveli zıkr eyleye her dem dili

Zıkr idenler ola cennet bülbüli

İkinci hem unutmaya Allāhı

Hıfz idici ola Kelāmullāhı

Üçüncü itdire it'ām-ı ta'ām

Ola dördüncü Ramazānda şıyām

Bu dört haşlet hüb 'ameller cem' ider

Çün anıñ ehli olan Haqqı gider

Gel birāder virme dil māsivāya

İktidā it tarīk-i enbiyāya

Kesb eyle hulq- hamīdi Haqqı bul

Evliyālar meslegidir işbu yol

Yedi şey' vardır birāder farz bize

Zıkrin itmek menfa' at cümlemize

Evvela her bir işinde ey cüvān

Besmele-i şerīfe oķu hemān

İkinci işin tamāmında aķī

Dimekdir Elḥamdülillah hemdaķı

Üçüncü icāb-ı su'ālide hemīn

İnşā 'allahü'r-Raḥmān dimekdir emīn

Dördüncü tıyduķda ölüm oķu çün

İnnā lillahi ve innā ileyhi rāci'ün

Bir ḥatā olduķda beşinci meger

İstiğfār itmekdir aña ey püser

Altıncı tevḥīd-i Ḥaķdır yā oģul

Tevḥīd ile şıdķ-ile Mevlāyı bul

Şehādet gelmesi yedinci(si) hem

Müdāvemet eyle aña dem-be-dem

Ḥarām işe besmele dime aķī

Ḥarām yedüñse istiğfār it daķı

[47b]

Eyle ezber bunları Şıdkî gedā

Ki rāzî hoşnūd ola senden Hūdā

Anlar-ile olmaḡ isterseñ müdām

Ayrılma hiç şerī' atden ve's-selām

Gelberü diñle bu naḡli ey püser

Halkı fark itmek ise niyyet eger

Dört bölükdür halkıñ eşnāfi aḡi

Biri insān birisi melek dāḡi

Biri cīndir biri şeyātin hemīn

Bunlar-ile toḡtolı rüy-ı zemīn

Sınıf-ı insān yüz yigirmi beş bölük

Diñle gel bu naḡli ey ehl-i sülūk

Ehl-i tevḡiddir birisi ey oḡul

Bāḡisī ehl-i küfüdür bilmiş ol

Ehl-i tevḥīd daḥi yetmiş üç bölük

Bir bölügi oldılar ehl-i sülük

Yetmiş üçden bir bölük oldu nācī

Bākisi bid' atde aldı ey ḥacī

Fıra-i nāciyede dört 'alāmet

Var-durur çün anlar ehl-i sa'ādet

Şerī'ate evvel itidā ider

Şehvetin maḥv eyleyüb nefsin yider

Ṭabi'atin ıṣlāḥ ider ol kişi

almaz anda hubb-i dūnya teşvīři

Sāniyen ol ḥırř (u) hevāsın atar

Emr-i ur'ān ne ise anı tutar

Ḥubb-i māl (u) ḥubb-i cāḥ itmez daḥi

Ḥubb-i Mevlāyı arar ol ey aḥī

Şāliřen dāḥil olur dil şehrine

Ya' nī kim avvāř olur 'aş baḥrine

[48a]

Şehr-i dilden ʿ asker cehli sürer

Seyr ider zāt-ı Hūdāyı ser-be-ser

Rābiʿ an aġyār-ile olmaz celīs

Qalmaz anda hem shevāt-ı nefis

Dāhil olur bezm-i vaşl-ı Hāzrete

İrer ancak bī-nihāye devlete

Ehl-i berzah çok-durur bu yolda çün

Yürü bir mürşid izine gir bugün

Şerīʿ ate iktidā kıl ey cüvān

Ki bilesün kim-dürür mürşid olan

Çünkü evşāf-ı zemīmeden geçen

Ahlāk-ı hamīd ābından içen

Kim ki evşāf-ı pesendide bula

Olkişi kim ta saña mürşid ola

Meşâyıhdan rivāyet diñle aḥî

Ḥaḳḳıla bâtılı farḳ eyle daḥî

Şol kişi kim yeyüben iĉer uyur

Daḥî anda hırş (u) şehvet bulunur

Ġayrı şey'(i) taleb itmez ol kişi

Bilki şol ḥayvānıñ emşāli işi

Ma' rifet taleb ider insān olan

Yir iĉer uyur yatar ḥayvān olan

Şol kişi kim yir iĉer uyur aḥî

Ḥalk-ile cenk (ü) savaşdadur daḥî

Ġālib olmuş şehveti ĉünki aña

Kelb ü ḥınzır sibā' dandur bî-vefā

Şol kişi kim yir iĉer şehvet ḳulı

Mekr ü ḥıle ile ḳalbi toḫtolı

Ol kişi bilki şeyātin zümresi

Ṭaḳılmıř boynuna la' net ḥalkası

[48b]

Şol kişi kim az yeyüben az uyur
‘İlm (ü) ‘irfān talebinde bulunur

Şehvetiñ arzūsına olmaz meyyāl
Daği irmez kimseye andan melāl

Mekr ü hīle eylemez hiç bir kıla
Halk-ı ‘ālem bilki rahatlar bula

Halka toğru işi toğru sözlidür
Du‘a ider dā’imā niyāzlıdur

Olupdur çün melāikden ol ādem
Bu tabi‘atli kişi ehl-i kerem

Şol kişi kim yer ier uyur ağı
Şehvetiñ arzusu bulunur daği

Lākin halka mekr ü hīle eylemez
Nefse uyub aşlā yalan söylemez

Ḥalka ʔođrı iŖi ʔođrı szli hep
Ma' rifet 'ilmini eyler hem ʔalep

Oğuyup Ḳur'ānı hem tevḥīd ider
Māsivāyı terk ider Ḥađđa gider

ṬaŖraya Ŗer'-i Ŗerīf den bir ıadem
ḤāŖā Ŗümme ḥāŖā baŖmaz ol ādem

Melāikden efđal hem insān odur
Ṭut etegin mürŖīd-i 'irfān odur

Añladıñmı Ŗıdđıyā insānı sen
Ŗanma insān sibā'(u) Ŗeyṫānı sen

Yürü bir mürŖīd-i kāmıl ara bul
Serseri gezme cihanda 'ārif ol

Bulmağ isterseñ eger mürŖīd-i tām
Ayrılma hiç Ŗerī' atden ve's-selām

Ḥamdü lillāh bu kitāb oldu tamam
Ḥudānıñ 'avniyle buldı ḥitām

[49a]

İşbu pendî muhtaşar kıldım nişâr

Rabbenâ noqşanımı eyle sitâr

Temennâ eylerem ey Perverdigâr

Qala ihvâna bu benden yâdigâr

Düşür bu pendimi yârân eline

Yâ İlâhî virme nâdân eline

Ki kılmaz ol râh-ı Hâkka ülfeti

Alamaz bu ma' nâlardan ' ibreti

İlâhî kı1 sözüm şer' a muvâfık

Ola cümle rızâñıza muţâbık

Hediyem yok bundan özge neyleyem

Bu da kemdir daği ben ne söyleyem

Pür-kuşûram ' afv kı1 ' işyânımı

Halk içinde setr eyle noqsânımı

‘ Āşīler içindür ‘ afvün yâ Ġanī

Cümle ihvān-ile maġfūr it beni

Tevbemizün kabūlüne murād it

‘ Azablarından tūzaḥuñ azād it

Raḥmetünle ‘ afv kı1 cürmümüzü

Evliyālar gürühundan kı1 bizi

Ol Ḥabībün ḥürmetiçün yâ İlāh

‘ Afv kı1 çün itmişem ḥayli günāh

On sekiz biñ ‘ ālemün üstādısuñ

Cümle iḥsān ehlinün cevvdısuñ

Ḳapuña geldi bu Şıdķı faķırün

Baġışla cürmünü sen ol ḥaķırün

Mücrimem çokdur günāhım ne diyem

Yok elimde saña yarar hediyem

Seni bir bilmeden ġayrı elimde

Saña yarar ‘ amel yok defterimde

[49b]

Didiñ *Lā takneṭū min raḥmetillāh*

Bunuñla var ümīdim saña billāh

Muvaḥḥid kullarındanuz yā İlāh

Mu‘ āf it cürmümüz(ü) qoyma günāh

Cemī‘i mü’minīn (ü) mü’mināta

Luṭf it faẓluñla irgürdür necāta

Sen keremler şāhibisüñ yā Ğanī

İsm-i Settārīña bağışla beni

Mevtimizi āsān eyle yā İlāh

Yevm-i maḥşerde bize sen ol penāh

Luṭf eyleyüb bizi Burāqa bindir

Şırātdan geçürüb cināna indir

Cinānuñda bizi ‘ arz it cemalüñ

Tecellī eyleyüb göster vişālüñ

Şıdkî yazduñ ‘aşkıla bunca kelām

Hağ seni mağfūr ide yevmü’l-kıyām

Kim ki noğsānımızı mestūr ide

Cinān-ile Hağ anı mesrūr ide

‘Avn-ı Hağkıla tamām oldı kelām

Ol Hağbüñ rühuna yüz biñ selām

Olsuñ āline ve hem aşhābına

Tabi’ in enşār u hem aḥbābına

Rāzı olsuñ ümmetinden ol Mu’ in

Rağmetullāhi ‘aleyhim ecma’ in

Fātiḥa ile kim iderse bizi yād

Ḥalığı nārından eylesün azād

Ṭarīk-ı Bektāş bendelerinden ve sülāle-i müşārün ileyh ḥazretlerinüñ

[50a]

ḥizmetleriyle istiḥdām olan el-fağırü’l-ḥağır Şıdkî Babanıñ işbu Naşihat-nāme nāmiyla ma’rūf olan kelām-ı manzumları be’avn-ı Ḥudā-yı Müte’ālī biñ üç yüz on ağustos yigirmi beş tariḥlü ḥitām-peğir olmuşdur. Temmet.

SONUÇ

İncelememize esas olan Nasihatname'nin yazarı olan Sıdkî Baba, 19. yüzyıl ikinci yarısı ile 20. yüzyılın ilk çeyreğinde yaşamış Bektaşî halk ozanıdır. Hacı Bektaş Dergâhı'nda şeyhinden aldığı beratla tarikatın ikinci adamı olmuş, diyar diyar dolaşıp gezip gördüğü yörelerde şiirleriyle halkın sevgisini ve teveccühünü kazanmıştır. Çok sayıda eseri ve binlerce şiiri olduğu halde, hayattayken şiirlerini toplamamıştır. Bu sebeple zaman zaman aynı mahlası taşıyan başka şairlerle karıştırıldığı da olmuştur. Hakkında birtakım araştırmalar yapılmış olmakla beraber bilimsel bir inceleme konusu edilmemiştir. Hayatta iken halkın gönlünde taht kuran şairin ölümünden sonra da adına cem evi açılmış, her yıl anma törenleri ve şenlikler tertip edilmiştir.

Transkribe ettiğimiz Nasihatname-i Sıdkî, şairin Bektaşî tarikatına intisab edip seyr ü süluku arzulayan saliklere tarikatın usul ve erkânını öğretmek, dinî ilkeleri vaaz ve nasihatlerle nakletmek maksadıyla mesnevi nazım şekli ile yazdığı dinî-tasavvufî muhtevalı bir nasihatnamedir. Şairin hedef kitlesi tarikata yeni girmiş salikler olsa da eserin, her inananın bilmesi ve uyması gereken dinî nasihatlerle dolu olduğu görülmektedir. Bunun yanında eserde, Allah'ın rızasını kazanmak isteyen kulun bu yolda bilmesi ve yapması gerekenler ile yapmaması, uymaması gerekenler karşılaştırılarak verilmektedir. Bu açıdan Nasihatname-i Sıdkî ihtiva ettikleriyle belli bir zümreye değil topluma hitap eden bir eser olarak nitelendirilebilir.

Bektaşîlik erkânını iyi bilen şair, eserini Hacı Bektaş-ı Veli'nin Makalat'ında önemle vurguladığı “dört kapı kırk makam” öğretisi üzerine kurmaktadır. Nitekim Allah'a ulaşma gayreti içindeki kişi ancak bu öğretiyi öğrenerek, bu aşamaları geçerek amacına ulaşabilmektedir. Nasihatname'yi incelerken Sıdkî'deki “dört kapı kırk makam” öğretisi, Hacı Bektaş-ı Veli'nin Makalat'ındaki ile mukayese edilerek ve farklılıklara dikkat çekilerek incelenmiştir.

Şairin r.25 Ağustos 1310 (m.6 Eylül 1894) tarihinde kaleme aldığı ve tek nüsha olan eserde dilin oldukça sade ve içten olduğu görülmektedir. Her kesimden okuyan insanın sıkılmadan eseri takip etmesi mümkündür. Eserde kelam-ı kibar, atasözü ve deyimlerin yanısıra iktibas ya da telmihlerden istifade ederek Arapça ayet ve hadislerin sıkça kullanıldığı da aşikârdır. Bu da şairin dinî kaynaklara ve kültüre vukufiyetini ortaya koymaktadır.

Manzum bir nasihatname örneği olan eser, aruzla yazılmış olmakla birlikte pek çok vezin kusurunu barındırmaktadır. Eserin manzum olarak yazılması akılda kalmayı ve ezberlemeyi kolaylaştırması ve anlaşılır kılması açısından önemlidir.

KAYNAKÇA

- ACLÛNÎ, İsmail b. Muhammed, *Keşfü'l-Hafâ*, Beyrut 1351.
- AKKUŞ, Metin, *Klasik Türk Şiirinin Anlam Dünyası Edebi Türler ve Tarzlar*, Erzurum, Fenomen Yay., 2007.
- AKKUŞ, Mehmet- DERMAN, Uğur, *Süleyman Çelebi Vesiletü'n-Necât (Mevlid)*, Ankara, Diyanet İşleri Başkanlığı Yay., 2008.
- ALİ BİN EMRULLAH-MUHAMMED HADİMÎ, *İslam Ahlâkı*, , 79.Baskı, İstanbul, Hakikat Kitabevi, 2009.
- ALTUNTAŞ, Halil-ŞAHİN, Muzaffer, *Kur'an-ı Kerim Meâli*, Ankara, Diyanet İşleri Başkanlığı Yay., 2010.
- ASLANOĞLU, İbrahim, "Tarsuslu Sıtkı'nın Yayınlanmamış Deyişleri", *Türk Folkloru*, S.7,Şubat 1980, ss.12-14.
- ASLANOĞLU, İbrahim, "Sıdkı Tapşırılmalı Saz Şairleri", *Türk Folkloru*, Y.4 S.48, Temmuz 1983, ss.22-24.
- AYDOĞAN, Tuğba, "Bektaşî Şairi Sıdkı Baba'nın Nasihatnamesi", *CBÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, c.IX S.2, Manisa 2011, ss.290-312.
- AYVERDİ, İlhan, *Büyük Misalli Türkçe Sözlük*, İstanbul, Kubbealtı Yay., 2011.
- BAL, Hüseyin, *Alevi-Bektaşî Kültürü*, Isparta, Fakülte Kitabevi, 2002.
- BAŞGÖZ, İlhan, *İzahlı Türk Halk Edebiyatı Antolojisi*, İstanbul, Ararat Yayınevi, 1968.
- BUHARÎ, İsmail b. İbrahim, *Sahihu'l-Buharî*, I-VIII, İstanbul Tsz.
- COŞAN, Esad, *Makâlât Hacı Bektaş Veli*, Sadeleştiren: Hüseyin Özbay, Ankara, TC. Kültür Bakanlığı Yay., 1996.
- CUNBUR, Dr. Müjgan, "Mutasavvıf Halk Şairlerimizden Sıtkı Baba", *Folklor* Y.1, S.10-11-12, Şubat-Mart-Nisan 1970, ss.8-13.
- ÇAĞRICI, Mustafa, "Nasihat", *Türkiye Diyanet İslam Ansiklopedisi*, c.XXXII, İstanbul 2004.
- ÇİFTÇİ, Şaban, *Günümüz Alevi-Bektaşî Kültüründe Hadis*, Isparta, Hilal Ofset, 2011.

- DEDEBABA, Bedri Noyan, *Bektaşîlik Alevîlik Nedir*, Ankara, c.II, Ardıç Yay., 2001.
- DENİZ, Rasim, “Âşık Sıtkı Üzerine”, *Erciyes* Y.7, S.73, Ocak 1984, ss.14-15.
- DEVELLİOĞLU, Ferit, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*, Ankara, 15. Baskı, Aydın Kitabevi, 1998.
- DOĞAN, Mehmet vd., *Büyük Türkçe Sözlük*, Ankara, Rehber Yay., 1990.
- EBU DAVUD, Süleyman b. El-Eş'as, *Süneni Ebî Davûd*, I-II, Beyrut 1988.
- GÜL, Muhsin, “Pir Sultan Abdal ve Sıdkî Baba”, *Türk Folkloru*, Y.5, S.50, Eylül 1983, ss.27-28.
- GÜL, Muhsin, “Ozan Sıdkî Baba-III”, *Halay*, Y.4, S.41, Mayıs 1984,ss.19-21.
- GÜL, Muhsin, “Sıdkî Baba'dan Deyişler”, *Halay*, Y.4, S.41, Mayıs 1984,ss.22-23.
- GÜL, Muhsin, *Şeyh Cemaleddin Efendi'nin Aşığı Sıdkî Baba*, Ankara, Kadioğlu Matbaası, 1984.
- GÜNAYDIN, Yusuf Turan, “Amasyalı Bir Bektaşî Şairi Ali Baki Gül ve Balık Destanı”, *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, S. 45, Ankara 2008.
- GÜZEL, Abdurrahman, “Ahmet Yesevi, Hacı Bektaş Veli, Yunus Emre ve Kaygusuz Abdal'da Dört Kapı Kırk Makam”, *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Araştırma Dergisi*, S. 41, Ankara 2007.
- İŞİK, İhsan, *Resimli ve Metin Örnekli Türkiye Edebiyatçıları ve Kültür Adamları Ansiklopedisi*, Ankara, c.VIII, Elvan Yay., 2006.
- İŞİTMAN, Mahmut, “Deyiş ve Deyişat”, *Türk Folklor Araştırmaları*, Y.29, c.18, S.346, Mayıs 1978, ss.8333-8334.
- İBN MANZUR, *Lisânü'l-Arab*, Dâr Sâdır, Beyrut, c.2.
- İVGİN, Hayrettin, *Âşık Sıtkı Baba (Pervane)*, Ankara, Emel Matbaacılık, 1976.
- İVGİN, Hayrettin, “Âşık Ali Baki”, *Türk Folkloru*, Y.1, S.7, Şubat 1980, ss.28-30.
- İVGİN, Hayrettin, “Âşık Sıtkı(Pervane) ve Şimdiye Kadar Hakkında Yazılanlar”, *Türk Folkloru*, Y..1, S.9, Nisan 1980, ss.12-14.
- KANAR, Mehmet, *Büyük Farsça Türkçe Sözlük*, İstanbul, Birim Yay., 1998.
- KAPLAN, Mahmut, *Hayriye-i Nabi*, Ankara, Atatürk Kültür Merkezi Yay., 1995.

- KAPLAN, Mahmut, “Türk Edebiyatında Manzum Nasihatnameler”, *Türkler Ansiklopedisi*, Yeni Türkiye Yay., c.XI Ankara 2002, ss.791-799.
- KARAALİOĞLU, Seyit Kemal, *Edebiyat Sözlüğü*, Ankara, İnkılâp-Anka Kitabevleri,1969.
- KASAP, İsmail - GÜNAYDIN, Y. Turan, *Amasya Valiliği I. Amasya Araştırmaları Sempozyumu Bildirileri*, Amasya 2007.
- KAŞGARLI, Mahmud, *Divanü Lügati't-Türk*, çev. Seçkin Erdi ve Serap Tuğba Yurteser, İstanbul, Kabalcı Yay., 2003.
- KEMALEDDİN Abdullah b. Yusuf el-Zeylai, *Tahrir-i Ehâdîsi'l-Keşşâf*, thk. Abdullah b. Abdurrahman, Daru İbn Hüzeyme, Riyad 1414, c. I-IV, s. 395.
- KUR'AN-I KERİM (Bilgisayar Hatlı), İstanbul, Defne Yay., 2012.
- KUTLU, Mustafa, “Pendnameler”, *TDEA Devirler/İsimler/Eserler/Terimler*, İstanbul , c.VIII, Dergah Yay., 1990.
- KUTLU, Mustafa, “Nasihatname”, *TDEA Devirler/İsimler/Eserler/Terimler*, İstanbul, c.VI, Dergah Yay., 1986.
- MEMİŞOĞLU, Fikret, *Harput Ahengi*, İstanbul, Matbaa Teknisyenleri Basımevi, 1966.
- MÜNAVÎ, Muhammed Abdurrauf, *Feyzu'l-Kadir*, I-VI, Daru'l-Fıkr, Beyrut Tsz.
- MÜSLİM, Ebu'l Hüseyin b. Haccac el-Kuşeyri en-Nişaburi, *Sahih-i Müslim ve Tercümesi*, (Müt.: Mehmet Sofuoğlu), İstanbul: İrfan Yay. 2003
- NACÎ, Muallim, *Lûgat-ı Nâci*, İstanbul, 5. Baskı, Çağrı Yay., 2006.
- “Nasihatnâme”, *Meydan Larousse*, Meydan Yay., c.IX, İstanbul 1979
- OCAK, Ahmet Yaşar, “Bektaşîlik”, *Türkiye Diyanet İslam Ansiklopedisi*, c.V, Türkiye
- ÖZCAN, Hüseyin, *Alevî-Bektaşî Kültürüne Bakışlar Canların Nefesinden*, İstanbul, Horasan Yay., 2003.
- ÖZDER, M. Adil, “Baba-Oğul Âşıklar-2: Âşık Sıtkı (Pervane)”, *Türk Folkloru*, Y.1, S.45, Nisan 1983, ss.13-16.

- ÖZDER, M. Adil, “Baba-Oğul Âşıklar-2: Ali Baki ve Hamdullah Gül”, *Türk Folkloru*, Y.4, S.48, Temmuz 1983, ss.6-8.
- ÖZEN, Kutlu, “Yeniceli Âşık Sıtkı (Pervane) Hakkında Yapılan Çalışmalar”, *1. Uluslararası Karacaoğlan ve Çukurova Halk Kültürü Sempozyumu Bildirileri*, Adana, 1990, s. 507-519.
- ÖZMEN, İsmail, *Alevi-Bektaşî Şiirleri Antolojisi*, Kültür Bakanlığı Yay., c.IV, İstanbul 1988, ss.559-588.
- PALA, İskender, “Nasihatname”, *Türkiye Diyanet İslam Ansiklopedisi*, c.XXXII, İstanbul 2004, ss.409-410.
- PÜSKÜLLÜOĞLU, Ali, *Arkadaş Türkçe Sözlük*, Ankara, Arkadaş Yay., 1994.
- SAMİ, Şemseddin, *Kamus-ı Türkî*, İstanbul, Enderun Kitabevi., 1989.
- SUYÛTÎ, *el-Camiü's-Sagir*, I-II, Beyrut 1981.
- ŞENER, H. İbrahim - YILDIZ, Âlim, *Türk İslam Edebiyatı*, İstanbul, Rağbet Yay., 2002.
- TEKİN, Arslan, *Edebiyatımızda İsimler ve Terimler*, İstanbul, Bilgeoğuz Yay., 2010.
- TİRMİZÎ, Muhammed b. İsa, *el-Camiu's-Sahih*, I-V, Beyrut 1987.
- TDK, *Türkçe Sözlük*, Ankara, 10. Baskı, TDK Yay., 2005.
- _____, *Yazım Kılavuzu*, 24. Baskı, Ankara: Türk Dil Kurumu Yay. 2005.
- YARDIMCI, Mehmet, “Âşık Sıtkı Pervane'nin Bilinmeye Şiirleri”, *Türk Folkloru*, Y.5, S.52, Kasım 1983, ss.24-25.
- YILDIRIM, Ahmet, *Tasavvufun Temel Öğretilerinin Hadislerdeki Dayanakları*, Ankara, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., 2000.
- YÜKSEL, Hasan Avni, “Âşık Sıtkı ve Üç Deyişi”, *Milli Kültür*, Y.3, S.40, Haziran 1983, ss.26-27.
- ZELYUT, Rıza, *Anadolu Aleviliğinin Kültürel Kökeni Türk Aleviliği*, Ankara, Kripto Kitaplar, 2011.
- ZELYUT, Rıza, *Halk Şiirinde Başkaldırı*, İstanbul, Sosyal Yayınlar, 1989.

İnternet Adresleri:

http://www.yazmalar.gov.tr/detay_goster.php?k=132960 (Erişim Tarihi:12.07.2011)

www.edebiyatdefteri.com/yazioku.asp?id=1639 (Erişim Tarihi:22.11.2012)

<http://www.turkuler.com/ozan/sidkibaba.asp1639> (Erişim Tarihi: 22.11.2012)

<http://www.turkuyurdu.com/asik-sitki/> (Erişim Tarihi: 22.11.2012)

http://www.youtube.com/watch?v=d2iV_W0u7Lk (Erişim Tarihi: 24.11.2012)

<http://www.mersinyenice.bel.tr/haberdetay.asp?ID=448> (Erişim Tarihi:09.11.2012)

<http://www.mersinyasam.com/news/31236.html> (Erişim Tarihi:09.11.2012)

http://www.youtube.com/watch?v=d2iV_W0u7Lk (Erişim Tarihi:24.11.2012)

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler:

Adı ve Soyadı: İsmail AK

Doğum Yeri ve Yılı: Andırın/ 04.03.1980

Medeni Hali: Evli

Eğitim Durumu:

Lisans: Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı

Yüksek Lisans: Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi Ortaöğretim Alan Öğretmenliği
(Tezsiz Yüksek Lisans)

Yabancı Dil(ler) ve Düzeyi:

İngilizce (Orta Seviye)

İş Deneyimi:

1 Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni

Şehit Ali İhsan Kalmaz Anadolu Lisesi Merkez/ISPARTA